THE BOOK WAS DRENCHED

اللهم صل علی سیدنا محمدن الرؤف الرحیم وآله ذوی الفضل العظیم یا عظیم
وما ادریک ما الطارق النجم الثاقب ان کل نفس لما علیها حافظ

مصرعہ در سال تالیف

طلوع شمس بین کانجا یافج رہنمائی شد

سنہ ۱۲۸۴ ہجری

مصرعہ در سال طبع

مژدہ باہل ایمان نجم ثاقب طبع شد

سنہ ۱۲۸۷ ہجری

حسب فرمایش جامع علوم منقول و معقول جناب مولوی سید امین اللہ صاحب بموجب مرضی
جامع محامد صوری و معنوی جناب مولوی سید امداد علی خان صاحب بہادر مدظلہما

بمطبع چشمہ علم باہتمام منشی سوجمل و قمرالدین خان زیور طبع درخشید

بسم الله الرحمن الرحيم

والصلوٰة والسلام على حبيبه الكريم وآله وصحبه وسلم

اینست فهرست نام نامی حضراتیکه برین رساله بخم ثاقب تقریظ

وقطعات تاریخ رقم فرموده اند

و آنچه [illegible] حضرات صاحب سجاده [illegible]

[illegible] نام دیگر حضرات حسب ترتیب ملاحظه تحریر فرمائی

این حضرات است مگر بعض قطعات تاریخ بر بیت تقریظ

۱ — جناب حضرت شاہ امیر الدین صاحب مدظلہم مجاہد
این حضرت را ہر قدر طول دہم مختصر باشد و چرا نباشد
کہ از فرزندان وہم صاحب سجادہ حضرت مخدوم الملک
قدس سرہ العزیز مشہور آفاق اند مسند سجادگی مقام بہار شریف

۲ — جناب حضرت شاہ محمد علی حبیب صاحب ...

[illegible]

[illegible]

حضرت صاحب و جناب حضرت شاہ نعمت اللہ ...
جناب حضرت شاہ محب اللہ قادری قدس اللہ سرہم ... و
نزد بانی ... مسند سجادگی مقام پھلواری ... مسترشدان
... مرشد باشند مردمان این زمانہ از مبالغہ و صرف

رسم معمولی دانند لہذا از روی ادب بر من است کہ چیزی

ہم نویسم *

۳- جناب حضرت مولوی وصی احمد صاحب مدظلہم نواسہ

جناب حضرت شاہ نعمت اللہ قادری و از نسب آبائی

ہم حضرت ایشان اہل سلسلہ اند حالت تجرید و دیگر

محاسن و حالات قوی حضرت ایشان چنانکہ اہل طاقت

را باشد روشن است خصوصاً بر اکثر کسان اہل حاجت

و عموماً بر مریدان و مسترشدان کہ بسیاری مریدان و

مسترشدان درین اضلاع و کلکتہ وغیرہ فائض المرام اند

مقام اقامت پھلواری *

۴- جناب مولوی سید علی اعظم صاحب ابن خلیق و

وباورع وبااہلیت خاص از دوستداران تصوف
وکاسب ومشاغل از علمای نامی صوبہ بہار + مقام پھلوارے
۵ - جناب مولوی احمد کبیر صاحب ذی علم وذکی الطبع
ونہایت نیک مزاج وباخلاق نیکو آراستہ و در علم
صنائع وبدائع گوی سبقت از نادران این زمانہ بردہ
کہ تصنیفات جناب ایشان شاہدیست بین + مقام پھلوارے
۶ - جناب حضرت مولانا محمد سعید صاحب مدظلہم نام نامی
این حضرت درین اضلاع خمسہ واضلاع بعیدہ باوصفات
محمود مشہور است از روی اجازت وحالت حاصلہ طریقہ
متعلم باطن پر اہم قیصر سان اندمریدان و مسترشدان
را و حضرت ایشان را در مجلس سماع و تحریر و تقریر

وحفظ لسان و ملاقات عام و خاص با حسن خلق بطوریکه
باهر گونه لحاظ شریعت است همگنان اتفاق دارند که درین
زمانه کمتر کسی را باشد + ـــــ مقام عظیم آباد محله منگلپوره
۷ ـــ قطعه تالیف این رساله نجم ثاقب از جناب شاه
محمد یحیی صاحب ابو العلائی محمود الصفات جوان صالح اند و
بطرایقه مشایخ مریدان و مسترشدان دارند و درحلقه ارباب
قطعات تاریخ گویان این زمانه گویا سالار اند + مقام عظیم آباد
۸ ـ جناب مولوی سید باقر علی صاحب دوست دار
علم ظاهر و باطن و ذی علم و شاغل و کاسب از مغتنمات
روزگار اند ظاهرا عهده تحصیلداری گشته گری افیون مراتب
باطنی ایشان پوشیده است ازینجا است ـــ ٥

اندرین شور و شتا از برون بیگانه وش + آنچنین زیبا روش

کمتر بود اندر جهان + ـــــــ مقام پیر کیمیا

۹ — بارشاد جناب حضرت حافظ مولوی حاجی سید شاه

امیر الحسن صاحب منعمی که صاحب سجاده و از ارباب اجازت

و فیض رسان علم وراثت و مشهور عام و خاص و واجب التعظیم

اند تحریر جناب حاجی مولوی سید رضا حسین صاحب

که از مریدان مسترشدان و فیض یافتگان خاص

جناب حضرت ممدوح اند با تحریر دیگر حضرات منسلک شد

جناب حضرت ایشان را عجز و انکسار و خشیة الله

چنانکه همیشه غالب می باشد شاذ است که درین زمانه کسی را

باشد و در ولوله و شوق حضوری مدینه طیبه دو بار مشرف

شده اند اکثر اوقات باز چنان اشک ریز می باشند که

مردمان حاضرین متاثر می شوند و حاجی سید ضامن حسین صاحب

موصوف را عنایت الٰهی به همین همت حضرت ممدوح بجائی

رسانید که ترک جاه و منصب در عین شباب فرموده

در صحبت با برکت جناب حضرت ممدوح بر جاده سلوک

مستقیم اند + ------------ مقام عظیم آباد

۱۰ — جناب حضرت شاه علیم الدین احمد صاحب بلخی فردوسی

صاحب سجاده خانقاه معظم [illegible] عالم و فاضل [illegible]

از ارباب طاقت اند و باوجود و ایثار بسی خلق و بانی

و مریدان و مسترشدان را از روی ظاهر و باطن یاور و مددگار

می باشند خصائل خجسته ظاهری حضرت ایشان

شاہد عادل ست بر مراتب علیہ باطنی و در مروت کہ درین
زمانہ حکم عنقا دارد با بیگانہ ہم یگانہ اندجای اقامت آنحضرت

مقام فتوحہ

۱۱ — جناب مولوی سید امداد علیخان صاحب حسینی الحسینی
القادری المنعمی المہدوی بظاہر بیگانہ کہ عہدہ جونیر ججی دارند
اگرچہ این عہدہ را از جناب ایشان وثوق ست از روی
باطن یگانہ کہ طریقہ مشائخ از وی اجازت حاصلہ جازست
و بسیاری مردمان از مریدان و مسترشدان ہستند در محبت
و حفظ وضع مشہور ولایت از دوستدار دین اسلام و خیر خواہ
عموم خلائق و مکارم عالی تبار بطور خاص اگرچہ بدین حالت عزیز درین زمانہ
کمتر کسی باشد و برین معنی صفت ہمت جناب ایشان

وہمت جناب ایشان در اجرائے علوم کہ معروفست شاہد دل ہے

طریقت بجز خدمت خلق نیست   بہ تسبیح و سجادہ و دلق نیست

مقام بہاگلپور

۱۲۔ جناب سید سید حسین صاحب متخلص بسیدی مجسمہ صفات

ونہایت ظریف الطبع و با مروت و بر اہلیت جناب ایشان

جملہ احباب اتفاق ہست و شاغل و کاسب اند۔ مقام ملسہ

۱۳۔ جناب مولوی عبد الرحمن صاحب المنیری

القادری المنعمی البخاری از مشاہیر علما ضلع ترہت و صاحب مذاق

و کاسب و شاغل طریقہ مشایخ اند

۱۴۔ جناب حضرت شاہ قیام اصدق صاحب صادقی

الفخری الچشتی القادری صاحب سجادہ علاوہ علم ظاہر

بوجہ قوت علم باطن در بسیاری مقام مریدان و مسترشدان
این حضرت حسب استعداد خود ہا کامیاب اند حضرت ایشان
بس خلیق اند و مزاج طیبیت امتزاج مطابق سنت است
سخاوت و جود شعار این حضرت و برشتگی و شکستگی
قلب حضرت ایشان بطور خاص است کہ اہل تمیز بخوبی
تمیز مے کنند کہ از سلسلہ چشتیہ فیضی خاص رسیدہ
و در کلام و ارشاد حضرت ایشان اثریست خاص کہ کمتر
دیدہ شد ❊ مقام جمواپان

۱۵ - جناب حضرت مولوی علی امیر الحق صاحب صاحب
سجادہ جناب حضرت مولانا ظہور الحق صاحب علیہ الرحمتہ کہ
مشہور عام و خاص اضلاع صوبہ بہار و ضلاع دیگر اند خرقہ

ارشاد و بیعت حسب وضع مشایخ جاریست و بسیاری کسان
از مسترشدان و مریدان کامیاب اند حق اینست که از ابتدای
سجادگی به بهترین وضع مسند سجادگی را رونق دادند و قوتی
خاص دارند و اثر شورش حضرت ایشان بطرز خاص است
که حاضرین را گو از مریدان و مسترشدان نباشد از جا مے برد
نسب آبائی حضرت ایشان با حضرت شاه مجیب الله
قادرے علیه الرحمة میرسد مقام اقامت مقام عظیم آباد

۱۶ — جناب مولوی سید محمد بن المدعو بنور الحسین صاحب

بر علم و استعداد کافی جناب ایشان علمای نامی این دیار
را اتفاق است جناب ایشان صلاح و تقوے از ابتدای
عالم شباب بانواع صفات نیکو و صلاحیت مزاج دارند

و با عقائد صحیح و درست و دستدار علم تصوف و تصوف اند
عهده منصفی برائے جناب شان موجب عزت نیست بل
بهر مقام بر هر عهده اعلی که باشند از حسن صفات و
لیاقت و عدل جناب ایشان آن عهده را عزت و کسان
آن علاقه را باعث فخر است بالجمله درین پیرایه حالیکه دارند
از مغتنمات این زمانه اند مکان شان مقام شهر گهاٹی
۱۷ جناب حضرت شاه حسین علی صاحب مدظله جناب ایشان
عموماً نوکری را دوست ندارند که از آنجا قناعت و فقر است مزاج
چنانچه پیش ازین بخوشی خود ترک عهده ڈپوٹی کلکٹری
فرموده مگر مجبور سے لئے بار قرض باز برین عهده
ڈپوٹی آورد بر محامد و حالت اسلامیه حضرت ایشان زنوق

وانوار چہرہ جناب شان گواہ است واز زیارت

حضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلّم

بطوریکہ مشرف شدہ اند عین سعادت ماست کہ

نعلین حضرت ایشان را باادب سرور بوسہ زدہ

برسر وچشم نہم وباحضرت ایشان محبت

خاص ازجان ودل دارم ؎ مرا عہدیست

باجانان کہ تاجان در بدن دارم * ہوا داران

کویش راچوجان خویشتن دارم * مقام پیرکھیہ

۱۸- جناب مولوی سید عبدالعلی صاحب مدرس اول مدرسہ

عظیم آباد جناب ایشان در علم معقول ومنقول

وفن ادب بہرہ کافی دارند واشعار در نعت کہ از

جناب ایشان ہست بر ولولہ وشوق ایمانے کہ مراد
از محبت ہست شاہد عادل کہ سامعین متاثر می شوند
وقدر این قدر کہ بالا نوشتم اہل ایمان دانند بس
جناب حضرت مولوی شاہ آل احمد صاحب مدظلہ
بن جناب حضرت مولوی شاہ محمد امام بن جناب
حضرت شاہ نعمت اللہ قادری قدس اسرارہما
حضرت ایشان از ابتدای شباب اتفاق سیاحت
باتباع سنت اکثری از حضرات صوفیہ کرام علیہم الرحمہ بسیار شد
علاوہ سفر سالہای سابقہ حالا بعد بست دو سال
بتحریک خاص از مدینہ طیبہ کہ جای جان بجانان سپردن
ہمان مقام برای حضرت ایشان قرار یافتہ ہست بمقام

پهلو ارمی تشریف آورده صرف تا درس اول
کتب حدیث شریف اقامت دارند الحق که حالات
حضرت ایشان فی الجمله نشان میدهد از حالات
حضرات اصحاب صفه رضی الله تعالی عنهم با قطع تعلق
از همه و التیام و حسن خلق با همه و حال توکل و تجرید و تفرید
و خواب و خور و محبت خالص با حضرت حق بوسیله
اتباع سنت بوضعی هست که اگر کسی از غیر دین هم که عقلش
سلیم باشد به تماشه اقف شود بی اختیار وبی ساخته بزبانش آید
که دین اسلام حق هست که جز در دین اسلام این همه حالات
کجا فقط و بعضی از حالات خاص حضرت ایشان دلیل
صریح هست که برگزیده اند و آن حالات بعضی از حضرات

اہل دل کہ از پھلواری ہیچگونہ علاقہ ندارند واز بانیہ طیبہ
واقف شدہ بابندہ فرمودہ اند ازان نمی نویسیم
کہ افشای آن خلاف مرضی حضرت ایشان
خواہد بود زہے سعادت و نصیب ماست کہ اند کی
بمدح حضرت ایشان پرداختیم و تقریظ و دعای خیر
حضرت ایشان کہ در آخر ست تکمیل ست بر خاتمہ
بالخیر الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام
علی حبیبہ الکریم و آلہ الرحیم وصحبہ العظیم

صلی اللہ علیک یا حبیب اللہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم والصلوۃ والسلام علی رسولہ الرحیم
و آلہ الکریم و اصحابہ العظیم یکے از اصدقائے مولف
وجہ تالیف این سالہ بجوبے مے دانند کہ شمہ ازان در
خطبہ نوشتہ ام خلاصہ اینکہ از ابتدای تحریر تا آنکہ
باتمام رسانم بقدر فہم و حوصلہ در خاطر خود م خلوص
مے یافتم مگر بعدہ وقتاً فوقتاً بوجہ ستایش اکثر
مردمان خصوصاً باعث ستودن حضرات زمانہ ما کہ ہر آینہ
ہمگنان را بر حضرات ممدوحین ہرگونہ اعتقاد و اعتماد
و وثوق است سرورے خاص در خاطر دیدم کہ نوبت بغرور

رسید یعنی مسرت از کجاست اگر از آنست که خدای کریم
دلهای بندگان خود را از مولف خوشش فرمود که بدعای
خیر یاد فرموده این کتاب باعث نفع عام و خاص تصور
فرموده اند الحمد لله ثم الحمد لله و اگر این سرور از راه
نفسانیست که نفس و شیطان دشمنی بوضعی دارد
که فهم آن دشوار سبحانک اللهم اغفر لی انک انت
التواب الرحیم پس خدای کریم از ما درگذرد عفو فرماید بهر حال
سرور خاطر و دعای خیر این حضرات که بحق خود هم با
انواع خیر و برکات دارین است یقینی شفیع و دعای ما
دار انجا که مختصر مانده و وا مانده ام سخنی بالیست که
بتالیف کدام رساله کوشم و طریق مناظره که راه بلا

سریع التاثیر است اختیار کنم چنانچه در انواع آرام خاطر

بطوریکه هرج راه یافت وایذا بر داشت دل داند و مالک

دل الغرض بتوفیق الهی بتصدق حضرت حبیبه صلی الله علیه

وآله وسلم اینده از تحریر و تقریر و مناظره وغیره یکقلم

دست بر داشتم و اینوقت توبه نصوح ساختم و همین را از ان

تحریر کنم که اگر پرواه توبه شکنی نباشد باعث

شهرت توبه شرم دامن دلم گیرد و گرد توبه شکنی نگردم و دران

قسم مواقع که گاهی گاهی ضرور واجب باشد از خداوند تعالی امیدوارم

که از دل کاره باشم لیکن راه مناظره وغیره هرگز نروم که

اکنون راه سلامت برای این ماندهمین است و بس حالا

خدمات مبارک جناب ناظرین این کتاب از مولف

التماس بعجز نیست کہ حضور حضراتیکہ این کتاب حسن قبول یافت
وخواہد یافت محض عنایت اوست عم نوالہ و مولف را درمیان
نہ بینند کہ اصل اعتبار این حضرات را ست انیست نقول
از تقریظات حضرات منظم و قطعات تاریخ تالیف نسبت
این کتاب حسب ترتیب ملاحظہ و تحریر فرمائے این حضرات
سوای جناب حضرت صاحب سجادہ حضرت مخدوم الملک
قدس سرہ العزیز و جناب حضرت صاحب سجادہ

مقام پھلوارے شریف

۱ نقل تحریر جناب حضرت شاہ امیر الدین صاحب

مدظلہم سجادہ نشین حضرت مخدوم الملک قدس سرہ العزیز

مقام بہار شریف

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مولوی صاحب صاحب ارشاد و ہدایت و کاشف ظلمات درایت
دام فیوضاتہ از اسیر الدین فردوسے پس از سلام مسنون مکشوف
خاطر باد کہ نسخہ نجم ثاقب تالیف خود را بحکم ظنوا المومنین خیرا نزد
این بے بضاعت فرستادہ اند ہر چند اینچنین استعداد
ندارم کہ بزرگان طریقت و علوم دین استصواب جویند
تا ما بنظر مشتاق نسخہ مذکور را تمام و کمال معاینہ کردم و بآن لذت
باطنی یافتم بیشتر ازینکہ بزبان صدق از سر حال تحریر
فرمودہ اند و اجوبہ سوال الاستمداد مطابق کتب و سنت بدلائل عقلیہ
و نقلیہ نگاشتہ اند بہ پذیرفتنی ہست و الحق کہ برائے
گمگشتگان راہ ضلالت ازین نسخہ چراغ ہدایتے است

کہ اگر در شب تاریک عقول و اوہام باطلہ خود دلفروغ آن راہ

روندد رہاویۂ خسران و نکال نیفتند وفی الواقع کہ طبع ایشان سیال

بمشابہ جاری نمودن منابع فیضے است کہ ہر کس بزلال

لطائفش کام جان شیرین کردہ از دریاے تلخکامی گمراہی

بساحل نجات رسند او تعالے بدرجہ اجابت رسانند

ومقبول خاطر خواص وعوام گرداناد ومؤلف اجزای خیر

بخشاد بالنبی وآلہ الامجاد — ولی خدا امیدوار شرف

۲ نقل تحریر جناب حضرت شاہ محمد علی حبیب صاحب

مدظلہم مرشدے صاحب سجادہ حضرت مولانا سید

محمد وارث رسول نما صلعم قدس سرہ العزیز *

مقام پھلوار ستے *

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ علی ان جعلنی من امتہ محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم
والصلوٰۃ والسلام علے سید الانبیاء وعلی آلہ واصحابہ
نجوم الاہتداء اما بعد می گوید محمد علی حبیب پھلواروی
الحنفی کہ این رسالہ شریفہ وصحیفہ لطیفہ اسم بامسمے است
یعنی نجم ثاقب ورجم شیطان کاذب ہادی از با
غوایت نور راہ ہدایت این صفت ہانہ صفت مرقوم
توان کرد بلکہ درحقیقت صفت مصنف راقم است
کہ خدای تعالے قدم صدق ودل باصفا دادہ
کہ چنین مضامین ہدایت آمیز وذوق وشوق
دین وطریقت انگیز از باطن صافی بظاہر زبان و از زبان

بنوک قلم آمداللہ تعالیٰ ناظران استفید و ستفیض گرداناد
بحرمتہ النبی محمد و آلہ وصحبہ الامجاد علیہ و علیہم السلام
الی ابد الآباد *

مہر بخط طغرا: محمد علی حبیب قادری عفا اللہ عنہ

مہر: محمد علی حبیب ۱۲۰۶

نقل تحریر و قطعۂ تاریخ از جناب حضرت مولوی وصی احمد صاحب مدظلہم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حامداً و مستعیناً و مصلیاً و مسلماً

معلی سید والا مناقب	جناب میر نجم الدین صاحب
اطال عمرہ اللہ تعالیٰ	ورقاہ علی اعلی المناصب
واسقاہ کؤوس افی المحبتہ	وریاہ بنفحات المشارب
واعفاہ واکفاہ واجزاہ	واغناہ واعطاہ المطالب

واغنی قلبه عما سوی الله — وکان الحب فی المحبوب غالب

وراح الروح فی المحبوب حبا — وسر السر فی نیل المآرب

قدم نجم نجم الدین ضیاء — وافشاء فی المشارق والمغارب

جزاه الله فی الدارین خیرا — لما اهتم تحقیق المذاهب

بحکم امر حق گردید مامور — به ترتیب دلائل در مذاهب

مؤید شد ز درگاه رسالت — بامداد علی شیر غالب

آرائت و با همه عون عنایت — شد ارکان دین بعیش مخاطب

که سعی او بر حق مشکور بادا — با جرش حق دهد حسن العواقب

لوجه الله نمود صرف همت — به تدوین کتاب از رای صائب

کفاه الله تعالی بهمتی ها — شده ماجور تایید مذاهب

بحمد الله کتابی شد مرتب — به ترتیب خوش و اسلوب صائب

برای رفع ظلمات ضلالت — پی رجم شیاطین کو ادب

بسا روشن دلائل جمع فرمود — که از ظلمات کفری گشت غالب

برین دعوی دلیل روشنم هست — که شد روشن بنام نجم ثاقب

وحی آورد بر لب نکته خوش — نه نسخه بلکه روشن نجم ثاقب

الا گویا بود زیبا که از لب — بر آید سال روشن نجم ثاقب

بلی بر حسن آن محبوب دلها — شده ارباب نظرش جمله طالب

ازان سالش ز دل مرغوب آمد — که او مرغوب دلها است اغلب

وحی گفت از میان نام تاریخ — ز نجم دین کتاب نجم ثاقب

ازین لیکن نکته گویم تو بشنو — که در تقریظ این ارزد مناسب

جناب مستطاب قبله دین — معلی مرشد عالی مناقب

بکمال ظاهر و باطن بذاتش — صفاتش اشمار حق کی عجائب

مجیب دعوة هر مستمندی | جهان را دستگیری در مصائب

باوصاف محامد جوهر فرد | ولی نعمت آبا و نائب

صفائی بخش دلها صحبت او | نگاهش پاک ساز هر معائب

نه تنها مرشد ما و مصنف | که باشد مرشد جمله طوالب

چو آرم بر زبان نام حبیبش | گشایم لب بنام شیر غالب

حماه الله فیاضا علی الخلق | و اعلاه علی اعلی المراتب

و مد ظله العالی [illegible] | الی اقصی المشارق والمغارب

بیک دیدن رساله را پسندید | بدیهی این خطابش شد مخاطب

که بهر مستفیضان عین نور است | بود رجم ازپی شیطان کاذب

بدین تقریب تقریظ مبارک | وصی جسته دگر سال مناسب

ولی سیم حساب اول بد کن | نباشد تا که بی حسن آن محاسب

چو بی حس میشو داز رجم شیطان	بجو رجم شیاطین کو اذب ۱۲ ۸۴
	تخرجیه حس ۸ ۷ از حساب ۱۲ و ۹

کتبہ
فقیر وصی احمد

نقل از خط جناب مولوی سید علی اعظم صاحب مدظلہ

قبلہ وکعبہ ظہیرے مدظلہ العالی

بعد تسلیمات وتحیات وآرزوی ملازمت بابرکت وافادات
عرض است بشرف صدور فتحنا رنامہ ورسالہ نجم ثاقب
مغز شام عجیب وغریب تحریر فیض تخمیر باتنویر ودلپذیر
شدہ است واللہ باللہ عجیب مزہ ولطف در اکثر مقامات آن
بمعاینہ تقریرات معقولان قبلہ وتائیدات ایزدی باجناب
برداشتم وشکر وثنای خدای کریم بجا آوردم دربیشتر مقام

که طبیعت خوش و محظوظ شد خواستم که بر حاشیه آن شکر و تحسین
نویسم مگر خلاف ادب انسته صبر کردم حسن احوال و اقوال
و مکارم اخلاق و محبت و اطاعت حضرت محمد مصطفی صلی الله
صلی الله علیه وسلم وازان سبب بشارت دین همیشه روز
افزون باد والسلام ❊

قطعه تالیف از جناب مولوی احمد کبیر صاحب مدظله

چو دفتری که ز نجم ثواقب شده | شنو که زیر فلک کس چنین ندیده و شنید
بهین محاسن آن نو ز هم و زین متین | که زهره مشتری شد از نقد جان و خرید
عروج مرتبه آن نگر ببین و قبول | که واه واه بگوش عالی عرش رسید
فصیح نسخه مدحی ثنا که شد تمام | گره گشت سال اتمام قفل عقل کلید
سال بگو که داشت غنچه زبی علمی | بانبساط جوابش بشکل گل خندید

جواب مسئله های سوال حیرانان — چنان نوشت که منسوخ گشت دین جدید

جواب بین که ز برهان عقلی و نقلی — بچند مرتبه شد قاطع سؤال بلید

در آن ورق چو عقاب جواب جمیع شنید — ز رخ [illegible] رنگ رخ سؤال پرید

از آن جواب که چون مشک تیز بویش — طبیعت دل هر آشنا از نفس تر نجید

مؤلفش که هزار آفرین بنا شن باد — نوشت اجوبه بهر عوام خواص مفید

دلا چرا نبود نفع بخش تألیفش — که هست حامی او مالک کلام مجید

بشعار او که به شرع محمدی غلو — بشعور نیز بعشق محمد است حمید

بدل شدند همه عناصرش اصحاب — که از دست سید محمد جبار رشید

خوشا کتاب که مطبوع طبع عالم شد — قبول خاطر ذی علم با عمل گردید

جناب شاه محمد علی حبیب الله — بعلم ظاهر و باطن درین زمان خورشید

پسند کرد کتابش جناب مرشد ما — ز راه نصفت و عدل آنکه هم بلطف مزید

جناب مولوی و سیدم علی اعظم | که اسم اعظم او نفع دو جهان بخشید
بصرف و نحو و اصول و حدیث و منطق و فقه | جز او کسی نشنیدیم و هم زمانه ندید
قبول خاطر او نیز گشت آن مجموع | شکی نماند که صافیست آن ز قطع و برید
چو دید وصف کتابش بگوش حسرت رفت | دلش پی تالیف آن کتاب دوید
اراده کرد که صوری و معنوی تاریخ | عیان ز مصرعی گردد لبهان دو عید
اشاره رفت ز ملهم که نیست حسب حالی | هزار و دو صد و هشتاد و چار باید دید

۱۲۸۴ھ ۱۲۸۴ھ ۱۲۸۴ھ

نقل از خط جناب حضرت مولانا محمد سعید صاحب مدظلهم

بسم الله الرحمن الرحیم والصلوة والسلام علی رسوله الکریم از
محمد سعید عفی عنه در حضرت بابرکت اخی الاعظم
مخدوم مکرم مورد فیوض سبحانی مهبط الطاف رحمانی لازال
کاسمه نجما یهتدی به و نورا یقتدی به پس از السلام علیکم و رحمة الله

وبرکاتہ معروض آنکہ رسالہ نجم ثاقب از اول تا آخر دیدیم
وخدا شاہد حالست کہ مستفید وخوشوقت گردیدیم واکثر مقامات
تقریر دلپذیر کردہ اند وجوابہای سوالات را موافق
عقل مطابق شریعت از کتب طریقت آوردہ آنرا بامثلہ
واضح فرمودہ این رسالہ نہ تنہا اہل زیغ را نافع است بلکہ اکثر
سالکان طریق ومتصوفہ را کارآمدنی ست جزاکم اللہ خیر الجزا
البتہ طبع این رسالہ بسیار موجب منفعت است مرحومہ است
دخل وتصرف دران حاجت نبود فقط امتثالا للامر یک جا
محو واثبات ویک جا یک فقرہ بدر کردہ ام ختم اللہ لنا

ولکم بالخیر والسلام

قطعہ تالیف رسالہ نجم ثاقب از جناب شاہ محمد یحیی صاحب مد ظلہ

دلا نجم ثاقب عجب نسخه است	کتابیست ماخوذ از ام الکتاب
سوالات بنگر جوابات بین	که هر یک جوابست عین صواب
مجیب مولف ز تالیف آن	ز مولے تعالے بیابد ثواب
جوابات عقلے و نقلی نوشت	عجب کار کرد آن معلا جناب
مؤید بتالیف این نسخه شد	ز روح جناب رسالت مآب
وگرنه چه یارای کس کاینچنین	نویسد جواب بلا ارتیاب
هم از روح مولای مشکلکشا	علی ولی حیدر بوتراب
شده مستفیض و رقم ساخته	چنین اجوبه همچو در خوشاب
پی هر سوالی جوابی نوشت	باتقان و ایقان بصد آب و تاب
مزیل شکوک است لاریب فیه	دهد نفع بیشک بهر شیخ و شاب
کتابیست گردیدش بالیقین	شوند اهل عقل و خرد فیضیاب

پسندید بسیارے آن نسخہ را | خرد پرور استاد گردون کتاب

محمد سعید اسم والای او | برونست وصفش ز حد و حساب

ہمہ اہل علم اند نجم الہدی | بود ذات استاد من آفتاب

بود علم او قلزم بیکران | ازان قلزم قطرہ چون حباب

بپرسند اگر سال تالیف آن | بگو ہست این نسخہ لاجواب

۱۲۸۴ھ

دیگر

دیدیم کتاب نجم ثاقب | یاران بودیم بسکہ مشتاق

این نسخہ بخوبی و لطافت | سبحان اللہ آمدہ طاق

گفتا تسیم صحیح و درست یحیی | تاریخش نفع بخش آفاق

۱۲۸۴ھ

۸

نقل خط جناب مولوی سید باقر علی صاحب مدظلہ

قبلہ و کعبہ دو جہانم مدظلہ العالی

تحیه و تسلیم با بهزاران مراتب تعظیم و تکریم بجا آورده بعرض
مدعا می پردازد که کتاب نجم ثاقب که چون نام نامی و اسم گرامی
خود بر سما تحقیق و تدقیق سرگرم درخشندگی و تابانی ست
بذریعه والا نامه عطوفت آگین ورود مسعود فرموده سرمایهٔ
فخر و مباهات باین ذرهٔ بے مقدار ارزانی داشت
سبحان الله عجب کتابی و طرفه نسخهٔ پیرایهٔ ظهور در بر کرده
که نحریر اندازهٔ تعریف و توصیف آن باهمه وسعت کوتاهی
میکند بنداکه عجب تحقیقات انیقه و تقریرات رشیقه در ان
زیب رقم پذیرفته که اسلامیان را کشف اسرار حقیقت
می نماید و ملاحده و زنادیق را انقلاع مادهٔ فاسده توهمات
بوج و شبهات لایعنی نموده هدایت بصراط مستقیم بنفرماید

واللہ ثم باللہ کہ نہ از راہ غلو و اغراق است بل نفس الامری
گذارش مینماید کہ چہ معانی رنگین و بیانی دلنشین جامع وجوہات
عقلی و حاوی روایات نقلی درین کتاب مستطاب اندراج
یافتہ است کہ ہم پابستگان سلاسل عقلیات را دوای
شافی و ہم ارباب قلوب زاکیہ و اصحاب نفوس قدسیہ را
محکی ست کافی ترتیب مقدمات و دلائل این کتاب کہ
چندین محنت بکار بردہ اند ظاہرست کہ غیر از نفع خلائق و ہدایت
خاص و عام دیگر چہ منوی خاطر بودہ باشد فجزاکم اللہ فی الدارین
خیرا و متع اللہ العالمین بطول بقائکم و بمطالبۃ ہذا الکتاب
المستطاب این قلیل البضاعت فقد الاستعداد این نسخہ
متبرکہ را سرتاسر مکرر دیدہ و بکمال غور و دقت نظر معائنہ کردہ

بحسن معانی و خوبی الفاظ و ترتیب مقدمات و وثاقت

دلائل بسیار خوب و مرغوب بنظر آمد و مجال آن نیافت که چیزی

از تزیید آن نماید حضرت مولانا مولوی ارادتعلی خانصاحب هم

استحسان فرمودند و بس خوشنود شدند و انطباع آن هر قدر

جلد شد که بکار رود باعث نزهت خاطر ناظرین خواهد بود

نیازمند حیدر حسب ... نیازنامه کمترین باقر علی

قطعه تالیف رساله نجم ثاقب از جناب مولوی سید باقر علی صاحب مدظله

چو ذات فاضل الاجناب عارف کامل
که مشهور جهان در علم و زهد و پارسائی شد

چه گویم از علو رتبه ذات و صفات او
براه معرفت مخصوص بهر پیشوائی شد

نوشتم تحریر نامه خوش نجم ملت و دین است
شناسا گشت تا دین احمدیت او هویدائی شد

همیشه نیست آید که عبد اهل دل و ایمان
که خوش بخشیان از اخلاص کرم جبهه سائی شد

زبس اوج کمال او شد از ادراک بالاتر | عروج فکر اینجا پایهٔ حیرت فزائی شد

ز جوش بخشش و احسان و انعام عمیم او | در او عالمی را قبلهٔ حاجت روائی شد

بتحریر جواب اعتراض فیلسوفانه | موفق از رہ صدق [illegible] شد

تعالی الله چه رنگین نسخه بنوشت کلک او | که از فیض اثر صفحه کاغذ حنائی شد

ز شوخی حرف حرف او بود مشق سلطانی | که در بزم تماشا زیب سر تاج [illegible] شد

بجنب جنس تحقیقش خر کیستان عالم را | ببازار جهان کاسد متاع خودنمائی شد

نمودم فکر تاریخش سروش آمد بگوش من | طلوع شمس دین کانجا باوج [illegible] شد

۱۲۸۴ ہجری

۹

نقل خط جناب مولوی سید رضا حسین صاحب از فیض یافتگان
خاص جناب حضرت حافظ مولوی شاه سید امیر الحسن صاحب
منعمی صاحب سجاده مد ظلهم که بموجب حکم جناب حضرت
حافظ صاحب ممدوح رقم فرمودند

قبله و کعبه ام ادام اللّٰه ظلالهم علینا

آداب و کورنشات فراوان با همه حسین سائی ها عرضه میدهم سطرے چند بظهر عریضه موسومه حضرت (سلمه) اقدس و اعلی مولای خودم ادام اللّٰه فیوضاتهم و برکاتهم علینا با کتاب مستطاب نجم ثاقب پر تو بر دل افگنده این نامه سیاه را روسپیدی جاوید بخشیده تا آن قدسی کتاب اچون در حضور حضرت (سلمه) اعلی برخواندم چه عرضه دهم که بشنیدنش چه مایه دیر گاهش واستودند و مولف را با سلام و دعای خیر یاد فرموده ارشاد کردند که هر آئنه این کتاب نجم اجر النفس نافع الخلق بسا عیوب ما را بر ما وانموده است درحقیقت شگرف کتابی درسلک تحریر کشیده شد که ستایش از احاطه تحریر بیرون ست

(سلمه) اشاره طرف جناب حضرت حافظ مولانا شاه ... صاحب ... ۱۲

این ہیچ میرز خود چہ کس باشد کہ زبان عجز ترجمان را جنبش
ہر گز شاید گشت ظاہر ست آن از ادراک فہم ما بیش از
بیش است تا بکنہ نکاتش چہ رسد الا بانہا رسائی ہای استعدا
خود خوانندہ سراپای این ارزومی پیچید کہ این صحیفہ قدسی
از جہت ہر چہ تمامتر حلیۂ انطباع پوشد کہ حجاب غفلت از
معتقدان بردارد معتقدان را بہت افزاید زیادہ حد تسلیم
نقل سجع جناب حضرت شاہ سید علیم الدین صاحب قبلہ مدظلہ
شاد مہ الفضل العلیہ الاحسان الحی فردوسی این تالیف لطیف آنام
تردید ولی ز پیشش گردید ہیچ و ثنای آن برنا شناسے خود
زبان گشودن از مرتبہ اش افگندنست ہمین بس کہ فائدہ ب
خود گرفت اگر چہ تو ہیچ از ان گزیرست مگر خصوصاً متوسلان را

باید کہ این را بدل وجان قبلہ ما حضر خود نمایند دبد انند کہ

درین وقت ظلمت ضلالت عالم را پوشیدہ است پس

بہ ازان نوری از ہدایت نیست ÷

مہر
بلخے فردوسے
سید علیم الدین

۱۱ نقل تحریر جناب مولوی سید امداد علی صاحب مدظلہ

الحمد للہ علی ما نہی ثم الحمد للہ علی ما بقی والصلوٰۃ علی حبیبہ وصفیہ

خیر الوری سیدنا ومولانا محمدن المصطفے وآلہ المجتبی اہل التقی اما بعد

نہوعف عباد اللہ القوی سید امداد علی الحسنی الحسینی القادری

المنعمی المہدوی در خدمت بندگان این وجیزہ شریفہ متبرکہ عزیزہ

التماس دارد کہ برای خدا از مطالعہ این رسالہ سرسری نگذرند بلکہ

بامعان نظر خوب غور فرمایند کہ قائل این مقولہ لطیفہ چہ چیزہا گفتہ

وچہ دُر ہاسفتہ وچہ قدر حقوق اخوت اسلامیہ مسلمانان مودے

ساختہ وچہ مقدار شرائط محبت ایمانیہ با کافۂ اہل ایمان
بجا اوردہ چہ نکتہ ہای نگین ست برای تمکین اہل تلوین یادگار
زندگانی جاودانی خود گذاشتہ است وچہ فقرہ ہای نصائح
دلنشین کہ برای ایقاظ مدہوشان خواب غفلت درین مجموعہ
شریفہ مندرج ساختہ فجزاہ اللہ خیر الجزا بحق افضل الانبیاء
وسید الاولیاء علیہما الصلوٰۃ والثناء + سید اعلی الحسنی المنعمی المہدوی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

نحمدہ ونصلی علی رسولہ الکریم

مثنوی از میر سید حسین صاحب سیدی

ہستی تو از ازل صنما کارساز ما	دردی ز عشق حسن تو شد دلنواز ما
نور جمال تست ز ہر نور اولین	مذکور اولین شد و مشہور آخرین

عالم تمام کلمهٔ عشق تو بر زبان | گردان بعشق روی تو مهر آسمان

ایمان عبارتست ز عشق جمال تو | ایمان اشارتست ز خوف جلال تو

قرآن تمام وصف جمال تو آمده | حرفی ز صد هزار جمال تو آمده

نادان شدم بعشق و فرزانهٔ توام | هشیار گشته‌ام که دیوانهٔ توام

عشق تو چون انیس دل سوگوار شد | دل مایل غلامی هر چار یار شد

آن اولین که رایت ترویج شد ازو بر لوا | صدیق (رض) باوفا و [illegible] یار غار بود

وان دومی که باعث [illegible] | یعنی عمر (رض) شجاع [illegible] امیر مؤمنین

وان سیومی که جامع آیات مصحف است | عثمان (رض) که حضرت او مرتب نمود [illegible]

وان چارمین که باب علوم پیمبر است | تاثیر و آفتاب نجوم پیمبر است

مشکل‌گشای خلق و شهنشاه لافتی | شیر خدای و قوت بازوی مصطفی

مرهم نه جراحت لخستگان عشق | عقده کشای سلسله بستگان عشق

عیسی صفت هزار غلامان درگهش — صد مرده گشته زنده بیک جنبش لبش

ما را کجا توان که ز وصفش کنم عیان — ما خاک کوی اویم و او مهر آسمان

لیکن بچشم لطف اگر یک نگه کند — داند گدای کوچهٔ خود هست کس که

صلو علی محمد و بر آل و یار او — بر جمله اهلبیت و همه غمگسار او

حالا بیان مقصد دل سیدی بکن — آنرا که گمره است خجل سیدی بکن

شرع محمد است همین راه اهل دین — آنکس که رو بتافت ازو شد باسفلین

حقست اینکه حق نه جز این ره دیگر است — آنکس که حق نجست بغفلت سراسر است

ترغیب اگر بجهان هست اعتبار — بی شبهه قول سیدیم هست یادآر

یعنی که بعد نسخ کتبهای دیگران — نازل شده است مصحف ناطق ز آسمان

ایمانست بر پیغمبر و اسلام اگر تراست — لاریب حکم شرع بجا آوری سزاست

انکار از شریعت و اقرار مسلمی — در فهم کس نیاید و جونی ازان آب

اکنون درین زمانه که قرب قیامت است — دین هوای نفس خرابست و مشتبات

خطرات نفس را بنهادند نام عقل — آخر شد آن بگردن دل بسکه دام عقل

توبیست عقل تا بنماید ره صواب — تلبیس نفس را همه دم میدهد جواب

سوی بهشت شاهان همی برد — چون شمع تا به محفل جانان همی برد

بنگر و الهامی سفیهانه چند چند — ذکرش که رفته است بهر خانه چند چند

یاری نوشته است چو انشا لطیف تر — کز بوی گل خوش است بمعنی لطیف تر

بیان دیده از بهر لفظ تازه شد — بر روی دل ز معنی سنجیده تازه شد

نامش که نجم ثاقب تابنده شد از آن — نقلش کم است طالب و یابنده شد از آن

تمام کتاب اهل ذوق نوشته بجان برند — ارباب دین بشهر دگر ارمغان برند

فیضش هدایت [illegible] دین یقین کند — عشق محمدی همه تن دلنشین کند

از مست حال او که نوشت اعراب را — رونق تازگی شده خیر و ثواب را

محفوظ ماند خلق ز گمراهی تمام — از دولت جواب تو النجم والسلام

شد ختم مدعا بدعا دست برگشا — ای سید خجسته شفیعت بینوا

یارب بفضل خویش کن عفو گناه من — باشد نه جز بسایه لطفت پناه من

یارب ز خاک کرده آخر نمود ما — جز فضل و لطف تو نبود دست بود ما

سر تا بپا گناهم و حد گناه نیست — جز فضل و رحمت تو سبیل نجات نیست

از رحمت تو جمله شهود و وجود ماست — یکمشت خاک هستم و این بار وجود ماست

جرمم ببخش روی سیه محو پاک کن — ور لطف خاص سوی خودم بر راه کن

ما مستحق رحمت تو بوده ام اله — هستم ز کلمه گوی محمد توی گواه

بحق محمد خود و اولاد فاطمه — گردان بوقت نزع تو باخیر خاتمه

جانم بنام تو و بنام حبیب تو — بیرون چو بوی گل شود از جسم

نظاره جمال تو باشد مرا مدام — زیر لوای احمد مرسل بود قیام

این جملگی که سیدی خسته جان نوشت | آه و فغان نوشت و زدل داستان نوشت

فیضی ست ارتحال حبیب زمانه | آن نائب رسول خدا رایگانه

ما راست دستگیر و عالم فدای او | جانم بدم خاک ره کفش پای او

بر دوستانش رحمت پروردگار باد | بر باد دشمنش همه جا چون غبار باد

نقل تحریر جناب مولوی عبد الرحمن صاحب مد ظله

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله علی نعمائه والصلوة علی سید انبیائه و علی آله و اصحابه الذین هم کانوا سادات اصفیائه اما بعد افقر عباد الله المنان عبد الرحمن المنیری القادری الحنفی البخاری این ساله را دید سرمه بصیرت بدیده دل کشید و بمطالعه اش مردم دیده را جلا نو بخشانید و قالبش را هیکل نورانیان گردانید هر نقطه اش

شگفته باغی است و هر نکته آن شبچراغی هر ورقش شهر ابست

و هر صفحه اش اختر درایت الله الله مصنف خلده الله دریا را

در کوزه آورده است و کوزه را کوره نور گردانیده کتابیست

که بمعاینه اش خواص را خصوصیت با خدا افزاید و رساله ایست

که عوام را از تیه ضلالت و محبت ما و را رباید بمطالعش جناح

فوربیکار است چه بر هر نقطه اش غور درکار است

هست خطش سر خط احیائی دین روزبین ز سر متبهای چین

الطی تا شستان گیتی با مصابیح کواکب درخشان است نورها

مصنف بدر لعب این نیر درایت تابان باد بتصدق

حبیبه و آله الامجاد ÷ العبد عبید الرحمن عفی عنه

نقل تحریر جناب حضرت شاه قیام الدین صاحب صافی الفخری

الچشتی القادری مدظله

باسم الصادق العلی العظیم و بحمده

وصلی الله علی سیدنا محمد و آله

الحمد علیه و موفقه و مستحقه فمنه لا الیه و به الصلوة و السلام لمحمد من

و منا بامره علیه و علی آله وبعد یقول العبد الراجی الی مغفرة

ربه القوی العلی قیام صدق صادق الفخری الچشتی القادری

صانه الله تعالی عن الهموم و الغموم من غیره که کتاب نجم ثاقب

که تصنیف از دار پنهانی و اسرار نوش ربانی بی جوش سراپا

جوش و بی خروش سراپا خروش یعنی محبی منشی سید نجم الدین صاحب

است نیس اندیش باید گفت وصف سراپا مطالعه کردم کلماتش

از نور و من است بالله سهید قلبه منور بر آمده و الفاظش از

اسرار و علم الانسان مالم یعلم متقدر در آمده گویا زبان
دلش بدین ترنم گویا بیت در پس آئینه طوطی صفتم داشته‌اند
آنچه استاد ازل گفت بگو میگویم ٭ ولسان حال
بدین نغمه عارفانه و عاشقانه زمزمه سنج است بیت

دل در ره عشق او نپوید چه کند	جان لذت وصل او نجوید چه کند
آندم که در آئینه بتابد خورشید	آئینه انا الشمس نگوید چه کند

الحق که دین و دنیا را سر او از عشق و محبت او
رفیق و یار بر آمده در لباس دنیا از اهل دین و یار با جهد
سر آمده نقش بخیر و خیر شش بغیر در تبزاید باد و دل دیده اش
بیاد و لقای خداوندی در اینجا و در آنجا شاد خدا که
کلمه سست دنیا را از ین تحریر حسیتی بود و حیث زبان را

ازین تقریر در نیت و عمل درستی چنین بود و چرا نبود که بندهٔ
از خدا خواهنده بود و بود و هر که هرچه بصفت بندگی
از خداوند خواست خواهد شد و شنود این کتاب اگر حلیه
طبع پوشد طبیعت اخوان ابزیور عمل آراسته کند نه گمانان
فقط تنبیه و تهدید ست بلکه رهروان سلوک را از قوت و
قوت پیراسته سازد الحق این از حق ست که والذین
جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا مصنف این ازان کسان است
چرا نبود که محب و محبوب حق پرستان و اهل لان است
هر که دین درد دین خواهد باید که این کتاب نجم الدین را رد
که برای اخوان دین داران نجم ثاقب ست و برای
طاغیان و هواپرستان شهاب ثاقب فالحمد لله

اولاً و آخراً و ظاہراً و باطناً التوفیقہ ونصلی علی رسولہ

وحبیبہ ونبیہ محمدن المصطفےٰ وعلی الہ وصحبہ فہم شموس المعرفۃ

ونجوم الہدیٰ ونسلم تسلیماً کثیراً کثیر التصدیقہ

۱۵

نقل از خط جناب شاہ علیؓ امیر الحق صاحب

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حامداً ومصلیاً ومسلماً

منشی صاحب مصدر لطف وکرم مخزن عنایت اتم مدالطافکم

سلام مسنون وبرکات مشحون از فقیر علیؓ امیر الحق عفی عنہ

وعن اسلافہ پذیرا باد مکتوب عنایت آمود معہ رسالہ

نجم ثاقب کہ درحقیقت اسم با مسمی ست بمعیت محبی

خواجہ مقبول علی صاحب رسیدہ مشکورم ساخت و اشتیاق

لقای را دو بالا گر د ائب اللہ تعالی باین یاد فرمائے

درینشان ہر گاہ سلامت دا رد و درین ترقیات

درجات عطا فرماید حرفاً حرفاً و لفظاً لفظاً دیدہ بلطفے

و خطی بر داشتم واہ واہ عجب سالہ است فی زماننا ہذا

مردمان مات و دین را خارج از عقل شمردہ موافق عقل

خود دین تراشیدہ و تراشیدہ اختیار نمودہ خود را

ذوی العقول شمردہ انواع قیل و قال دارند سبحان اللہ

در یک آن احوال عقل خود غور و ملاحظہ نمی فرمایند

کہ چہ لو تغیر می یابد حقیقتہ در فہم لا یعقلون اند لا یستوی

اصحاب النار و اصحاب الجنۃ اصحاب الجنۃ ہم الفائزون

لو انزلنا ہذا القرآن علی جبل لرایتہ خاشعا متصدعا

من خشیة الله و تلک الامثال نضربها للناس لعلهم
یتفکرون گواه بر آن است پس جوابهای چنین بدمذہبان
که درین رساله ارقام فرموده اند خیر بنیاد شکن است
و ہادی است راه راست را خداوند کریم جزای خیر
و درجہ عالی در جنت عطا فرماید که ثمرہ این رساله است
فقط زیاده والسلام

نقل از خط جناب مولوی نور الحسن صاحب که بافرد تقریظ رسید

قبله و کعبه مدظله العالی

تسلیم عرض میکند دی کتاب نجم ثاقب از مصنفہ
حضرت اخ اعظم مولوی سید حسین علی صاحب قبله
فارغ گشته ترسیل شده ام و زسطرے چند

خودم را که نگاشته ام بجنونمی گذرانم بجذا که للحب فی الله

تحریر کرده نه برای اظهار تشخص این جرات

و سوء ادب معاف باد زیاده حد ادب

بسم الله الرحمن الرحیم

الهادی العزیز العلی العلیم

الحمد لله دلیل المتحیرین والصلوٰة علی سید المرسلین و آله و صحبه

الهادیین المهدیین و تابعیهم الی یوم الدین بعد و القلم

و ما یسطرون این صحیفه ایست هدایت شحون و الکتاب

و ما یدرسون و جیزه ایست نصیحت مضمون رجم للملحدین

نجم للمهتدین دوده مرکبش کحل الجواهر دیده بصیرت

سواد مدادش سرمه ریز گلوی ضلالت دایره حرفش

دائر اسلام هر کلمه اش جمله علم کلام عبارتش فصیح
مضمونش صحیح سوالش انتخاب جوابش لاجواب
براهین عقلیه اش قاطع حجتهای ملحدانه دلائل نقلیه اش
مشید مبانی عقائد موحدانه حرز بازوی عقول سلیمه
تمیمه اعضا وافکار مستقیمه نتیجه شایسته طبع وحیدیکه
ذهنش از خطای فکری معصوم وثمره نورس دوحه عقل
فریدیکه نفسش از غفلش محکوم بعمری حقیق بان علی الواح الزمرد
تکتب من قلم اللجین بماء الذهب بل الحری تمنیقها بقلم النور
فی بیاض نحور الحور لاولابل الجدیر املاوها فی الصدور
لم لاوهی ضیاء نجم علم اللوذعی کیف لاوهی سناء ذکاء
طبع الالمعی ظهیر الملة نصیر الشریعة قائد دین پروران کوکش

گمرہان غم خوردین خواہل دین سیدنا ومولانا
محمد نجم الدین ابداللہ ظلہ علی روس المسترشدین
وحفظہ وابقاہ ورقاہ الی اقصے ماتیمناہ ابیات

چیست این ابن نبی مرد اہل صفا
نیست گر اعجاز ختم الانبیا

کاندرین طوفان کفر پر بلا
نجم ثاقب شد بافضال خدا

برق خرمن سوز الحاد وضلال
شمع شب افروز ارباب کمال

قطعہ تاریخ

جنید وقت نجم الدین جو فرمود
مرتب نجم ثاقب نور ویرا

بگو اشکستہ راس وقلب الحاد
جزاک اللہ فی الدارین خیرا

۹ ۱۲۰۲

راقم اثم محمد المدعو بنور الحسین تجاوز اللہ عن سیأتہ
بحق النبی والہ صلعم

۱۷ نقل از خط جناب مولوی سید شاہ حسین علی صاحب مدظلہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

نحمدہ ونصلی علی رسولہ الکریم وآلہ واصحابہ اجمعین

اخی زاد کرمہ

تسلیمات پیشکش کردہ ملتمس است کہ دیدہ رامطالع

رسالہ شریف حظی رسید دعا فرمایند کہ اثر آن

بدل رسد وحال خود چہ بنگارد الحمد للہ علی دین الاسلام

زیادہ والتسلیم خاتمہ ما وجناب بخیر باد

۱۸ نقل تحریر جناب مولوی سید عبد العلی صاحب مدرس

اللھم صب الصباتر بانوار ھذا النجم الثاقب ثاقبا واجعل

باستنارتہ قینہ کل قلب فی احوالہ مراقبا

بحرمتہ النور الاول محمد صلی اللہ علیہ وعلے آلہ وصحابہ

الے یوم الدین والحمد للہ رب العالمین

کتبہ سید عبد العلے الرشیدی

۱۹ نقل تحریر جناب مولوی شاہ آل احمد صاحب مدظلہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الذی زین السماء بزینتہ الکواکب وزین النجوم

بالنجم الثاقب والصلوۃ والسلام علی شمس الضحی بدر الدجے

نور الہدی وعلی آلہ واصحابہ نجوم الاہتداء اما بعد فہذہ

نسخۃ منثورۃ غرر اشاراتہا فی افلاک الطروس کالبدور

منظومۃ درر عباراتہا فی عقود السطور وہی کلمات یقینیات

رہی نور رہا حدقۃ الانسان وسنا نور رہا حدیقۃ الجنان

کیف لا و قد صدر من صدر صدر النبلاء سماء المجد و العلا
نجم الدین و الدنیا الذی ما سمع الاصمعی بدیله و البیو
ما نظر عین الدهر نظیره و ندیده و صارت تالیفه سبباً لاستحکام
الاسلام و احکامه و باعثاً لتقویة بناء الدین و احکامه
موجباً لرسوخ ارکان العقائد و صدق النیة موکداً
لمبانی الارادة السنیة اللهم اجعل سعی من الفه فی الدنیا
مشکوراً و فی الاخرة ماجوراً آمین ثم آمین

مہر
آل احمد ۱۲۳۰

بسم الله الرحمن الرحیم

اللهم صل علی من ختمت به الرسالة وعلی آله وصحبه وسلم

از اشعار حمد از حضرت فریدالدین عطار علیه الرحمة

ای درون جان برون از جان توئی | هرچه گویم آن نه آن توئی

از مدارج النبوة

هو الاول والآخر والظاهر والباطن وهو بکل شیء علیم این کلمات اعجاز سمات هم مشتمله حمد وثنای الهی است تعالی وتقدس که در کتاب مجید خطبه کبریائی خود بدان خوانده وهم متضمن نعت و صفت حضرت رسالت پناهی است صلی الله علیه وآله وصحبه [illegible] او را بدان تسمیه توصیف نموده وچندین [illegible] الهی جل شانه است که در وحی متلو وغیر متلو حبیب [illegible]ان نامیده وحلیه جمال وحلی کمال وی ساخته

از جمله اشعار نعت از حضرت فریدالدین عطار علیه الرحمة

انبیا در وصف تو حیران شده	سر شناسان نیز سرگردان شده
هم پس و هم پیش از عالم توئی	سابق و آخر یکجا هم توئی

از اشعار مدحیه حضرات چهار یار رضی الله تعالی عنهم و رضوا عنه بترتیب خلافت از حضرت سعدی علیه الرحمه

آن یار غار سید صدیق نامور	مجموعه فضائل و گنجینه صفا
دیگر عمر که لایق پیغمبری بدی	گر خواجه رسل بدی ختم انبیا
دیگر جمال سیرت عثمان که شرم کرد	در پیش وی دشمن قاتل سر از حیا
کس را چه زور و زهره که وصف علی کند	جبار کل مناقب او و گفت لا فتی
فردا که هر کسی بشفیعی زنند دست	مائیم و دست و دامن معصوم مرتضی

مولای ما مظهر العجائب اسد الله الغالب
علی کل غالب سرور اولیا الانبیا علیهم السلام

اینست فهرست سوال یازده گانه رساله نجم ثاقب بسبیل اجمال که جواب آن عقلی و نقلی و علمی و عملی تحریر یافته است

سوال اول از تعریف عقل

سوال دوم از حقیقت نفس

سوال سوم از فرق میان علم و معرفت و تعریف آن

سوال چهارم از حاصل نماز که اصل عبادت یاد دوست اگر بدل باشد
بهتر از آنست که زبان ذاکر و دل فارغ

سوال پنجم فایده لحیه چیست

سوال ششم از اختیار نمودن لباس و دیگر وضعهای قوم دیگر

سوال هفتم از حال منکر وجود آسمان و جنت و تکیه نکرده باشد
وجه تکفیرش چیست

سوال هشتم از حالات شب معراج شریف که در کتب
مسطور است و بعقل نمی گنجد

سوال نهم از مسئله جبر و اختیار که عقل حیران است

سوال دهم از نفع و ضرر اکل حلال و حرام که بفهم می آید

سوال یازدهم اینکه بیشتر احکام شرعی را عقل باور
نمیکند جواب شافی که عقل قبول سازد بدهید تفصیلا
گویند که بالکل شبهه بر اقوال و اصول باقی نماند رفع شود فقط

مولوی سید محمد وحید الدین خان بهادر

از ستودن شان عین ستودن خود است برای طبع این کتاب
بترغیب ناظم قسم فرموده [illegible]
اللهم صل علی سیدنا محمد خیر البریة [illegible]
و رضی بها عنا یا اکرم [illegible]

الحمد لولیه والصلوٰة علی رسوله الکریم

از نجاسة الہ نجم ثاقب

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سبحان ربک رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین
والحمد للہ رب العالمین شعر چندین ہزار سکۂ پیغمبری زند
اول بنام آدم و آخر بمصطفیٰ ✤ اللہم صل علی سیدنا محمد
و آدم و نوح و ابراہیم و موسیٰ و عیسیٰ و ما بینہم
من النبیین و المرسلین صلوات اللہ و سلامہ علیہم اجمعین ۵
اما بعد حال مولف این رسالہ کمترین غلامی از غلامان

قادریه است به سبیل اجمال اینکه از ابتدای عنفوان

شباب تا شروع ایام پیرانه سالی در لذت نوکری و

جاه و طلب افزونی جاه دور و نزدیک از وطن مبتلای

انواع شرور و محن ماند اگر تفصیلش حالی سازم خالی از عوائد

و عبرت نیست لیکن بقدر ضرورت آنچه نویسم این ست

که بهر مقام یعنی شاه جهان آباد وغیره سبب اقامت

بذریعه عهده که شد نزد ارباب زمانه از مساعدت زمانه بود

لهذا هر قسم مردم را دید و اقسام حکایات شنید و بحضور

حضرات مشایخ و متصوف و ارباب تصوف و اهل

تقوی و علمای باعمل [illegible] اکثر حاضر شد و تجربه بقدر

فهم و فائده حسب حوصله و نصیب نصیب آمد و لا تا بنعمت

ترتیب خدمت و از بسیاری مدعیان تصوف و سنیان
عالی فهم کم فهم و شیعه های متعصب و غیر متعصب
و بعضی شیعه سنی نما و بعضے قریب بخروج بنام زدہ سنی
و دنیا بیان و علمای بی عمل و عجب ملا متی این زمانه
و ملا نیم ملا و طبیب نیم طبیب و غیره و از مجلس یاران
لطیفه سنج و شاعران عام و خاص و کسان آزاد و خوش
و مے نوش بی خروش و با خروش و تماشا بینان با وضع
و بدوضع و واقف و ناواقف و هم از بسیاری اشخاص سوای
اهل اسلام یعنی کسان هر مذهب مردمان سفیه و زیرک
هر قسم گفتگو مانده سه آنچه دیدم بر قرار خود نماند ✤ اینکه بینیم
هم نماند بر قرار ✤ و از انواع سرور و لذت و اقسام

فکر و اندوه و از انقراض بسیاری صحبت مرغوب
و انقلاب گوناگون جز وہم و خیال نماند حالا حالیکه دارم ہمان
نقد وقت الحمد للہ رب العالمین آمدم بر اصل مطلب و آن
اینکه از زمانه پیش از بست پنج سال کفر کافر ہم بجای
خودش درست و بامزه بود و از ما اہل اسلام ہریکے بوجه
فہم معنی اسلام مدارج دین و اہل دین گویا با خود خطاب داشت
جمله شدی ولی مسلمان نشدی و معنی این فقره که تا کافر
نشوی مسلمان نشوی نیکو دانسته از غایت شغف
بر دین اسلام زبان حالش گویا بوده ہست ع درکفر ہم
ثابت نه زنار را رسوا مکن * بعد از ان حولاً فحولاً و
شهراً فشهراً و یوماً فیوماً و وقتاً فوقتاً پندار خدا شناسی

وهوای لامذهبی و تصور عقل و دانش بوضعی سزرمانه را

فراگرفته که حالا کسان بی شمار از هر مذهب و ملت دعوی

خدا شناسی بعقل تام در سر دارند و هر الا ابالیهما و افعال

و اقوال خود را از عقل شمارند و هر یکی بوضع جدید خود ها

از موحدان و فلسفه انگارند و هر انچه در عقل شان نباید از ان

انکار کنند تا در حلقه عقلا داخل باشند و اکثر اعتراض و انکار

که بر احکام شرعی در دل باشد برعایت قوم مصلحتاً للوقت

بر زبان نه آرند و نفاق را عقل دانند الغرض تفصیل فهم و پندار

و اعتراض آنانکه از چشم و ابرو و افعال و اقوال و اخبار

وغیره صاف و صریح پیدا ست نمی توان شد مگر این قدر

کنایه بس است که گناه و ستم بسیار و بیرون از حساب و

شمار چون ریگ بیابان باشد دیگر ست ۵ گفت پیمبر که
روز رستخیز ؛ عاصیان را گی گذارم اشک ریز ؛ مگر
آن قسم اقوال واعتقاد واعتراض بر احکام شرعی که از دایرهٔ
اسلام بیرون شود دیگر ست معاذ الله منها که کسی بیرون شود
چه عظمت و قدر این دین اسلام حضرات اولیاء کرام علیهم
الرضوان از عین الیقین دانسته اند درین صورت کاتب را
ازین رساله کلمه و کلام میان با اهل اسلام ست از بیگانه اعنی
غیر از اهل اسلام کاری نیست با این همه هرگز خاطر سوی
تحریر متوجه نبود که برای اثر کلام کلام از اهل دل باید لیکن
هنوز گامی در راه خلوص نزده وانچه آشنای خامه سازد
گو در اغمض واقعی باشد مگر با قتضای حالات خودش

بر کله ایشان نمی زیبد و علاوه ازان حرج در آسایش که مهیا یم

و از در خواب و خورمی گذرانند متصور بود لیکن بوجه حکمیکه در حق

ازدوستان بحشیم یقین حکم تحریر رساله دیده فرمودنی فرمود

از واجبات شد که حسب پندار و اعتراض ظاهری و باطنی

اکثر کسان اهل اسلام که وساوس شیطانی و خطرات

نفسانی را عقل دانند سوالات چند قایم کرده جواب آن

حتی الوسع بر بنیاد علم و عمل و نقل و عقل از کتب حضرات

دین و بتایید ایزدی بوجهی تحریر یابد که بعونه تعالی و تصدیق

حبیبه والنبییه علیهم الصلوة والسلام بالکل شبه دفع شده

دست در دامن حضرت حبیب خدا صلی الله علیه و آله

و اصحابه و سلم باشد پس بلحاظ حالات هر چند تحریر معنے

من عرف نفسه فقد عرف ربه و سحرهای دنیا و حقیقت
آن و حقیقت آخرت و حقیقت مرگ و آنکه بعثت حضرات
انبیا علیهم الصلوٰة والسلام از بهر چیست و اطلاق انسان
بر کیست و انسان را برای چه آفریده اند مناسب بوده است
الا در کتب مبسوطه اینهمه حال مفصلا مکتوب لهذا درین رساله
بنظر حصول اصل قصه یازده سوال بحیطه کتابت می درآید
و جواب کافی بدولت کتب حضرات اولیای کرام
علیهم الرحمة و مدد غیبی از منبع فیوض نامتناهی بعد
هر سوال زیب تحریر می یابد و این رساله موسوم بنجم ثاقب
می شود و مؤلف نام خودش نمی نویسد که غرض اصلی
دیگر است لا تنظر الی من قال وانظر الی ما قال

ست مرد باید که گیرد اندر گوش ٭ ور نوشت ست پند بر دیوار ٭ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ط

یاد ده ما را سخنهای دقیق   که ترا رحم آورد آن ای رفیق

اللّٰهمّ صلّ علیٰ سیّدنا محمّدٍ وآلہ وصحبہٖ وسلّم اللّٰهمّ صلّ وسلّم وبارک علیٰ مَن اِسمہ سیّدنا علیمٌ وناصرٌ وقویٌّ وحقٌّ و ذو فضل وذو عز صلّی اللّٰه علیہ وآلہ واہل بیتہٖ واصحابہٖ وسلّم

سوال اول تعریف عقل چیست تا معلوم شود که اطلاق لفظ عاقل بر کیست جواب

میگویند که عقل بینائی و قوتے است بمنزله بینائی از چشم ظاهر جدا کرده مے شود بدان میان حق و باطل و نیک و بد پس چنانکه خلق در بصر

ظاهر متفاوت اند یکی نزدیک بیند و یکی دور بیند

همچنان در بصیرت دل که آنرا عقل گفته اند

خلق متفاوت اند یکی نزدیک بیند و یکی دور بیند

و آنکه گفت عقل بینائی و قوتی است در دل این

دلیل است که عقل عرض است نه جوهر لیکن بعضی

فقها میگویند که ما نگوئیم عقل جوهر است یا عرض

اما میگوئیم که عقل سبب است مر حصول معرفت

را و دریافتن اشیا را و در تمهیدات ابو شکو

سالمی آورده است که عقل چیزی

لطیف است که کیفیت وی کما حقه بدرک

نانیست و آنکه گفته است که بدان فرق کرده شود

میان حق و باطل و نیک و بد این نیز بر اہل لغت فقہا
اما بر قول بعضی فقہا ظاہر مذہب انست که حسن آنست
که مامور ہست شرعاً و قبیح آنست که منہی ہست شرعاً
و قیل العقل عند العارفین تفسیر الاسرار و ارشاد الحق
و زاجر الوسواس و مانع الغضب و گفته اند که از اخلاق
عقل تدبر ہست و فکر و فہم و ادراک و جوع و حلم
و ترک دنیا و ما فیہا است و جمیع افعال محموده و قیل اہل
الورع لا یخدع و العاقل یخدع یعنے بعضی گفته اند
که پرہیزگار فریفته کرده نشود از انکه کار وی تمام است ترک
شبہا انست پس او از طمع دور بود و اصل بلا ہمه
از طمع ہست و عاقل فریفته کرده شود زیرا که او را نظر با صلاح

معیشت است و از انجا طمع آید و الطمع امّ الخبائث پس

هر آئینه فریفته شود و از حضرت امام جعفر رض صادق است

علیه السلام که با امام اعظم ابو حنیفه رض علیه الرحمة فرمود که عاقل

کیست امام اعظم رض گفت که فرق کند درمیان خیر و شر حضرت

امام جعفر رض صادق فرمود که بهائم نیز خیر و شر متعلق ذات

خود را در خور و نوش و رفتار رسیده اند و دوست و دشمن می انگارند

پس فرق چیست حضرت امام اعظم رض گفت که شما بفرمائی

حضرت امام جعفر رض صادق فرمود که اختیار کند درمیان دو خیر

و دو شر که خیر تر کدام ازین هر دو است و شر تر کدام

ازین هر دو است خیر تر را اختیار کند و شر تر را بگذارد

و بعضے گفته اند که عقل چیزیست انچه دور دارد ترا از

جایگاه های هلاک یعنی چون عقل و خرد و دانش بود باتفاق
همه هر اینه از مواضع هلاک باز دارنده بود که تقضای دانش
و خرد این است و بعضی گفته اند که اصل عقل خاموشی است و
باطن عقل پوشیدن سرّ است و ظاهر عقل اقتدا کردن است
بسنّت و آنکه گفته اند اصل العقل الصمت یعنی چون بلا موکل
به منطق بود هر اینه عافیت و سلامت در خاموشی بود تا گویند
المرید ناطق والعارف اخرس هر کرا وقت آباد انست
دم او بسته ست از خیر و شر و سخن زاید و گویند سخن نوشی است
همه زهر و خاموشی زهر ست همه نوش از سلطان العارفین
قدس سره العزیز نقل است که گفت بهتر از نیاز مندی
صیدی نگرفتم و روشن تر از خاموشی چراغی ندیدم و آنکه

آفت باطن عقل پوشیدن سرّ است سرّ دو نوع بود
یکی سرّ حق با بنده و دیگر سرّ بنده با حق و پوشیده داشتن
هر دو مقتضا و موجب عقل است زیرا که سرّ را اگر آشکار
کنی سرّ نماند و این خلاف عقل است و آنکه گفت ظاهر عقل
اقتدا کردن است بسنّت مراد ازین سنّت آنست که واجب است
اقتدا کردن بدان و آن قرن شهود است یعنی قرنیکه پیغامبر صلعم
در باب آن قرن گواهی داده است بخیر و صلاح آن و آن
خلفاء راشدین اند و هر که عصر پیغامبر علیه السلام دریافته است
بعد ازان قرن تابعین است پس بعد آن قرن تبع تابعین است
و آنچه احداث کرده است خلق بعد آن ازنها رها بر خلاف
طریق و روش ایشان آنهمه بدعت است یعنی نهاد عقل

انست که پیرو و متابع سنت بود قدمے پیش نهد
و اگر قدمی پیش سنت نهد آن عقل نبود هوای نفس بود
و بعضی گفته اند چون غالب شود هوای نفس پوشیده گردد
عقل و هوا عبارت هست از خواست نفس و مراد پس گوئے
این قائل می گوید که عقل چیزیست که بغلبه هوا پوشیده گردد
چون عقل پوشیده شود آدمی در هلاک افتد و بعضے
گفته اند که هرگاه محتاج شوی تو سوی چیزے از عملهای
او یعنے محتاج شوی بگرفتن علم از عالمے پس مبین
سوی چیزے از عیب های او پس اگر بینی تو سوی
عیب های او محروم کرده شوی از برکت شود
گرفتن العلمهای او نقل است که خواجه سهیل رحمة الله علیه

روزی مردی خباز را بولایت صفت می کرد که در بصره
خبازیست چنین وچنین باری آرزو کرد تا او را به بیند
چون به بصره رسید در دوکان آن خباز رفت دید که نان
می پخت و بر وجه عادت خبازان جامه بر ریش خود بسته بود
آن مرد با خود گفت که اگر این را ولایت بودی موی این نسوختی
پس او را اسلام کرد و چیزی نپرسید پس آن خباز گفت
تو تصغیر و تحقیر من کردی اکنون ترا سخن من منفعت نکند
هرچند کوشید که چیزی بگوید او نگفت حاصل آنست که
چون از وی شنوی یا نه بینی که ترا از روی ظاهر منکر می نماید
از نقصان خویش دانی و آن سخن در نفس خود از روی حقیقت
حق بود و صواب بود باید که باعتراض و مجادله پیش نیائی

که بر استاد و عالم کامل آن گران آید و سبب گردد مر قطع
صحبت را و چون صحبت بریده شد هر آئینه از برکت علم
وی حرمان پیش آید قصه موسی و خواجه خضر علی نبینا
و علیهما الصلاة والسلام برین شاهد است و آن قصه معروفست
از ان آورده نشد نقطه عشق گویدهان نباشی خودنما
عقل گوید هر یکی را صد نما ٭ عشق گوید از دو عالم پاک شو
عقل گوید از پی این هر دو رو ٭ اللهم اجعل حبک
احب الی من سمعی و بصری اللهم صل علی سیدنا
محمد عبدک و حبیبک و رسولک النبی الامی و علی آله
و صحبه و سلم

سوال دوم حقیقت نفس تا توانند بیان سازند زیرا که

چون غالب میشود هوای نفس پوشیده میارد عقل

جواب نفس بر سه قسم هست اول نفس اماره که بسوی
بدی میکشد دوم نفس لوامه که بعد وقوع ملامت میکند
که چه کردم سوم نفس مطمئنه کما قال الله تعالی یا ایتها
النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة
که در هر امور بسوی حق راجع میکند و بحق راضی میدارد
و درین مقام جمله تعریف نفس اماره بطور تفصیل می شود
که بدرستی و راستی نفس اماره فرماینده هست به بدی
یعنی نفس جز بدی نخواهد و اصل اخلاق نفس هست اگر
ازین خلاص یابد تمام بود بخل و کبر و عجب و ریا و حسد
و تیز خشمی و حرص طعام و حرص سخن و دوستی مال و دوستی جاه

ولفظِ نفس مشترک است میانِ معانی بسیار و آن
جامع است مر جملهٔ صفاتِ مذمومه را از آدمی و نفس را
چشم بر خلق است برای خلق کوه های بزرگ را بکبرا است
بدیدهٔ خود کشد و از برای حق ذرهٔ نکشد و سر باز زند و بگریزد
پس مرد را کار با نفس افتاده است که دشمنِ درونیست
هر زمان از خداوند تعالی فریاد خواهد که خداوندا از مکرهای
نفس درمانده ام مرا دستگیر و فریادرس حق تعالی
وی را معرفتی دهد که فعلهای نفس را به بیند بدان مقدار
که او کار بر خود می نهد عیب های نفس بر وی ظاهر میگردد
و هر چند علم حاصل کرده باشد چون نفس را راست نگرداند
وبالِ علم بر وی بیشتر گردد که نفس بعلم سر بر آرد و کلاهِ عز

بر سر نهد که نفس را بهمه چیزها نرم کردن آسان تر است
مگر بزوال عزّ و جاه که آن آسان نیست بلکه سخت است
و دین با جاه گرد نیاید بهمان مقدار که بنده را جاه زیاد گردد
دین نقصان گیرد چون نفس را ریاضت کرده باشد
نه از ذلّ باک دارد نه از ملامتِ خلق آنگاه امید بود
که از وی کاری آید که خلق حجابی مشکل است که همه زبان
ملامت بر مرید دراز کنند که خود را برای چه میکشی بگرسنگی
و بیداری کسی بپای خود بگور رفته است و روزگار حریصان
را بر صحبت کنند و بنام و ننگِ درویشی بترسانند و غافل
گردد از نفس و آفاتِ وی اگرچه به نهایت رسد در معرفت
از اینجاست که اهل معرفت از بلای نفس بیش از آن ترسند

که از بلای شیطان واهلِ سلوک و ریاضات و مجاهدات

اینهمه مشاهده کرده اند در سلوک خود پس بر حسب مشاهدهٔ خویش

خبر کرده اند تا تنبیه بود مر طالب را و منع و زجر بود مر مدعیان

بمعنی را و عیب وی بسیار هست چنانکه جاه خلق جستن

و حق را خلاف کردن و باطل را موافقت نمودن و باقبول

خلق خوش گشتن و با اهل دنیا ساختن و بسیار خواستن

و باندک رضا نادادن و خود را به از دیگران دانستن و در

معاملات تاویل و رخصت جستن و مانند این مجلدات

سیاه شود و بپایان نرسد فقط خداوندا از مکرهای نفس

درمانده ام مرا دستگیر و فریادرس اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ

وَبَارِکْ عَلٰی مَنِ اسْمُهٗ سَیِّدُنَا غَوْثٌ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

سوال سوم علم و معرفت هر دو یکی است یا فرق است
در خصوص هر قدر توانند بیان کنند مع فضائل علوم

جواب اَلعَالِمُ یَقتَدِی بِهٖ وَالعَارِفُ یَهتَدِی بِهٖ
یعنی عالم اقتدا کرده شود در احکام شریعت که تعلق آن
بظاهر است و عارف راه یافته شود بدو در احکام طریقت
که تعلق آن بباطن است زیرا که او راه بخداوند تعالی می نماید که او بدان
راه رفته است و بخدا تعالی رسیده است و او خداوند تعالی را نیکو
داند و هر چیز را دیده و بتحقیق رسیده پس عالم از شنیده خبر میدهد
و عارف از دیده بقدر فهم سامع و لیس الخبر کالمعاینة

اما بیان علم و معرفت آنست که علمای ظاهر
علیهم الرحمة گویند که علم و معرفت هر دو یکیست هر علمی که هست

معرفت است و هر معرفتیکه هست علم است و نزد حضرات
صوفیه کرام علیهم الرحمة معرفت صفت کسی است که او
خداوند تعالی را بشناخت باسماء او و صفات او و پس
تصدیق کرد خداوند را سبحانه و تعالی در جمله معاملات خویش
و پرهیز نمود از جمله اخلاق مذمومه و از آفات اعمال و منقطع شد
از هواجس نفس و همگی رو بخداوند تعالی آورد و از مسکنات
و ملاحظات با مقامات و احوال پاک گشت و دائم گشت در سر او
مناجات با حق و سر او ارگشت هر لحظه بازگشتن بدو و گوینده
گشت از قبل حق تعریف خداوند تعالی اسرار خویش را
در انچه جاریست بروی از تقاریف تقدیرها این چنین کس را
عارف گویند و این حالت را معرفت خوانند و مردمان از فقها

وغیر آن صحتِ علم را با خداوند تعالےٰ معرفت خوانند

ومشائخ این طائفہ صحتِ حال را با خداوند تعالیٰ معرفت

خوانند وازانست کہ معرفت را فاضل تر از علم گفتند یعنے

عارف نبود کہ بحق عالم نبود امّا عالم بود کہ عارف نبود و درینجا

مُراد از علم علم دراست ہست نہ علم وراثت تفصیل این اجمال

اینکہ فرمود حضرت حبیبِ خُدا صلّی اللہ علیہ وآلہ وسلّم

کہ عُلما میراث داران پیغمبرانند علیہم الصّلوٰۃ والسّلامُ

ومعلوم ہست کہ علمِ پیغمبران ہمہ علم لدنّیست پس ہر کرا علم

مُستفاد ہست از کتابہا یا از معلمان وی از ورثہ پیغمبران

نبُود در علم خویش بلکہ بطریق مجاز و از لفظِ میراث و علمِ پیغمبران

مُستفاد نبُود مگر از خداوند تعالےٰ نہ از کتب فقہ و نہ از معلمان

وے کما قال عزّ وجل علّم الانسان ما لم یعلم و این بیان
نبرند که تعلیم خداوند تعالی مخصوص ست به پیغامبران
علیہم الصلوٰۃ والسلام مگر اینکه تعلیم ہر یک موافق حوصله
استعداد و مرتبه او ست چنانکه او تعالی در کلام مجید خود
فرمود واتقوا الله و یعلمکم الله یعنی ہر که در ساوک خویش
بحقیقت تقوی برسد خداوند تعالی بحکم وعده تعلیم کند
او را علمی که نمیداند و علم لدنی آنرا گویند که علم را بیاموزد
بیاموزانیدن خداوند تعالی بغیر واسطه کتاب و معلم
پس معلوم شد که علم دو راست دیگر ست که بواسطه کتاب از علم
بیع و شرا و دیگر انواع علم که متعلق بخواندن ست حاصل
می شود و آنکه فضل عالم بر عابد ست مراد ازین علم درست نیست

بلکه اشارت بعلم باللہ ہست و قوت یقین زیرا کہ بندہ باشد
کہ خداشناس بود و بیقین کامل باشد اگرچہ از علم ظاہر
بے بہرہ بود علم دانستن و عرفان شناختن و شناختن برداشتن
فاضل ہست و در ہر دو فرق است علمای ظواہر خدا میدانند
و عارفان خدا را می شناسند کہ بیلہ بادشاہ میداند
و ہمہ کس میداند در اقلیم کہ بادشاہی ہست و نمی شناسد
پس از وی کارہای نامرضیہ در حضور بادشاہ ممکن است اگر
وی شناس نباشد و اگر وی شناس ہست بہر لباسی کہ
باشد حضور وی نامرضیات ممکن نیست حالا از روی عقل
در علم و معرفت تمیز بخوبی میشود و البتہ علم دراست
و وراثت فرق است و عقل قبول میکند کہ بواسطہ کتب خوانی

علمها از علام الغیوب در انواع امور حسب حوصله و همت
هرکس میسر شد و این معنی بدلائل بینه بمثالهای بسیار
از بسیار ثابت هست چنانچه خواص اشیا وغیره که
حکما وغیره را معلوم شد عموماً و ایجاد چیزها که سابق نبودیا نبود
و اگر بود آخر ابتدا از کجا شد ظاهر است که بلا وسیله کتاب
که آخر کتاب هم از کجاست یعنی جمله از منبع فیوض نامتناهی رسید
و آنچه بالا گفتم نه آنست که علم دراست چیزی نیست بل چیزیست
بس گرانمایه مگر در هر مقام حکمی دیگر و حالی دیگر دارد چنانکه
قطره آب بیرون از صدف آب است و اندرون صدف رسید
در شد بتفرق مدارج یا غیر آن و تفصیل این طول می خواهد خلاصه اینکه
بتفرق مراتب خود در تحصیل علوم دراست یکی به دیگرے

ترجیح دارد چنانچہ یکی صرف و نحو و منطق را بنظر تحصیل علوم
دین خواند و خدا شناسی مراد باشد و دیگرے برای تحصیل
معاش و حصول جاہ مشغول شود پس لاریب ہر کس بہ
نیت و ہمت کہ خواہد خواند آنرا اثر دیگرےست و اثر نیت و ہمت
از روی عقل ثابت و ہر علم را فیض دیگرےست و ہر ذکر را
خاصیت دیگر مثلاً در خواندن شاہنامہ ہمت دیگر و در
خواندن اقوال حضرات اولیای کرام علیہم الرحمۃ حال دیگر
و علم فقہ و حدیث را اثر دیگر و کتب تواریخ دیدن را رنگ
و روغن دیگرے ذکر ہر چیزے در خاصیتے ؛ زانکہ دارد
ہر صفت ماہیتے ؛ و اینمعنی را ہر کس از روی تجربہ ہم
معلوم می تواند ساخت پس بطفلان کہ لوح سادہ دارند

بدرجہ اولی بذریعہ فیض ہر علم و صحبت ہر شخص ہر جہ
مقتضای آن باشد انچہ رسید نقش کالحجر شد ازینجاست
کہ حق ہر طفل بر دوش والیان آنہاست کہ اطفال را
علمی آموزاند کہ عقل سلیم و کار آید نصیب شود نہ این ع
کہ از بہر دنیا دہد دین بباد ٭ چہ باقی را بر فانی ترجیح است
عقلا و در گذشتن عمر گویہ طول انجامد ہر کس علوم می تواند
ساخت کہ گویا در چشم زدن گذشت بہ حال ع علم بیکارہ
بحق نما ید جہالت ست ٭ و کسی را کہ لذت علوم فلکیات
و ہندسہ و علم مرایا و غیرہ و ذائقہ اقوال فلاسفہ دامن دل
گرفتہ ست نہ از ان قبیل است کہ آن لذت را بر دیگرے
تمام کند لہذا ممکن ست کہ از اہل آن علوم بفرق مراتب

حسب استعداد و حوصله و اصلِ فطرت ذاتی خود ها به دیگران

که پابند دینِ خود ها باشند و ازین علوم بهره ندارند حسرت

خورند و اکثر بچشم حقارت نگرند و دانند که از حمقاست

قابل گفتگو هم نیست و ممکن که بعضی ازینان گو هنوز از علوم

مذکور نصیبی تمام ندارند مگر بنظر اثبات اینمعنی که منصف

مزاج و قدردانِ علوم است علمای دینِ خود را اهانت

کنند که جغرافیه وغیره نمیدانند الغرض تکمله نفسِ انسانی را

که مراد خداشناسی باشد منحصر بر دانستن این علوم دانند

و بس فقط اصل نیست که لذتِ علم خسیس که در باختن

شطرنج وغیره حاصل شود بر دیگری تمام کردن نمی تواند لذت

دیگر علوم که برتر ازانست چون تمام می توان ساخت

تا آنکه بعضی از شاعران این زمانه یا دیگران که در کدام علوم
گو علم موسیقی و ستار نوازی باشد کمالی دارند پروای
کس ندارند و از انواع صفات مذمومه وغیره مُعرا شده
آزادانه بسر می کنند و جان و مال را قدری نه بینند
پس از اهل علوم مصرحه بالا اگر کسی بصفات آزادی وغیره
متصف شده مرنج و مرنجان در لذت علوم فارغ از جان
گذرانند ذره هم مقام تعجب نیست پس چگونه مقام
تعجب باشد بر حال آن حکیم یعنی بر سر یکی از حکما که در آن وقت
مشغول کشیدن دائره بود کسی بقصد قتلش رسید حکیم
پرسید او گفت قتل می کنم حکیم گفت اندک صبر کن تا این
دائره را اتمام رسانم مگر قاتل از سنگدلی مهلت هم نداد

[illegible]

افسوس است که روح آن حکیم متعلق آنقدر آرزو ماند و نه صرف

در لذت علوم چنانکه محو بود می رفت وای بر حال ما و شما که مبتلای

انواع آرزو هستیم مگر نتیجه تصدیق و اقرار رسالت کاری

خواهد فرمود که وقت آخر محو آفریدگار علوم و جمله کائنات

که همه از یک کلمه کن فرموده اوست خواهیم رفت بمنّه

و فضله صلی الله علیه و آله و صحابه و سلّم و حالات حضرات

اولیای کرام علیهم الرحمة که از علم لدنّی فیضیاب اند

ما و شما چه دانیم لیکن از روی فهم و تعقّل بی شائبه ریب

معلوم می شود که معنی العلم حجاب الاکبر از فرموده

این حضرات نهایت درست است الحق که این حضرات

همیشه در مشاهده حق اند اگر حضرات ایشان را در هر چیزی

مشاهده نباشد نتوانند با هیچ کس سخن کردن زیرا چه
هر چیزیکه از حق باز دارد بت و زنار ست که ما شغلک
عن الحق فهو طاغوتک پس این حضرات را هیچ چیز شاغل
نیست که در همه چیز و اشیا مشاهده حق می کنند مگر چنان
نفهمند که همین قدر ست و بس چه میفرمایند که ایشان
را اینمعنی کمثل ثلثة احجار فی الاستنجاء باشد بنسبت
چیزهائیکه ایشان راست و حضرت مخدوم الملک قدس
سره العزیز می فرمایند اینمعنی که ثلثة احجار فی الاستنجاء
از جهت حقارت نیست بل بدان معنی ست که اینمعنی
مر ایشان را از لابدیات ست بی این هرگز نباشند و بی
ایشان را هرگز قرار و آرام نباشد و می فرمایند که بوجه

اتباع سرور کونین علیه الصلوٰة والسلام اولیای او تعالی

بدرجه میرسند که ایشان را غیب شهادت میگردد

واحوالیکه بعد از مرگ معائنه خواهد شد ایشان را پیش

از مرگ کشف می شود وباعتبار اتباع بدرجه محبوبی

میرسند قوله تعالی قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی

یحببکم الله واین حضرات را همیشه ترقی از حالی بحالی

است فقط الحاصل وای بر فهم آنکس که حکما را بهتر ازین

حضرات اولیای کرام علیهم الرحمته فهمد حالانکه

از حکما که منکر نبوت بودند خود ظاهر است که آنان را

چه دانستنی است مگر از انها که اقرار بر رسالت دارند

وبانواع علوم وفنون ظاهری بیراسته اند البته معظم

ومحترم و مکرم هستند با اینهمه با حضرات اولیای کرام

علیهم الرحمة نسبتی نیست درینصورت حیف و صد حیف

برکسی که عالمان علم هندسه و فلکیات وغیره را که از زبان

بصفات آزادی و بی طمعی وغیره در لذت علوم فارغ

از جان و مال گذرانند بطوری مدح کنند که بمقابله آنان

کسی را قدر و عرفان نباشد و مدار تکمله نفس انسانی

در علوم هندسه وغیره داند و بس و نداند که این قسم صفات

محموده و قطع تعلقات در محبت مجازی که سرکشد چنان

حاصل می شود که سر را فدا ساختن و ترقی نداند بل معرا

از جمله پندارد و عجب بوده ازین علم هم لا علم باشد

ترا عشق همچون خودی آب و گل — ربایند همی صبر و آرام دل

به بیداریش فتنه بر خد و خال | بخواب اندرش پای بند خیال

بصدقش چنان سر نهی بر قدم | که بینی جهان با وجودش عدم

نه اندیشه از کس که رسوا شوی | نه قوت که یکدم شکیبا شوی

گرت جان بخواهد بکف بر نهی | ورت تیغ بر سر نهد سر نهی

چو عشقی که بنیاد آن بر هواست | چنین فتنه انگیز و فرمان رواست

عجب داری از سالکان طریق | که باشند در بحر معنی غریق

بسودای جانان ز جان مشتغل | بذکر حبیب از جهان مشتغل

بیاد حق از خلق بگریخته | چنان مست ساقی که می ریخته

نشاید بدارو دوا کردشان | که کس مطلع نیست بر دردشان

الست از ازل همچنانشان بگوش | بفریاد قالوا بلی در خروش

گروهی عملدار عزلت نشین | قدم های خاکی دم آتشین

بیک نعرہ کوہے رجا بر کنند	بیک نالۂ فلکی بہم بر کنند

حالا اگر اندک غور کنند معلوم می توان شد کہ دانست فنون
و علوم گوناگون دیگر ہست و معرفت دیگر و عقل سلیم تسلیم می کند
کہ لذت معرفت از لذت علم بیشتر و علم دراست دیگر است
و علم وراثت دیگر کہ علم وراثت بذریعہ حضرات انبیا
علیہم الصلوٰۃ والسلام امتان ہر عہد بوجہ اتباع اجتبا
سلوک و عدم اعتراض و اعراض بطفیل قبول رسالت
فائز المرام شدند یعنی ہر انچہ اصل مقصود آفرینش ہست
کہ بعد ازین عالم بکار آید نصیب شد و اگر برای عرفان
حق ضرورت اینہمہ علوم می بود جملہ حضرات انبیا علیہم السلام
اُمّی نمی بودند و اُمتانِ ہریک حضرات انبیا علیہم السلام

ضرور می شد که برای عرفانِ حق اوّلاً تحصیلِ علومِ مذکور
می ساختند درینصورت از ما اہلِ اسلام را که جغرافیہ
وغیرہ خواندہ باشند نمی رسد که ذکر لا علمی عُلمای ما نسبت
این علوم نمایند ہان اگر کسی از علمای ما ناخواندہ جغرافیہ
دعوی کند که رُوم ونیپال قریبِ کلکتہ است می باید گفت
که شما جغرافیہ نخواندہ اند چہ دانند خلاصہ اینکه ہر گاہ بحث
درین است که ما اہل اسلام را اعتراض و اعراض نسبت
کتاب و سُنت نباید از دانستن علوم ہندسہ وغیرہ چہ علاقہ
وقطع نظر اینہمہ که شرعاً ہیچ معترض ہم حکم است
می گوییم که عقلاً انصاف ومروت از صفات محمودہ است
پس کسیکہ خودش را تا وقتیکہ از دین اسلام می گوید

ظاهر است که اعتراض و اهانت دین خودش دور از
مروت و انصاف است پس ستم بر دین که به پیرایه
انصاف نماید دیگر است و انصاف دیگر و خود مقتضای
عقل سلیم نیست که با کسی بلباس دوستی دشمنی ورزد
یعنی خودش را داخل حلقه اسلام گفته اگر زبان باعتراض
می کشاید ضرر گفتارش دیگر مسلمانان را زیاده خواهد
بخلاف آنکه شخص غیر دین اعتراض کند و بعضی از ذایقان
علم فلسفه وغیره که گو بتمامه جمله علوم فلکیات وغیره نخوانده اند
انصافاً اقرار دارند که تحصیل این علوم مضر بحق اهل
هر مذهب و ملت است که سوی لامذهبی می کشد وشاذ است
که کسی بر دین خودش ماند و اگر ماند بس سست

و ضعیف الاعتقاد و البته ظاهر است که کسی جاهل منکر حق
نشده است و اعتراض بر دین و اعراض از دین نکرده
و این همچنان است که فرعون دعوی خدائی نمیکرد اگر او را
عون موافق خواهش نمی بود پس معاذ الله از همچو عون
و علوم که نتیجه آن لامذهبی باشد گویا از ینجا است العلم
حجاب الله الاعظم و اعوذ بالله من علم لا ینفع مناجات

ای خدا بنما تو ما را آن مقام	کاندران بی حرف میروید کلام

سوال چهارم او تعالی از عبادت ما غنی است
و اصل عبادت یاد اوست و این یاد اگر بدل
باشد بهتر از انست که بزبان و اگر زبان ذاکر و دل
فارغ از انست جز سواد بامر دیگر متخیل نمی شود

پس ازین نماز پنجگانه سهم که دل حاضر نباشد حاصلی جز
عجب نیست و خود را بهتر و دیگر ان را بدتر دانستن طره
بر آنست و ریا علاوه ازان و ظاهر است که در وقت هر یک
حضرات انبیا علیهم السلام طور عبادت یعنی نماز پنجگانه
باین وضع نبوده است و هرگاه طور عبادت از قدیم یک
وضع نماند تخصیص ادای نماز باین وضع و باین ترتیب
چه معنی دارد فقط جواب این سوال و دیگر سوالی که بعد ازین
خواهد شد باعلمی و عملی و نقلی عاقلانه باید داد
جواب اسمای پاکش اسم غنی معنیها دارد که عقلا
انواع امید و خوف را شامل است و او تعالی از عبادت
و غیر عبادت و اسلام و کفر و هر انچه فرض کنند غنی است

ملک صمدیت را سودی وزیانی نه ❊ گرحافظ قرآنی ورحال
اصنامی ❊ لیکن ازطرز سوال پیداست که این خیال متُمر
نافرمانیہاست ونمی فہمند که تعمیل فرمان نه برای آنست که
او تعالی رانفع است بل ہرکس انچه میکند درحق خود می کند
ع گندم ازگندم بروید جوزجو ❊ اگرمریض فرمودہ طبیب
بجانه آرد مشرف بہلاکت باشد ویاد او تعالی که بدل باشد
بہتر ازانست که زبان ذاکرو دل فارغ ازان مگرکسیکه بایں درجه
نرسیدہ است این خیال منتج غفلت است واینمعنی را
ازچشم انصاف بخود ملاحظه کند که واقعی صرف قال است
یاحال چه درابتداے حال اگرذاکربزبان نشود ممکن نیست
که یادش بدل چنان مرتسم گردد که دست بکار و دل بایار باشد

برای همین طریقه اذکار و اوراد وغیره نهاده اند که گو دل
فارغ ازان باشد اخر عضوی از عضوها نامش میگیرد
و در اثنای اذکار تنبه بر غفلت میشود و باز بر سر یاد می آید
و همچنین بتدریج حصول اصل مقصود ممکن که کار با کریم است
رحمت حق بهانه جدید بهانه میجوید و دل را غافل
داشتن جرمی است پس بطرز معین بدفعه آن باید کوشید
نه آنکه از زبان هم ترک گوید و جوارح را هم در معاصی اندازد
و در ذکر زبان که دل فارغ باشد اطلاق لفظ سوء ادب
عموماً نمی توان شد چه معنی حسنات الابرار سیئات
المقربین را غور کنند و عقل هم میگوید که برای هر یکی
موافق حالش ادب دیگر است و سوء ادب دیگر و در عقل

میکنجد که با و شمارا این تصور سوء ادب ذریعۂ فارغ البالی
از اذکار است و عقل باور میکند که بغیر تجربہ فوائد اقوال
و قواعد حضرات مشائخ علیہم الرحمۃ که طریق مختلف دربارہ
ذکر بجہر و سر و حبس دم وغیرہ و طریق یاد در مجمع مردان
و عین سماع سخنان و ہم عین یاد در طریقہ دفعیہ یا نہاد اند
معلوم نمی توان شد مگر اینہم فہم در می یابد که ہر کس را فائدہ
موافق نصیب حسب استعداد و حوصلہ بقدر قطع تعلق
از لایعنی رو خواہد داد و البتہ برائے نماز حضور قلب
شرط است مگر از نماز بانتظار حضور قلب بر داشتن ہمچنان است
که کسی علم برای نوشتن نہ بر دارد تا آنکہ خط خوش ننویسد
و اگر در ہمین انتظار تسلیم نہ برداشت خوش خطی کجا باید خطی

هم نمی توان نوشت فقط خدایا پناه از حیل و مکائد شیطان
که بهر مقام وضعی خاص دارد جای برای اداے نماز از
خواب بیداری می سازد و جاے بدتر از خواب بیداری
می نماید که به پیرایه عقل و تخیلات گوناگون از نماز باز میدارد
الغرض با ما و شما در خصوص نماز هم طرز اغوا دیگر است و با اکثر
سالکان راه رفته که با نواع مجاهده و اذکار به سر کشف و کرامت
رسیده باشند درین باره نماز طریق وسواس دیگر چنانچه فرموده
یکے از حضرات اولیای کرام علیهم الرحمة انیست که گروهی
از صوفیان که ریاضتهاے قوی کرده باشند و شهوتها از پیش
برگرفته و مدتے مدید در خلوت نشسته و دل بکلمه لا اله الا الله
اورده در مراقبه دل آنقدر کوشیده که جز ذکر خدای عزوجل

در همه احوال بر دل ایشان چیزے نگذرد و ایشان را
بسیار احوال نیکو کشف شده باشد و اسرار ملکوت کشاده
و بدرجه اصحاب کرامت رسیده و از غیب خبرها دهند و راست آید
اگر همت در بیماری بندند نیکو شود و اگر همت بر ہلاک دشمن بندد
ہلاک شود ابلیس اینجا حسد برد همه اسرار شریعت بدیشان
نماید مگر یک سر و آن آنست که از وهم پوشیده بود تا بدان
سبب آدم صلوٰۃ اللہ علیہ را سجدہ نکرد اما آن سر که بر ایشان
آشکارا کند گوید مقصود از ترک معصیت آنست تا شهوه شکسته شود
صفات بشریت زیر دست آید تا مرد را از خدا تعالے
باز ندارد و مقصود دیگر آنست که ذکر حق بر دل غالب شود
و دل از ظلمات بشریت بذکر خداوند صافی گردد تا حقیقت

معرفت خداوند او را حاصل آید پس ورزیدن شریعت همه
راهی است بکعبهٔ وصال و کسی که بکعبهٔ وصال رسید او را
براه و توشه و دستور چه حاجت باشد پس این قوم را چنان
نماید که اگر نماز بکنند ایشان را حجاب شود از آنچه بدان رسیده اند
گویند ما خود همیشه در مشاهده ایم و مقصود از نماز و رکوع و سجود
آنست تا دل غافل را بحضور آورده شود ما خود یک ساعت
غافل نیستم و عالم ملکوت را آشکارا می بینیم و جواهر مقدس
انبیا در صورت نیکو بما می نمایند ما را بدین چه حاجت و این
عین صورت واقعهٔ ابلیس است که در کمال قرب خود نگریست
گفت مرا بسجده آدم چه حاجت است آدم کم از من است مرا
از سجود او چه فایده و قصهٔ او در قرآن نه برای افسانه است

بلکه برای عقل این قوم است تا بدانند که هیچ مقرب
بر فرمان برداری زیان نکند و این معنی که بزرگان دین گفته اند
که شریعت ورزیدن هم رفتن راه است بحق تعالی
راست و حق گفته اند آن دیگر حقیقت که از ایشان پوشیده داشت
آنست که بدیشان نمود که مقصود شریعت این است پس این غلط است
که مقصود دیگر هم است مثلاً پنج نماز چون پنج مسمار است بر دریچه
کمال که اگر این مسمار پیوسته با وی نبود از کمال باز افتد
چنانکه ابلیس افتاد اگر کسے گوید این پنج نماز چه وجه دارد که
مسمار این کمال آمد و مناسبت او چیست جواب چنین گفته اند
که شناخت وجه او در قوت بشریت نیست و این طریق خاصیت
است که عقل را ابرو هیچ دست نیست چنانکه سنگ مقناطیس

همین را نجود کشد و هیچکس نداند که سبب آن چیست فقط
این صاحب کرامت وکشف راهمین غلط افتاد که سری
از اسرار شریعت بر وظاهر شد پنداشت که در و هیچ سر
دیگر نیست و ابلیس همین پنداشت و این از خطاها بزرگ است
سالکان و روندگان را افتد و غلط گاهی هست که بسیار روندگان
راه دین اینجا هلاک شده اند فقط آمدم بر سر جواب لفظ
عُجب وغیره چنانکه نسبت نمازیان در سوال مرقوم است
میگوییم که این مقامیست بس نازک و نهایت غور طلب
یعنی نمی توانم گفت که هر نمازی از عُجب و ریا وغیره پاکست
یا ملوث چه این امر از محسوسات نیست و اگر از بعض قول و فعل
معلوم شود بر آن هم مرتبهٔ ادعان نه مثانت مثلاً کسی

کسی را گفت که نماز از ارکان اسلام است بهر حال و بهر طور که

شود ادا باید ساخت ممکن است که این ناصح از راه شفقت

گفته باشد و این هم ممکن که خود را بهتر دانسته مبتلای عجب است

و در نصیحت مقصود ریا باشد پس از روی عقل کم ع کار خود

کن کار بیگانه مکن ؎ ترا با حالش چه کار شما گرد عجب و ریا نگردید

و نماز بخلوص ادا کنید و چون نیک نگرند شما بوجه عدم گزاردن

نماز مبتلای عجب اند که خود را بهتر و او را بدتر دانستند

دیگر عجب آن شد که من بر کسی از بهر نماز اعتراض نکردم

و کاری کردم که از اعتراض بر خلق فارغ شدم و گو این عجب باریک

نهایت باریک است که تمیز آن دشوار لیکن بتأمل و غور

معلوم می توان شد بخلاف کسانیکه نماز میگذارند ممکن است

که بر عجب خود مطلع بوده متنبه شوند و معنی ریا انست که عبادت
بغرض خلق باشد تا در چشم خلق نیکو نماید پس کسیکه نماز گذارد
بقول شما معلوم شد که ریا کار هست پس وقعت کجا ماند
که نماز ذریعه ریا باشد و چون حرمت و عزت کسانی را شد
که نماز را نمی گذارند یعنی مردم بی ریا هست درین صورت
حال بالعکس گشت که بوسیله عدم ادای نماز در چشم مردم
محترم است پس غالباً این زمانه همان زمانه باشد که در کتابی معتمد
دیده ام که زمانه خواهد آمد که دران زمانه ناکردن عبادت داخل
ریا خواهد شد فتأمل وتدبر و بعضی فقها چنین تقریر کرده اند
که در فرائض ریا را دخل نیست چراکه بر هر کس واجب است همه
میکنند و کردن باید پس ریا کجا باشد همچنین قیام جماعت را

حکم نمی شد پس در نوافل ممکن است که بعضی خوانند بعضی نخوانند
و بعضی کم خوانند و بعضی بیش لهذا در نوافل حکم اخفا شد و علاوه
ازان اگر اندکے هم عقل است از کیفیت نماز خود تو یوماً فیوماً
فی الجمله حضور قلب و تعداد ارکان حاصل شود هرگز نماز
بار دیگر هر یک تسهم اعمال و عبادات که ظاهراً داخل امور حسنات
معلوم می شود سزا از خداوند یش که بدرجه اجابت رسد
نخواهد دانست و اگر شب و روز درین فکر و فکر ماند ابواب
عیوب و نفاق خودبینی و خودپرستی ذخیره بسیار از بسیار
[illegible] شود و [illegible] هم [illegible] تجربه درکار است در پیدا
بیاید و نماز گذارید تا رسوائی و فضیحتی نماز و اعمال حسنه خود
بالفعل تمام دانسته از او تعالی نزد امید است که بار دیگر

[illegible]

جرائم این نماز وغیره راهم عفو فرماگیرند لحاظ امین تشنیه
فهو بفهم ترک نماز وغیره را دل نخواهد خواست فرموده
حضرت مخدوم الملک قدس سره را عقل هم قبول
میکند که دروغ بر در او تعالے ماندن خوشتر از نیست
که بر در دیگران راست که اگر هیچ نیست باری تنگت
نیست و بفهم می درآید که حلقه گوش کج باشد بر در رب
و جاهلان را بر ناگذاردن نماز عجب نیست بلکه با به انفعال
و قلب آنان پیداست مگر از اهل علم کسانیکه نماز نگذارند
از انواع حیل و توجیه معنے در ذهن دارند و گذارندگان
نماز را خالی از عجب و ریا و حماقت ندانند و دانند که او طریق
یاد خداوند تعالی را هیچ ندانسته هست طرفه اینکه این حیله

خیال را دانند که از عقل ست و ندانند که شیطان بپیرایه
عقل راه زده میخندد که قفایش از سبیل لعن محفوظ و عقل
می گرید که ناحق بدنام می شود چه کارش تمیز خیر و شر است
هرگز نخواهد که مبتلای شر گردانند و از درگاهِ خدا باز دارد
و اگر گویند که این قسم تقریر کردن را نشان آنست که خود را
از عجب و ریا پاک دانستی و این عین عجب و ریاست میگوییم
که اگر بیان حالات بنظر تمیز بامید نفع برادران مسلمان
دخل عجب و ریا باشد بالکلیه فائده و صالح که از کتب دست
میدهد نمیداد یعنی کسی بایضاحِ مطالب و عقده کشائی ذرکنه
ریا و عجب نمی پرداخت و هرگز عقل هم اجازت نمیدهد
که در امر کِه نفع داند باعینات و بیان آن نکوشد باقی

یهدی الله من یشاء و مولف این رساله بغرض نفع و

بلحاظ حکمیات مجملاً در خطبه نوشت می نویسد ای برادر کار

بر نیت است ✤ چونکه نیت صاف شد انیت است ✤

و درین شک نیست که خود را گو از چشم یقین معیوب داند مگر نظر

بر نیت نمی که بر عیب خود مشرف شدم حالتی باریک است

که این پندار دیگر دست داد گفتی بت پندار شکستم رشتم

این بت که تو پندار شکستی باقیست ✤ لیکن خداوند تعالی

ازین مرحله هم بر می آرد چنانکه بزرگی حالت نماز خود را

با چشم تر بطوریکه فرود دل و مالک دل میداند که هرگز از راه

تصنع نگفت یعنی گفت که بعد فراغ از نماز چنان باشم که از کسی

چیزی دزدیده در عرق انفعال غرق شدم فقط حاشا و کلا

که آن بزرگ را نظر برین که نماز خود را معیوب دانستم هرگز
باشد پس عقل میگوید که اینهمه حالات بغیر تجربه معلوم نمی توان شد
تجربه فرمایند تا دانند که حال چیست ع کجا دانند حال ما سبکساران
ساحلها ۞ واگرچه طور عبادت یعنی نماز پنجگانه باین وضع در وقت
هر یک حضرات انبیا علیهم السلام نبوده است مگر ما را از تبعیت
پیغمبران دیگر چه کار بر فرموده پیغمبر خود علیه الصلوة والسلام
عمل نمایم و اینمعنی عقلاً نیز مجرب است چه درین شک نیست
که از امتان هر یک نبی علیهم السلام هم عاقل بوده اند و عقلا
حسب فرموده حضرات انبیای خودها علی نبینا و علیهم الصلوة
والسلام عبادت می کردند و ایجاد خاص از طرف خود نمی نمودند
و بظاهر یا باطن لب باعتراض نمی کشادند که این وضع عبادت

در عهد پیغمبر سابق نبود علیه السلام یاد ابتدای حال
یعنی در عهد حضرت آدم علیه السلام هم کسی نگفت که بوضع
خود یاد او تعالی خواهم ساخت که از عبادت غرض
یاد اوست و بس زیرا که بخوبی عقل سلیم تسلیم میکند که حضرات
انبیا علیهم السلام را با خداوند تعالی رازی و نیازیست
که وی را نباشد تا بدیگران چه رسد پس مصلحت و نفع در
وضع عبادت بهر وقت چنانکه از ارشاد خداوندی معلوم
حضرات انبیا علیهم السلام شد کسی دیگر فهم نمی توان کرد
و ظاهر است که مریض را نباید که در نسخهٔ حکیم دخل کند و مقدار
معین دوا را کم و بیش سازد و در ترتیب و ترکیب اشرخاص
در چیزهای حسنی بدیهی معلوم می شود و برین معنی مثالها بسیار است

شمہ از ان اینکہ روغن زرد را متواتر از آب شویند معلوم
باشد کہ اثری خاص پیدا می کند و در بعض عارضہ نفع می بخشد
و شیر و ماہی یک شامل بیک وقت نخورند کہ اثر دیگر دارد
و در پختن کھچڑی ہمان دال و برنج را اگر علحدہ علحدہ بریان نمایند
و در آب اندازند و پزند چنین کھچڑی کہ مفہوم ما و شماست ہرگز
طیار نگردد و ہمچنان در امور غیر حسی ترکیب و ترتیب را اثر خاص
ہست کہ آن کیفیت و تمیز وجدانی ہست اینہم بتجربہ معلوم شدن
ممکن نیست کہ اینمعنی را عقل نیز باور نمیکند و ہمچنان بہ بینید
حروف تہجی را کہ از ترتیب حروف معنی پیدا می شود و اگر
ہمین حروف را بہ ترتیب نویسند مہمل شود حالا غور کنند
کہ عقلا نیز حضرات اولیای کرام علیہم الرحمۃ از ما و شما خدا شناس

چنانکه بهتر بودند از فهم ما و شما بیرونست و جمله صفات محمود
این حضرات را بوده است علیهم الرحمة انچه گفتند راست گفتند
میفرمایند که فائده ترتیب و اسرار نماز پنجگانه هر کس را معلوم
نمی توان شد و درین نماز پنجگانه که بر آن اطلاق نماز باشد
سری نهاده اند برای جذب الی الله تعالے چنانکه در
مقناطیس و آهن است که کس نمیتوان فهمید و از فهم ولی هم
بیرونست که در مغرب سه رکعت فرض و در نماز فجر دو رکعت
از بهر چیست پس هرگز عقل نخواهد که فرموده حضرات اولیای
کرام علیهم الرحمة را باور نکنند و اگر کسی در نماز ظهر وغیره که چهار رکعت
فرض است در رکعت دوم بعد تشهد مثلاً مثلاً درود خواند
سجده سهو لازم آید غرض اینکه بوضعیکه حکم است در ان

ضمن ...

سر لیست خلاف آن نباید و ظاهر است که اگر کسی بجای
دو سجده سه سجده قصداً اکند یا اولاً سجود بعده رکوع پس
ازان قیام سازد یا در سجده سوره فاتحه و در قیام سبحان
ربی الاعلی یا بهمین طور آنچه در نماز است بطور مختلف و بوضع
جداگانه گو خواند از فائده ترتیب نماز محروم و مرتکب ترک واجب
خواهد بود و همچنان اگر در حالت حواس قصداً ترک نماز گفت
شب و روز بدل و زبان در یاد خداوند تعالی ماند عقل می گوید
که هرگز از باز پرس بری نخواهد شد که موافق حکم بجا نه آورد
و فائده که در نماز تعبیه کرده اند حاصل نخواهد شد زیرا که در ترتیب
اذکار و نشست و غیره فرموده حضرات مشایخ علیهم الرحمة
اثر خاص دیگر است چه جا که فرموده حضرت حبیب خدا است

صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم وحضرات دین علیہم الرحمۃ سیفرمائند

کہ جملہ عبادات معینہ ہر یک قسم یعنی عبادت فرشتگان

وغیرہ مخلوقات درین نماز شامل است وتفصیل آن درینمقام

برای آنکہ بطول نانجامد نمی شود والبتہ در نماز لذت جداگانہ

وقت قیام ورکوع وسجود وقعود نصیب ہر کس موافق نصیب

وحوصلہ اوست ونماز یعنی ذکر زبانی وجوارح را حکم است

وذکر دل وجان را حکمے است دیگر اگر یک ادا شد از ماز

پرسش ادا نکردن حکمے دیگر باقی نیست ہر دو حکم را

بجا آرند وہر ظاہر را باطن است یعنی حقیقت آن پس حقیقت

نماز دیگر است کہ از فہم ما وشما بیرون مگر از شناسے فی الجملہ

واضح می توان شد یعنی لفظ آتش وآب بر زبان آرند

و از زبان وقلم بر صفحۂ قرطاس گذارند اصلاً نسوزد و قرنشود
وحقیقت آن چنانکه هست معلوم الغرض صرف نظر بر ظاهر
نکنند و عقل هم قبول می کند که این وضع نمازِ پنجگانه شامل
جمیع اقسام عبادت وحاصل جمیع عبادات عهد
حضرات انبیا علیهم السلام پیشین هست زیرا که حضرت
محمد مصطفےٰ پیغمبر و شفیع ما وشما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
خاتم النبیین وسید المرسلین وحریصٌ علیکم و روف ورحیم اند
ضرورست که عبادت معینه حضرت پیغمبر ما وشما صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم که مماو از راز ونیاز وحکم خداوندیست شامل باشد
جمیع عبادات ما تقدم وما تاخر وجمیع عبادت مخلوقات را
مگر تا وقتیکه کسی را محض از وهب و عنایت خدای کریم

بر حقیقت محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چنانکہ حضرات اولیا

کرام علیہم الرحمۃ بچشم یقین دیدہ میفرمایند بیقین و شوق نخواہد شد

غیر ممکن است کہ ہر کہ گفتہ ما رسد وقت رد دین اسلام چنانکہ

باید در ذہن او مرتسم گردد و شیفتہ این دین شود و تعمیل

احکام شرعی را واجب داند پس مقرون عقل ہمین است

کہ فرمودہ حضرات اولیای کرام علیہم الرحمۃ را کہ ولی جزرا است

نا دیدہ یقین داند نمی بینی کہ نابینا چگونہ بر گفتہ بینا یقین بر وجود

آفتاب می کند یا حیُّ یا قیُّومُ برحمتک استغیث اللّٰھم

صلِّ علٰے سیِّدنا محمدٍ عبدک وحبیبک ورسولک

النبیِّ الاُمّیِّ وعلیٰ اٰلہٖ وسلّم اللّٰھمّ تقبّل شفاعتہٗ فی اُمّتہٖ و

استعملنا بسنّتہٖ و توفّنا علیٰ ملّتہٖ واحشرنا فی زمرتہٖ و تحت

لواء و اجعلنا من رفقائه و اذ ر د نا حوضه و اسقنا بکاس

و افقنا محبته اللهم آمین برحمتک یا ارحم الراحمین

سوال تحیم سنر ریش برای ایش از بهر حسیبت اگر این

ریش سبب عرفان حق می شد البته واجب بود می بینند

که قوم دیگر هم سوگند اشته اند که هو فرق نیست پس چیه

را خواه مخواه زشت نمودن و از ریش خاطر اهل را ریش

ساختن و صحبت اینها کردن چه حاصل و ریشی انرا

مو رحیه بی نامند در حق ریش و قت مخالفت حکم سودن دارد

جواب معلوم است که لحیه شریف جمله حضرات انبیا علی

نبینا و علیهم الصلواة و السلام و جمله حضرات دین و حضرات

اولیای کرام و هر یک امتان و اولیای حضرات انبیا

علیهم الصلوة والسلام را بود پس عقلا پیروی اہل عرفان

سبب عرفان حق است و باعث عرفان حق اسلام

نیز و موجب عرفان خود هم هست که سید صاحب تشبیه تا حیب

را کسی برای صاحب نگوید و غور کنند که امتحان حضرت موسی

علیه السلام نیز عاقل بوده اند مگر بلحاظ سوی فرعون برایش

خود ها استر دند ازین رو عقلا نظر بر قوم دیگر که به نیت و غرض

جید اگاه نه موبه رو می گذارند نمی توان گردید که قوم دیگر هم

بوضع خود ها خداوند تعالی را واحد میگویند پس نه آنست

که بلحاظ گفتار آنان ترک واحد گفتن گیرد و گو واحد دانستن

و واحد گفتن مایان حسب وضع و فهم آنان نیست و ریش

را محاسن فرموده اند پس آنراز شتی چهره فهمیدن همانست

که آن حبشی در رهگذری آیینه یافت برداشت و دید

دران جز زشتی روی خودش ندیده بتصور زشتی

آیینه سراپا سوخت و آیینه را بزمین زد و گفت قابل کار

احدی نه ازین رو پامال هر کس و ناکس کرده اند فقط این

نقل معنی ها دارد که انواع سوال و خدشه های بی معنی را جواب

میدهد بهر حال نمی بینید مخنثان و خواجه سرا را که ریش چه

بروت هم ندارند چه قسم صورت مکروه هست با اینهمه

بر خوبروی خودشان نازشی هست که از رفتار و گفتار و آ شنیع

دیده باشند کسی اولی العمر را که ریش بروت نه برآید چسپان

معلوم می شود الغرض حکیم علی الاطلاق در زیب طفلان

و مردان و زنان فرق فرموده و در هر امر حکمتی و مصلحتی و

وقعی و ضرری و نفعی ننهاد که واقفیت کما حقه جز حضرات
انبیا علیهم الصلوة والسلام را نیست و اینمعنی را عقل
قبول می کند که البته هر کس را واقفیت تام نمی توان شد
و علم نفع و حصول نفع بر عمل موافق نیت است چنانکه کسی از
رنجوری بمجبوری نخورد و کسی را میسر نیامد بر فاقه رنج کرد
و کسی صبر و کسی شکر فرمود و کسی بقصد بیداری برای کار
دنیا معده را خالی داشت و کسی به نیت مناجات و
سبک برخاستن وقت شب دست از طعام برداشت
ظاهر است که در ناخوردن همه برابرند مگر هر یکی را حالتی و
نفعی دیگر است و رنجوری اهل محض تخییل بی بنیاد و نااهلی است
و یقین این معنی که صرف وهم است بذریعه استفسار از اهل

معلوم خواهد شد و در هر هفته چند بار وقت ستردن ریش
از دست حجام سلوک مالش رخساره بوضعیکه می شود علاوه
تکلیف ناحق اضاعت اوقات خلاف عقل است و
ظاهر است که اگر ریش باعث زشتی چهره و رنجوری
اهلش می بود از قوم دیگر اکثرے در عین جوانی از صور را
زشت می نمودند و زنانش بوجه تکلیف خود ها تکلیف ستردن
میدادند که مانعی دینش نبود و ریشی که آنرا مورچه پی نامند
گو بران حکم ریش نباشد و نه گویم که موافق حکم است مگر خالی
از شائبه ایمان نیست چه آخر وقعت ریش گو دراز نباشد
در ذهن او مرتسم است که رضا بستردن نمی دهد تا آنکه جا انباشته
سرمایه سرور دارم که بر لحیه او نام مورچه پی می سزد معلوم است

که در ایام غدر بخوف سپاهیان بدکیش و صدمات ظالمان

نااندیش که نوبت بجان و کارد بر استخوان و وقت اضطرار

یقین بود برای حفظ جان در تبدیل وضع اقصد ستردن

نمود با چشم تر بوجه غلبه ایمان از ستردن باز ماند بس چنین

ریش بود چه پی او آفرین صد آفرین برین تشمل ایمان او

امید است که روزی از روزها ساز و برگ برآرد نقد

و اگرچه این ریش کاتب داخل ریش نیست که التزام آن

دائم مگر صرف بپاس وضع اسلام از دست حجام محفوظ است

و تصور می شود که اگر به پیرانه انحصار رفتار بستردن هم خود را

از اهل ملامت دانسته پندارد و عجب تازه پیدا ساخت

البته عقل باور می کند که شیعیان دلفریب را درجه ... انواع

جمیل حسب حال مقام است اَللّٰهُمَّ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شُرُوْرِ
اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا ٥ سوال ششم آنکه
او تعالی ظاهر را نمی بیند مگر دل را یعنی حکم بر دل است
پس لباس هر قوم دیگر که ملبوس خاص باشد چه مضایقه
بل بسته است که از پارسانمائی حاصلی نیست و
همچنین در جمله وضع و نشست و برخاست بوضع
هر قوم که باشد ضرری اندرون خاطر نمی رساند ٥
جواب کسیکه لباس قوم دیگر بوجه کدام رغبت باطنی موافق
هوای نفس اختیار کرده تصور کند که حکم بر دل است بخوبی
ظاهر که عجبی باریک دامن دلش گرفته است که خبرش نیست
یعنی منم که دل را چنان آراسته ام که حالا پابند لباس

ظاهری نیستم و بدبینی بر دیگران علاوه بر انست که اینان
بصفای خاطر نکوشیده ظاهر را آراسته اند پس معنی این
فقره که او تعالے ظاهر را نمی بیند مگر دل را نه این ست
که لباس و وضع و نشست و برخاست قوم دگر اختیار
کنند و مبتلای عُجب و خودبینی و بدبینی شوند بل صاف مطلب
انیست که مجرّد لباس اہل اسلام و پارسائی یا وضع اسلامیه
و پارسایانه که تعلق بظاهر ست نمی بیند می بیند دلهای شما را
یعنی صرف بر ظاهر قناعت نکنند به آراستگی دل نیز
کوشند که حکم بر دل ست حالا تامّل فرمایند که در فهم مطلب
غور را کار نفرمودی و اگر گوئی که تا بصفای دل نرسم
وضع اسلام در لباس و غیره اختیار نکنم می گویم که این معنی

عقلاً قابل قبول نیست زیراکه در هر لباس و وضع و نیت
تاثیرے و کیفیتی حاصل می شود که بتجربه و تقریر راست
نیاید از تجربه معلوم می توان شد چنانکه کسی تلنگی پسند
چه پستی بدست گیرد و بعده تهه بند بسته تسبیحی بدست
واسطه بی شبهه اگر نیت هر دو وقت ممیز خواهد شد
نه باینکه از عمامه [illegible] بنیت خالص خود را
[illegible] اثر [illegible] دیگر هست که این هم بلا تجربه معلوم
نمی توان کرد و همچنان اگر کسی به تکلف و بنیت آنکه از زمره
قوم [illegible] معلوم شود لا ریب بر قلب او پرتو فیض قلب آن قوم
[illegible] باشد خواهد رسید و این ضرر باطنی را نمیتوان فهمید
تا وقتیکه همان شخص هر دو قسم لباس و وضع را اختیار کرده حالت

قالب خود را تمیز نکند مگر در سفیدی تمیز سیاهی بخوبی می شود
چندانکه سفید تر تمیز سیاهی تمامتر و هرگاه سفیدی قریب
بسیاهی رسیده باشد چندان تمیز نمی توان شد چنانکه
آیینه زنگ خورده رو نماید غرض اینکه کسی را که این قسم
اعتراض در خصوص لباس از ته دل باشد یعنی از حکم
مَن تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ ترسان نیست هر اینه
آیینه دانش را زنگ گرفته است و وجوه رغبت بالباس
و وضع قوم دیگر بسیار است که تفصیل را رخصت نیست
خدا حافظ است پس هیچکس را اصاف و صریح تمیز سخت
دشوار است مگر البته از روی انصاف و تجربه امید است
که بی تمیزی از میان برخیزد و حق این است که تا وقتیکه دین خود

محبوب نخواہد شد لباس و وضع دین خود مرغوب شدن مشکل چہ عقلاً اینمعنی ثابت ہست کہ کسی کسی را دوست میدارد ہر وضع و ہر طور او محبوب و مرغوب می شود بخلاف آن خلاف آن و اگر اختیار کدام لباس برسم ملک بلا تکلف باشد بوجہ عدم تکلّف کہ دال بر عدم محبت بآنقوم ہست ضررے درون خاطر نمی رساند مگر از روی تکلف کہ بوجہ رغبت باطنی باشد اثرے خاص برای ازدیاد رغبت پیدا خواہد کرد ازینجا ہست مَن تَشَبَّہَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ پس معنی اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ چنانکہ در عقل می آید سخت مقام خوف ہست و نہایت مقام امید ہست کسانی را کہ محبت با دین اسلام خود و عظمت و قدر این دین اسلام دارند

وعقل می گوید که اگر محبت با دینِ اسلام خود است خواه
نخواه بهر وضعِ اہلِ اسلام مرغوب خواہد بود و محبت مقتضی
خواهد شد که اگر ہیچ نیست باری تقلیدِ حضراتِ دین
و تشابہ با اہلِ دین غنیمت دان ع بلبل ہمین کہ قافیہ گل
شود بس است * و اگرچہ متکلف اختیار لباسِ قوم دیگر
برای آنکہ مثلِ آنقوم معلوم شود نماید ع مگر این رنگ رخ و
چشم سیہ را چہ علاج * پس علاوہ مقام خوف و خطر چنانکہ
بالا گذشت جز رسوائی حاصلی نیست و غور کنند کہ کسی را
وضع لباسی محبوب و وضع لباسی مبغوض باشد پس اگرچہ
کسی مبغوض باشد مگر اوچہ اختیار لباس محبوب نزد شان البتہ
مستوجب رحم خواہد شد و ظاہر است کہ اگر آن قوم محبوب است

محبت محبوب محبوب هست ازین رو در لباس دوستان آییم که مستوجب رحمت شویم چنانچه از سلسلة الذهب تصنیف ملا جامی علیه الرحمة که عالم ظاهر و باطن بوده اند دیده باشند ابیات زال فرعون بود ناسره ✤
هرزه گو مسخ روی مسخره ✤ پیش فرعونیان به ناسرگی ✤
مثل موسی شدی بمسخرگی ✤ سر تقلید وی برا و ودی ✤
هرچه دیدی زوی همان کردی ✤ القصه در آب نیل او غرق نشد حضرت موسی علیه السلام عرض فرمودند کاین بدین مسخرست نه از زنده هست ✤ که همه مرده اند و او زنده هست ✤
گفت حق کای گزیده وی یکچند ✤ ساختی با تو خویش را مانند ✤
آنکه از محض دوستی خیزد ✤ کس چه داند که تا چه انگیزد ✤

اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل

باطلا وارزقنا اجتنابه سوال هفتم آنکه اگر به برهان

عقلی کسی قائل شود که آسمان نیست پس وجه چیست که بر آن

اطلاق کفر باشد چه منکر حضرت حق نیست فقط

جواب منکر آسمان اطلاق کفر از آنست که در واقع

منکر حق هست چه وجود آسمان از کلام الهی ثابت پس

عقل هرگز تسلیم نمی کند که کسی فرموده حق را حق

نداند که منکر حق نیست المثال مصابیح الاقوال بادشاهی

چیزی گوید کسی آنرا کذب فهمد ظاهر است که بادشاه را

کاذب گفت پس گو از وجود بادشاه منکر نشد مگر ندانست

که تکذیب بادشاه در واقع انکار از شان بادشاهی

عین انکار بادشاه ہست و ہرکس کہ از روی تقلید یا بلا تقلید
محض از روی فہم خودش منکر آسمان ہست از دو حال
خالی نیست یا از شیشہ ہای دوربین دیدہ ایچ ندیدہ
منکر شد یا بوجہ دیگر برہان عقلی اگر امر اول ہست بخوبی
ظاہر کہ ہرگاہ وقت دیدن کدام شی شیشہ ہای دوربین
وشیشہ عینک کہ عین برچشم ہست وشیشہ محسوس نمی شود
اگر وجود فلک را کہ بس لطیف ہست ندید ہیچگونہ بعید
از عقل نیست بلکہ انکار بعید از عقل ہست کہ از قدرت
خداوندی انچہ فہمش نیاید آنرا منکر شود بلکہ بکمال بلادت
کہ ہرچہ محسوس بحواس ظاہرہ نیست آنرا انکار میکنند اینکار
ملائکہ ہم خواہد کرد و در صورت شق ثانی کہ برہان

عقلی منکر شدہ ہست میگوییم کہ معلوم شما باشد در کتب
حکمت چون میبذی و صدرا در فلکیات دلیل بر اثبات
فلک آوردہ اند و انکار آسمان از حکیمی مشہور از متقدمین
منقول نشدہ ازین رو یقین بر گفتۂ منکران نمی توان کرد
درین صورت از ما اہل اسلام اگر کسے را این وسوسہ
شیطانی بہ پیرایۂ عقل رو نماید عاقلانہ دفع خدشہ
باید ساخت کہ تو کار زمین را نکو ساختی کہ بر آسمان
نیز پرداختی ÷ و علاوہ ازان کار عقل این ہست کہ از مقام
خطر و مہلکہ دور باشد پس عقل سلیم ہمین میگوید کہ از انکار
آسمان یک ذرہ ہم فائدہ نیست مگر ہر آئینہ مقام خطر
و باعث ہلاکت ہست کہ انکار از فرمودہ او تعالے

بجز هلاکت نیست و آن هلاکی بعد ازین عالم بوجب تجرد
روح زیاده ازان معلوم خواهد شد که بعد آمدن درین
عالم یک یک سرور و غم معلوم می کنند و اگر برین معنی هم
دلیل عقلی باید دریافت کنند از خواب های متوحش
که چشم شخص اهل خواب بند و گو بر بستر نرم هست رنجوریهای
گرم می بیند و از حال ایذای او کسی از رفیقانش را که نزدیک
او بیدار باشند یا خفته اثری نیست اَللّٰهُمَّ یَا رَبِّ
اِنِّیْ اَسْئَلُکَ اَنْ تَغْفِرَ لِیْ وَتَرْحَمَنِیْ وَتَتُوْبَ عَلَیَّ
وَتُعَافِیَنِیْ مِنْ جَمِیْعِ الْبَلَاءِ وَالْبَاْوَاءِ الْخَارِجِ مِنَ الْاَرْضِ
وَالنَّازِلِ مِنَ السَّمَاءِ اِنَّکَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ بِرَحْمَتِکَ
یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ ط سوال هشتم حالات شب معراج شریف

چنانکه در کتب مسطور است در عقل نمی گنجد که خرق در
آسمان چگونه شد فقط جواب معجزه وخرق عادت است و از
عقل تلاش کردن حماقت است معراج معجزه پیغمبر است
و تعبیر خرق عادت را نامند که خلاف عادت باشد
و چون در عقل گنجید و چنین عادت باشد که هر کس کردن تواند
پس معجزه نشد معجزه آن باشد که انسان ازان عاجز آید
اگر در عقل گنجید دلالت بر کمال معجزه کرد و اگر یقین بر دریای
آسمان که در شب معراج واشدند نداری می گویم که خرق
آسمان بنظر شما دشوار می نماید بر خالق ارض و سما چرا دشوار
باشد که از عدم بوجود آورده است و اگر قدرت ندارد
خدا نباشد ؎ آنکه نزد تو بیش ازان بره نیست + غایب و تهم تست

الله نیست ٭ در بیضه بدون خرق ہم جان میرود چگونه
وزمین برکدام چیز ست و پایانش چیست عقل چه تجویز می کند
بهر حال اگر همین قدر ست که در عقل نمی گنجد بهر صورت
بدیهیت ست و اگر کسی را انکار رو داد معاذ الله منها
چه انکار از فرموده حق تعالی جز کفر وضلالت چه باشد
وامریکه در عقل نگنجد انکار آن کی مقتضای عقل ست بسیاری
امور این قسم اند که در فهم آن عقلا حیرانند مگر از ان انکار
ندارند و کار عقل احتیاط از مهالکه ست نه بینند که در انکار فائده
نیست و در قبول آن سراسر منفعت که در حلقه دین اسلام
ماند و آنچه از حالات شب معراج وحقیقت محمدی صلی الله
علیه وآله وسلم حضرات اولیای کرام علیهم الرحمه حسب حوصله

ومرتبۂ خود ہا واقف شدہ اند ازان بقدر فہم ما و شما فرمودہ

کہ بران قدر ایمان ضروریست و از فرمودۂ این حضرات

ہست کہ اجسام حضرات انبیا علیہم السّلام اسرار حضرات

اولیا ہست علیہم الرحمت در ین مقام اگر بوسوسۂ شیطانی

عاقلانہ سوال کنی کہ اسرار از محسوسات نیست و اجسام

از محسوسات ہست کہ ہمہ ہا حضرات انبیا علیہم السلام را

میدیدند میگویم کہ اجسام حضرات انبیا علیہم السّلام در لطافت

و نزاہت مثل اسرار حضرات اولیای کرام علیہم الرحمۃ است

چنانکہ فرشتہ بشکل انسان متشکل شود ہمہ ہا بینند مگر ظاہر است

کہ این دید مانع لطافت حضرات فرشتہ نیست و فرق مراتب

در لطافت ہم ہست آنکہ گو جنّہ ہم لطیف اند و بشکل انسان متشکل می شوند

مگر بمرتبهٔ لطافت فرشتگان نمیرسند که فرشتگان جنه را

می بینند و جنهٔ فرشتگان را نه بینند و لطافت و مراتب حضرات

انبیا علیهم السّلام از ملائکه بدرجهٔ زیاده که از فهم ما و شما بیرون

و اگر کسی را از وجود جنّ و ملک انکار باشد و گوید که وجود

آن عقلاً ثابت کنی می گویم که نورِ بصر از مخلوقاتِ الٰهی ست

که بدان اشیا را می بینی و آن نور را نمی بینی مگر بر وجودِ

آن یقین داری که این قوتیست از جملهٔ ودیعتِ الٰهی

پس چرا باور نکنی که امثالِ این بسیاری مخلوقات

بوجه کمال لطافت غیر حسی اند که از کمالِ قدرتِ او تعالی

که از فهم و وهم بیرون است بعینہٖ نیست و ندانستی که

انکار از آن منجر بانکارِ قدرتِ او تعالی می شود ما قدروا الله

حق قدرہ اشعار مثنوی شریف نور حس نور حسے گو

غلیظ ہست و گران ❊ ہست پنہان در سواد دیدگان ❊

چونکہ نور حس نمی بینی بچشم ❊ چون ہمی بینی نور آن ذی نیا بچشم

نور حس با این غلیظی مختفی ست ❊ چون خفی نبود ضیائی

کان خفی ہست ❊ وانکہ حضرت حبیب خدا محمد مصطفے

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را سایہ نبود بخوبی ظاہر کہ باعث

لطافت و نزاہت بدرجۂ اتم بودہ ہست پس ہر گاہ لو کنتم

فی بروج مشیدۃ در رسیدن فرشتہ در را حاجت

نباشد پس در حالت معراج شریف حضرت حبیب خدا محمد مصطفے

صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم و رونق افروزی حضرت

عیسے علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام بر فلک چرا ابتلای

وسوسه می شوی مگر اینکه از قدرت قادر مطلق ذره هم
واقف نشدی و دعوی خداشناسی در سر داری و اگر
کسی را چنان ایمان نباشد که هر چه در وهم نیاید آن کند ظاهر
هست که او موافق فهم خودش خدائی می داند که او معذور
هست قدرت ندارد که هر چه خواهد فرماید حالا عقلا
غور کنند که آیا خداوند تعالے قادر هست یا معذور و اگر
ایمان بر تواریخ هست در تواریخ بنگر که بچشم زدن عرش
بلقیس را آصف برخیا از کجا بکجا آورد بحکم سلیمان
علیه السلام و بحکم خدا رسول را جبرئیل علیهما السلام
بر آسمان بچنین زودی رسانیدن نتواند حکم خدا از حکم
سلیمان هم کمتر و جبرئیل از آصف ضعیف تر وجود باجو

رسول صلعم از عرش بلقیس گران تر ع زہی عقل و دانش
زہی علم و داد ٭ اگر بخدا ایمان آری و برسول
ایمان آری ہیچ مشکلی نیست ورنہ در حقیقت از خدا و رسول
انکار ہست و بس و ما را ادب مانع ہست کہ مثالہای دیگر
بین و صریح کہ مقرون عقل ہست در خصوص معراج شریف
آشنای خامہ سازم اگر عقل سلیم ہست آنچہ بالا نوشتہ
تسلیم خواہد کرد ابیات شاہ رسل شفیع امم خواجہ دو کون
نور ہدی حبیب خدا سید انام ٭ مقصود ذات و ہست
دگر ہا ہمہ طفیل ٭ منظور نور اوست گہ جمالی ظلام ٭ ہر رتبہ
کہ بود در امکان بر اوست ختم ٭ ہر نعمتیکہ داشت
خدا شد برا و تمام ٭ بردہشت از طبیعت امکان قدم کہ آن

اسری بعبده هست من المسجد الحرام ÷ تا عرصه وجوب

که اقصای عالم هست ÷ کانجا نه جاست نی جهت

و نی نشان نه نام ÷ سریست این شگرف درانجا پیچ ها

از انتهای عالم جان پر مپرس ازین مقام ÷ جز وے

در آن مقام نگنجید هیچکس ÷ او بود و ذات پاک خداوند

و السلام ÷ صلی الله علیک یا حبیب الله ۵

غیر ازین هیچ نخواهم ز دو عالم بالله ÷ عشق تو با من دیوانه مبارک باشد

سوال نهم مسئله جبر و اختیار در کتب مرقوم هست مگر

عقل در وادی حیرت حیران که اگر مجبور هست عقاب را

سبب چیست و اگر مختار دانند اختیار کجا که برخلاف

علم و مشیت الٰہی ظهور امری محال ۵ جواب

بلحاظ آیت کریمه و اما بنعمت ربک فحدث قبل تمهید بیان

مطلب جواب کافی میگویم الحمد لله رب العالمین که درین مسئله

هم اطمینانی کافی دارم هرگز حیرت نیست کسانی را که حیرت و انتشار خاطر

است آنزمان مرتفع میتوان شد که بر فرمودهٔ حضرات اولیای کرام علیهم

الرحمة که جز خدا هیچ نیست یقین کنند و عقل هم قبول میکند که هیچ چیز را جز وی

هستی بحقیقت باشد و با اینهمه که عین اوست فرق مراتب و تنزیه و تقدیس

او تعالی فی الذهن مرتسم است که بهر صفتیکه او را صفت کنند از آن

منزه است ~ ای درون جان برون جان توئی ::

هرچه گویم آن نه و آن توئی :: و بر مصراع ثانی این شعر حضرت

فریدالدین عطار علیه الرحمة که ظاهراً مضمون بعض یکدیگر است

لله الحمد نوعی قلب ما را اطمینان است که هرگز خدشه راه

نمی یابد و وقعت شریعت آخر که آخر کامل باشد و جمله احکام

از ابتدای یعنی عهد هر یک حضرات رسل و انبیا علیهم الصلوٰة

والسلام هر انچه بلحاظ حال زمانه و القوم واقع مشیت آلهی

و اسرار نامتناهی رو داد همه بجای خود درست و نهایت

درست بیقین معلوم میکنم و همچنان نیز اسماء و صفات نامحدود

حضرت حق سبحانه تعجب نمیکنم از مذاهب متنوعه و عقاید

گوناگون شرک و کفر و دیگر حالات که پذیرفته بیرون

از عقل و فهم و قیاس است نسبت فهم و اعتقاد ما که محض

وهم است حالت چیز دیگر است و دل دیگر نصیب ما و شما

فرماید که از منتهای مطلق حالا آدم بر منزل بهشت آن انیکه بیات

نظم مقصود ش زنده باد تا چه باید هر کسی را اعتقاد

نسبت هر قوم باشد بی جدل — حکم دیگر اندر افعال و عمل

نفس پرور صاحب دل کی بود — پایهٔ ناقص چو کامل کی بود

حال آنانیکه دارند ای فتا — احتراز از مقتضیات هوا

دیگر است و حال جمع بیخبر — تابع نفس و هوا باشد دگر

زانکه کامل را بود در جمله حال — اعتقاد جبر معراج کمال

محض نقصان است ظن اختیار — که صدور فعل را در روزگار

گر بخود نسبت دهی بی نسبت است — موجب خودبینی و منیّت است

همچنین با جاهل ناقص تمیز — نسبت جبر است نقصان ای عزیز

اختیار فعل شد راه کمال — زانکه گر افعال را اهل ضلال

نه بنفس خود بحق نسبت دهند — بهر شان باشد مضر ناسودمند

می شود فسق و معاصی را سبب — موجب بعد است از درگاه رب

زان سه بیت آرد شد اندر مثنوی
این سه بیت از مولوی معنوی

جبر باشد پر و بال کاملان
جبر هم زندان و بند جاهلان

بال بازان را سوی سلطان برد
بال زاغان را بگورستان برد

بود انا الحق بر لب منصور نور
بود انا الله بر لب فرعون زور

یعنی از فرزانه والا گهر
هر زبان را می سزد حرف دگر

هر ولی را اعتقادی در خور است
هر سخن گو را مرادی در خور است

جبر حال عقل هر کس قبول بکند که انچه بود و نبود و شد و خواهد شد
وسوال و جواب و اعتراض و تسلیم و اسلام و غیره
و ثواب و عتاب و سعید و شقی و راحت و رنج دنیا و دین
و دیگر هر انچه بخیال در آید یا نه در آید جمله از وست و از حکم
و مشیت موافق علم اوست و در دنیا و دین هر انچه از راحت

وغیره میگذرد و خواهد گذشت و گذران خواهد ماند باآنکه خبرش
هیچ نیست و همه در علم اوست مگر از همه منزه و اگر کسے را
معاذ الله خلاف این عقیده باشد ظاهرست که تعریف خداوند
تعالی در علم وغیره چنانکه شایان خداست هرگز صادق
نمی آید پس هرگاه وجود غیر و ملک غیر نیست در ثواب
و عقاب مقام تحیر و اعتراض نباشد و هر کس را که تحیر و اعتراض
هست و رفع نشود یا تحیر و اعتراض نیست و تسکین است جمله
موافق علم و مشیت اوست تعالی شانه همچنان برای
هر کس هر آنچه تقدیر رفت مطابق آن خواهش اگر خواهند
که از روی مثال ظاهری ظاهراً و باطناً مجبور ببینند جنبیدن
دست کسی مبتلای رعشه را و اگر بظاهر اختیار و در باطن

ہالا عیوں برکنند
اس کا جواب

مجبور نمی کردن می خواهی به بین جنبیدن دست کسی را
که مبتلای این عارضه نیست چنانچه میفرماید حضرت مولانا روم
علیه الرحمته اشعار یک مثال ای دل پی فرقی بیار تا بدانی
جبر را از اختیار دست کان لرزان بود از ارتعاش
وانکه دستی را تو لرزانی زجاش هر دو جنبش آفریده حق شناس
لیک نتوان کرد این با آن قیاس آزینجا فهم کنند که احکام
شرعی نسبت دزد و غیره از روی مباشرت فعل باعتبار
ظاهر است و جمله احکام داوری روز داوری موافق
تقدیر ازلیست و آن جمله عین عدل و فضل است ابیات

گوید اندر شرح جبر و اختیار	سید گیسو دراز نامدار
اختیار ما و ما را آفرید	کان کرم فرما خداوند مجید

هم مقدّر ساخت آن عزّ و جل ‌ ‌ ‌ هر چه از هر فاعل آید در عمل

آفریده یعنی آن دانا خدا ‌ ‌ ‌ هم شما را هم عملهای شما

آفرید او دوزخ و اهل سقر ‌ ‌ ‌ هم بهشت و اهل آن را سربسر

آتش او در دوزخ آورد ای سعید ‌ ‌ ‌ او در آتش حرقت و سوز آفرید

احتمال سوز را هم سربسر ‌ ‌ ‌ آفرید او اندر انواع بشر

ناله و زاری که در دوزخ کنند ‌ ‌ ‌ جمله پیدا شد ازو بی چون و چند

که جزا او بود وجودی باودا ‌ ‌ ‌ او بود مبدا هم او باشد معاد

بنده گر چون خادم و چاکر بُوی ‌ ‌ ‌ چون مجازی مالک آن ور بدی

فعلهای بد از آن عبد ای فتی ‌ ‌ ‌ میکنانید وی آوردی بجا

پس چنین مالک مر او را پر عتاب ‌ ‌ ‌ هر بدو زان عمل کردی عذاب

ظلم می بود آن مع ای رب المجید ‌ ‌ ‌ دوزخی را هم دوزخ آفرید

عدل باشد وضع شی برجای خویش	افکند دردو زخش گر سینه ریش
چون بسوزد گوید آن رب العظیم	کافران و عاصیان در جحیم
این بدانید و بسوزید از الم	کان همه من کردم اینهم من کنم
بود و من کردم تصرف اندران	از شما چیزی اگر همراه تان
ور حقی دارید ای اهل خطا	نام آنرا ظلم گوئید و جفا
مستر دکردانم آن حق بی سخن	دعوی آنرا کنید از من که من
من تصرف می نمایم کم و بیش	چونکه این هستند آن مال خویش
کاول و آخر منم فرمان مرا	عین عدل است این نه ظلمست و جفا

اللهم انی اسألک العفو والعافیة فی الدین والدنیا والآخرة اللهم استر بسترک الجمیل

سوال دهنده برای اکل حلال تاکید بسیار را

که بغیر اکل حلال امری درست نمی توان شد فهم
نمی آید یعنی ارتکاب افعال مذموم که بذریعه آن
زربدست آید امر دیگرست مگر زریکه بدست آید
ازان اگر غذای بدن شود مضرست معنی چیست
جواب تاکید برای اکل حلال بی وجه نیست نفع اکل حلال
بی آنکه کسی تجربه کند چگونه معلوم خواهد شد و اگر گویند که مضرت
اکلِ حرام کجا معلوم می شود میگوییم که اثر این مضرت
بر جوارحِ ظاهری نمی رسد که بینی کج شود و هر کس بیند
لیکن خود آنکس میتوان فهمید حضرت سهل تستری علیه الرحمة
میفرماید که هر که حرام خورد هفت اندام وی در معصیت
افتد ناچار اگر خواهد و اگر نه و مضرت باطنی از روی حالات قلبی او

که وجدانیست اگر تمام‌تر کنج نشده است معلوم می‌توان شد
چنانکه کسی از غیبت و دروغ گفتن پرهیز کند اگر احیانا مرتکب
شود خودش را مضرّت و افسردگی فی الفور معلوم خواهد شد
دلیل دوم یعنی از روی تخییل نیست یعنی آنچه گویند و شنوند اثر آن
بدل می‌رسد گو از آن خبر نباشد که چه قسم اثر پیدا کرد و درین زمانه
اکل حلال باعتبار اموافق نصیب بزرگان دین مشکل و سخت‌تر
مشکل است مگر از روی فتوای ظاهر آنچه حکم حلال باشد
خوردن را جویان باشد اگر طعام نباید طعام به تحسّر خورده نه بسرور
و حتی الوسع از حرام محترز باشد که در خبر است می‌فرماید خدای
تعالی که کسانیکه از حرام پرهیز کنند شرم دارم که
با ایشان حساب کنم و مؤلف این رساله را از عرصه دراز

درین خصوص فی الجمله خیالِ اکلِ حلال ماند با این همه

اگرچه هنوز چهل روز هم علی الاتصال اکلِ حلال که بجمیع الوجوه

حسبِ فتوای ظاهری دُرست و حلال باشد میسر نیامد زیرا که محاصل

تاڑ وغیره نامشروع با محاصلِ اراضی مخلوط است لیکن

بلحاظ فرقِ مراتب در حرام است در هر زمانه بهر قسم که

زر بدست آمد بوجه خورد و نوش ازان در حالاتِ خود تمیز کنان

ماند لاریب فرقِ مراتب به نسبت هر یک زر تمیز کرده بر دیگران

ثابت و تفصیل آن نمی توانم دانست بهر حال غالبا عقل

هر کس قبول کند که در حرام و حلال بفرقِ مراتب اثریست

مثلِ آن اثر که در اشیاست و حسی نیست مگر چون بکار برند

آن اثر ظاهر گردد و هر شی را اثر دیگرست اثر اکلِ حلال

که بران اطلاقِ لفظِ حلال باشد آنست که دنیا بر دلش سرد
و چشم دلش را بینا کند همچنان اثرِ اکلِ حرام که مطلق حرام
باشد کوریِ دل و ابتلا در امور دنیا که شب و روز جز فکرِ دنیا
نبود و هیچ نشنود و درین مقام زیاده ازین نمی نویسد که
لِمَ تقولون ما لا تفعلون در کتبِ تصنیفِ حضراتِ
اولیای کرام علیهم الرحمته دربارهٔ اکلِ حلال و حرام
بتصریحیکه مسطور است سخت مقام احتیاط و عبرت است
خدای کریم ما و شما را مدام اکلِ حلال چنانکه باید نصیب فرماید
که کلیدِ گنجِ اسرار است پس بر حرام خواری اصرار
نباید و در پیٔ تاویل نماند چه تا وقتیکه گناه گناه می نماید
امید است که ازان توبه نصیب شود و هرگاه منّه و کرم

سوال یازدهم اساس بسیاری احکام شرعی

این قسم است که هرگز عقل باور نمیکند و در قیاس

نمی آید و تفصیل هر یک دشوار است پس جوابی

شافی که عقل قبول سازد تفصیلاً گویند و از هر در

سخن بطوری رانند که بالکل شبهات بر اقوال

و اصول بیانیهٔ شما رفع شود و خاطر به تسکین انجامد

جواب بنیادِ شبهات ظاهراً عقل است و در واقع از عقل

نیست اعنی عقل دیگر و پنداره عقل دیگر چه تعریف عقل بالا گذشت

ازان پیداست که عقل چیزیست که دوربین و محترز از مهلکه

باشد بهر حال عقل هر کس متفاوت و عقل را مدارج است و

بهایم را هم فهم است و در ایشان نیز تفاوت در فهم بدیهی

معلوم می شود تا انکه محسن و موذی خودش را می شناسد

و مور چه و پشه را نیز انچه می بایدش ازان محروم نکرده اند

مگر قطعه آدمی زاده طرفه معجون است ٭ از فرشته سرشته

وز حیوان ٭ گر کند میل این شود کم ازین ٭ ور کند میل

آن شود به ازان ٭ پس برای رهنمونی که انسان را برای

چه آفریده اند و عقل انسانی بحیثیت البته عقل سلیم بعثت

حضرات انبیا علیهم السلام را که دران ایشان ناضرور است

وآنکه حضرت خاتم النبیین علیه السلام جا مع باشند

جمله مذاهب وکمالات را بدرجه کمال و محو شود همه شرع در شریعت

آخر الزمان تسلیم میکند واین هم بخوبی معزون مقبول است اوتعالی

یعنی ... الیمن است اینهمه ... ق ... بغی کن ...

مرتبه ... خاتم النبیین ... همه ... شریعت ... ابدالاباد ...

را سبب ارشد محبت است و بس و حضرات اولیای
کرام علیهم الرحمة بچشم یقین همین مقام محبت را نوشته اند
یعنی احبیت مقام محمدیست صلی الله علیه و آله وسلم
و زیاده ازین مرتبه رقم فرموده اند درینمقام نوشتن را
ضرورت نیست الحمد لله که مارا بران ایمان بخشیده اند
اللهم زدنی ایمانا و اگر کسی را شبهه و خدشه های خودش را
بر فرموده حسند و حضرت حبیب خدا صلی الله علیه
و آله و صحبه وسلم بوجه عقل داند بخوبی ظاهر که ابتدا اساسی
لیکن قسم عقل و قیاس از شیطان است که وقت حکم سجده
خودش را از نار و نار را از طین بهتر دانسته پسند نکرد که
خلاف عقل و قیاس و مرتبه عمل آرند و ندانست که بر حکم خدا فدای

این و آن جز ضلالت و کفر معنی ندارد و هر گاه معلوم است
که بر وجودِ واجب الوجود بل بر رسالتِ جمله حضراتِ رُسُل
علیهم الصلواة والسلام شیطان را یقین بوده است پس
نهایت مقامِ عبرت و تنبیه است که صرفِ این قسم دانست
انسبت خدا و رسولِ خدا صلّی اللہ علیه و آله وسلم کار آمد نیست
چه معنی دانست و یقین و اقرار و تصدیق آنست که بر احکامِ دین
چون و چرا گِرد نگردد و آنچه خلافِ حکم سر زند آنرا عصیان داند
و گوید رَبَّنا ظَلَمْنا اَنْفُسَنا نه اینکه آن وسواسِ شیطانی را
از عقل دانسته کلاهِ پندارِ عقل بر سر نهد الغرض مُعلّم
الملکوت که عقل و دانش از ابتدا مغرور است همین خواهد
که مثلِ خودش هر کس را خراب سازد کسی را به پیرایهٔ عقل

در انواع وادی های حیرت و عجب و خدشه و شبهه انداز

و با کسی میگوید که او تعالی از عبادت غنی است و کسی را غرض

از آفرینش می فهماند که او تعالی را یکی دانند و بس و میگوید که

موافق عشق که از روی عقل جمله امور بفهمت میرسد کارکنان باش

و با زاهدان و عابدان بغیره طریق وسواس دیگر و با فاسقان

طرز گفتگو دیگر دارد و کسی را می نماید که این انصاف نیست

و بر کسی ظاهر می سازد که این از رحم مرحله ها دور الغرض طرز

اغوا را انتها نیست تا آنکه اگر کسی سر بدنیا فرو نیارد

در امور عقبی گیرد مگر دست رس نیست بر مردان خدا

ما و شما که باشیم که برای اغوا تردد ش باشد از فرموده

حضرات اولیای کرام علیهم الرحمة دریافته باشند

که چون شیطان براهِ شر بر کسے غالب نیاید به پیرایهٔ
خیر سر بر آرد سبحان الله کلام الملوک ملوک الکلام در تصریح
این دفتر ها شود و ختم نشود و خود ممکن نیست که کیفیات
وجدانی وانکه بر هر یک وسواس که قطعاً هر خیر و در باطن
شر باشد و از مدد غیبی بران همیشه مشرف بوده ازان مرحلها
بر می آید بتحریر در آید حالا غور کنند که هرگاه در امور شیطان
و نفس را کار ها ست بخوبی ظاهر که شبهات و اعتراض
بر احکامِ شرعی بیخ کن بنیاد اسلام است نعوذ بالله منها
عقل سلیم تسلیم می کند که عقل را انواع و انواع تفاوت
مراتب و درجات است و اگر تقسیم کنند بدو قسم منقسم گردد
عقل سلیم و غیر سلیم عقل سلیم آنست که براه سلامت می برد

وسلامت را انواع است کسی سلامت دنیا و دین هم
جوید و کسی صرف حسن عاقبت خواهد و کسی را که جذبه من
فضل الله تعالی نوازد عقل کجا و او کجا از هر دو دست
بردارد یعنی جز خدا ہیچ نخواهد و درین اقسام نیز انواع
اقسام است و عقل غیر سلیم آنست که بمهلکه می اندازد
هلاکی دین باشد یا خسران الدنیا والآخرة و درین امور هم
انواع شاخهاست مقام غور است که دزدان در شب تاریک
اکثر بقصدِ دزدی بر آیند و در روز دلیری نکنند پس آنکه
در روز قصد نمی سازد البته ظاهر اقتضای عقل است مگر
در واقع عقلِ سلیم نیست که بنیاد نا شده است و مآلِ آن خوب
نیست بهر دو جهان باشد یا دران جهان و همچنان بسیاری

امور غیر شروع که اگر تصریح کنم دفتر شود ظاهر از عقل
معلوم خواهد شد چه نظر صرف بر ظاهر اسباب و لذت
و نفع ظاهری عموماً همین عقل غیر سلیم راست که از انجام
کار آخرت نافی و پایان کار عقل سلیم می بیند که اصل هلاکی
ہالکی ... است ازینجاست ع مرد آخربین مبارک بنده
و در تعریف عقل داخل است که تمیز کنند در خیر و شر ازین رو
ضرور است که امور خیر و شر را دانا و رنه هر کس به پیروی هوای
خود ش شر را خیر داند و خیر را شر پندارد در تعریف عقل نوشته اند
که هر آنچه در دین یا خیر است خیر است و هر آنچه شر است شر است
پس هرگاه خلاف آن خدشه شود فی الفور خیال سازد که این
از کجاست و بر احکام شرعی عرضه دهد اگر صراحةً خلاف شریعت

در دل بماند که شبهان بیکار نیست و این اعلیست
بس مستحکم و معیار یست نهایت عجب و اهل عالم نزدیک
بخداوند تعالی نیست مگر به تقبیل و توسط حضرت حبیب خدا
صلی الله علیه و آله و اصحابه وسلم بطور معین و ما و شما هرگز
حال حضرات دین علیهم الرحمته برحال خود با خیال نکنیم
ع کار پاکان را قیاس از خود مگیر + این حضرات را جرم
دیگر است خطا دیگر شعر باختن جان در قمار عشق باشد طاعتم
طاعت اینجا دیگر و جرم و گناهی دیگر است + حضرت
سلطان العارفین حضرت خواجه بایزید بسطامی قدس سره
العزیز را هرگاه خیال بهشت می آمد خود را جنب دانسته
غسل می فرمود و بزرگی روزی درخواست بهشت ساخت

زان بعد برین درخواست گریست و بعضی از حضرات صحابه
رضی الله عنهم حضور حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم از خدشه
خود عرض داشتند که بعوض آن اگر کوه بر سر رسد آسانست
فرمود حضرت حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم که این عین
ایمانست فقط ازین مقام علو مرتبه آن صحابه پیداست که بر خدشه
مثل حضرات اولیای کرام که بطور نمونه بالا گذشت گریستن
و غمش کجا رسیدن کوه بر سر آسان بود پس درین زمانه اکثر
کسان را این قسم اعتراض و شبهات که از دائره اسلام
بیرون افگند اگر بر خدشه و خیال حضرات دین علیهم الرحمته
نظر باشد جز ضلالت بر ضلالت نیست و منجمله تعریف عقل
گفته اند که العاقل یکفیه الاشارة و معنی را عقل سلیم باور میکند

که البته جملهٔ خیال که بدالنست خودش موافقِ عقل باشد
صحیح نخواهد شد ورنه میانهٔ حکما که عاقل بوده اند در امورِ تنگ
اختلاف هست اختلاف راه نمی یافت وگو هر یکی را برگفتهٔ
خودش دلائلِ ساطعه و براهان قاطع باشد بخوبی ظاهر که
یکی ازان در واقع دُرُست نیست مگر اطلاق لفظ عاقل
بر هرد و بخوبی می شود و غور کنند که خداوند تعالیٰ را بلفظِ عاقل
نمی ستایند بلکه در شان حضراتِ انبیا علیهم الصلوٰة
والسلام لفظِ عاقل ذو در انشان می نماید تا اینکه در وصفِ
حضرات اولیای کرام علیهم الرحمة که حسب مراتب متفاوت
متصف به صفاتِ حضرتِ حق می شوند لفظِ عاقل خوش
نمی آید باآنکه عقلِ کاملِ ترین حضرات را بوده هست و الدبه صاف

بفہم می آید کہ مقتضای عقل چپ و راست بنظر فائدہ نہ بنیاد و

واسباب ظاہری نگریستن وحفاظت باعتبارات ظاہری

از مہلکہ جستن است و احکام شرعی مملو از عقل و منافع

دارین و اسرار معنوی جاذب الی اللہ تعالیٰ است پس

عقل ما و شما اگر بدان کار نکند تسلیم و سکوت مقتضای عقل

است و عشق چیز دیگرست کہ ہیچ نمی نگرد و بیرون از فہم و عقل است

گو افلاطون و ارسطو باشند ؎ ہر چہ گویم عشق زان برتر بود

عشق امیر المومنین حیدر بود ٭ الغرض جملہ حضرات انبیا

علیہم الصلوٰۃ والسلام وحضرات ائمہ علیہم السلام وجملہ

حضرات دین رضی اللہ تعالیٰ عنہم وقدس اسرارہم وعلیہم الرحمۃ

بفرق مراتب مستغرق عشق ومحبت بودہ اند صرف بحکم

خداوند تعالی در اوقات تبلیغ احکام وغیره از مراتب دها

نزول فرموده بهدایت خلق وارشادات باقتضاے

کلموا الناس علی قدر عقولهم فرموده اند ودر جمله احکام

وارشاد اسرار ومصالح تعبیه ست ابیات • هرچه اُو

گفت راز مطلق دان • هرچه اُو کرد کرده حق دان •

خاک اُو باش بادشاهی کن • آن اُو باش هرچه خواهی کن

هرکه او نیست خاک بر در او • گر فرشته ست خاک

بر سر او • صلی الله علیه وآله وصحبه وسلم این ابیات

که در نعت حضرت حبیب خدا صلی الله علیه وآله وسلم

در تصنیف حضرت مخدوم الملک قدس سره العزیز

مکتوب ست ندانم که از لفظ بادشاهی کن وهرچه خواهی کن

مند رحمہ بیت دوم چہ خواہند فہمید مگر حسب حوصلہ و فہم
خود ہا و کاتب اگر حسب فہم خود تفصیل آن کوشد طول است
خلاصہ اینکہ از بادشاہی کن این بادشاہی ظاہری مقصود
نیست کہ این بادشاہی بمقابلہ آن حکم پر پشہ ہم ندارد
و آنچہ خواہی کن چنان مطلب نیست کہ مرتکب امور
نامشروع باش ہرچہ در ذات موافق نفس و ہوا آید کن بلکہ
مراد از انواع خوارق عادات و تصرفات ہست کائنات
کہ آنچہ خواہی کن و اہل غیر دین را با آن وضع ... پس
آن ... باش و خاک او باش بوجہ کمال اتباع ہمین حضرات
دین علیہم الرحمۃ بودہ اند و تا قیام قیامت ہر ولی اللہ
مصداق آنست پس چون نیک نگر ند سبب اعراض

از احکام دین و اعتراض بر احکام دین جز هوای نفس
نیست و پیروی هوای نفس چنانکه در لامذهبی است پابندی
کدامی مذهب غیر ممکن پس خودش را در زمرهٔ بعضی از حکمای
سابق که حکما نزد همه عاقل بوده اند می شمرد که آنان منکر
نبودند خدا را واحد می دانستند و عاوه ازان خودش را
محمود الصفات باعتبار حلم و علم و رحم و اوصاف جود
دانسته بلا هیچ خدشه عاقل انگاشته با خود میگوید
که عقل هست موافق عقل باید نمود و مضمون وعید در آخرت
مصلحة برای سفهاست تا بی اعتدالیها نکنند و او رحیم است
در آخرت مکافات معنی ندارد و چگونه چندین خلقت را
که از محبت آفرید در آخرت در رنج دارد و جز این تخیلات

بی معنی در سرش باشد که کاتب را واقفیت کما حقه غیر ممکن
مگر درین شک نیست که حاصل حجابه وهم و پندار خودش را
که از عقل داند این ست که خود را خدا اشناس که حاصل مقصود است
بی شائبه ریب میداند و مساعدت زمانه را از عقل
می انگارد و میداند که با وجود لاندهبی هرگاه این عیش است
دلیل است بر لطف او تعالی در آخرت نیز فقط حالا نسبت
او تو همه مصروف صدر غرور را اکار فرمایند که نکما نه هیچ
شمار بی شهوات دنیا و کار و بار دنیا بوده اند و نه تزکیه
باطن یاد ست میداد پس چنانکه آنان بوضع خود در حقیقت
دنیا مطلع بوده متنفر از دنیا مانند متقی ازان هم شمار نیست
پس از عدم قبول احکام شرعی که آن موافق نفس

شما است خود را داخل حلقهٔ حکما کردن جز پندار چه باشد
و هیچ غور نکردند که بعضی ازانان بوجه عدم قبول رسالت
از چه قسم فیض محبت که با خدا باشد محروم مانند چه تعبیر
قبول رسالت ازان دریای عشق و محبت که بران اشتیاق
عشق و محبت باشد قطرهٔ نمی رسد و البته انکار نبوت
خداوند تعالی عین انکار از خدا است سبحان الله چه قدرت
قادر مطلق است که با وجود چندین عقل و دانش مبتلای این
پندار شد که پیغمبر برای حمقا اند ۵ گر تو افلاطون و لقمانی بعلم
من بیک پندار نادانت کنم ✤ وزیاده ازین چه نادانی
باشد که حضرت حق پیغمبر را بلا هیچ تخصیص عاقل و غیر عاقل
برای تبلیغ احکام که در تعمیل آن جذب الی الله تعالی

بذریعهٔ عشق و محبّت بوده هست فرستد و خلاف این تحصیل
کنند که برای ناقصان عقل و حمقا هست فقط ازین تحریر غصه
مشو یید و چنان پندارید که کاتب خود را در عقل زیاده از آن
حکما میداند و آنان را عاقل نمیداند اصل غرض اینست که گو
کسی در همه امور دیگر بسیار عاقل و زیرک معلوم شود و از
علوم بسیار از بسیار بهره وافی بر داشته و عجایب و غرایب
سخنان ظاهرا با مغز و باریک گوید و ایجاد چیزهای نادر
سازد مگر چون در حکم خداوند تعالی اعتراض آورد ظاهر است
که درین باره او را عاقل نخواهم دانست و دانستنی خواهم دانست
و ایمان بر کمال قدرت او تعالی خواهم ساخت که همه در
قدرت اوست و ایمان ما که بر رسالت هست مفسر وهست

از علم وعقل ودانش وکسب مجاهده وتزکیه باطنی که جوکیان
هم باشد حاصل نمی شود ایمان که ثمرهٔ آن محبت عشق است
دیگر وبذریعهٔ اقرار رسالت در دین ودنیا ثمره دیگر است
الحمد لله رب العالمین ع مسلمان هستم ایمانم محمد
صلی الله علیه وآله وصحبه وسلم وآنکه خودش را محمود الصفات
می داند دانستن دیگر است ومتصف بصفات محمود بودن
دیگر است که تصریح را حاجت نیست البته صریح عقل قبول
می کند که هرگاه پابندی این نسبت جمله صفات دیانت
وحلم وراستبازی ونحوها هر یک نسبت خودش یقین میکند
بر وقت سوء نفع کثیر وغیره آنجمله صفات متوهمه بالای طاق
خواهد رفت اینکه مضمون [illegible] را در آخرت محض مصلحت

با دیگر مراتب می داند صاف است که از آخرت منکر برای
خوش زیستن است جواب آن مشکل مگر میگوییم انچه فرمود
حضرت مشکل کشا علی مرتضی علیه السلام منکرے را
که اگر چنین است که تو میگوئی همه رستیم وگرنه ما نه رستیم
و تو درماندی فقط این ارشاد هدایت بنیاد با منکر موافق
فهمش بود که به پیرایهٔ عقل انکار داشت تا از روی عقل
دریابد فقط و آنکه می فهمد که او رحیم است در آخرت مکافات
معنی ندارد می گوییم که نه این است که خدای تعالی در آخرت
رحیم است در دنیا رحیم نیست بل اینکه رحیم و کریم مطلق
در دنیا و دین است و دنیا نمونه آخرت است پس به بین
حال مردمان دنیا را که چگونه یکی در رنج و دیگری در راحت

و بانواع حالات نامتناهی مبتلاست که تفصیل فرق مراتب
رنج و سرور و لذات مرتبه وغیره سخت دشوار از اندک
غور معلوم می توان شد چنانچه در هر دیه و قصبه و شهر و ملک
اگر خیال کنند کسان مقرون دولت و سرور در حساب
چه قدر کم اند که حساب آنان می توان شد و خلاف آن
کسان بی شمار در انواع حالات ضیق و تردد مبتلا که تعداد
آن دشوار و حساب آن غیر ممکن الغرض در ینجا و در آنجا آنچه
فرمود و خواهد فرمود جمله از فضل و عدل است و اگر معنی
رحیم و کریم آنست که بی آنکه بکاری بدر روی پس حراثت
و تجارت و طلب رزق چرا میکنی صبر کن و بیکار می باش
که خدای تعالی کریم است و قادر است که بی تخم ریزی غله

رو یاند چون بدین کریم ایمان ندارد با آنکه بگوید و ما من
دَابَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا و آنگاه در آخرت
این اعتقاد کنی با آنکه ... بد وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى
این از نهایت گمراهی باشد چنانکه رسول صلی الله علیه وسلم
فرمود اَلْاَحْمَقُ مَنْ اَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوٰهَا وَتَمَنّٰى عَلَى الْمَغْفِرَةِ
و چنانکه کسی طمع فرزند دارد بی آنکه نکاح کند یا نکاح کند و صحبت نکند
یا صحبت کند و تخم ننهد ابله باشد با آنکه خدای تعالی کریم و بر آفریدن
فرزند بی تخم قادر است و آنکه صحبت کند و تخم بنهد به امید
بنشیند تا بود که خدای تعالی آفات باز دارد تا فرزند پدید
آید عاقل است همچنین هر که ایمان نیارد یا ایمان آورده بود
و عمل صالح نکند و امید نجات دارد ابله است و آنکه این هر دو

بکند و امید میدارد بفضل خدای تعالی که صواعق باز دارد

در وقت مرگ تا ایمان بسلامت برد این عاقل است

و آن دیگر مغرور و آنکه خودش را خداشناس بی شائبه

می داند محض پندار است و از این پندار بیرون آمدن را اگر

فضل و مشیت خدای کریم شامل است درین باب علاج

جز ازین بهتر نیست که کتب حضرات اولیای کرام علیهم الرحمة

بچشم یقین بیند که خداشناسی چیست و حالت بزرگان

دین درین خداشناسی چه بود تا معلوم سازد که ما و شما

خدا را و توحید را و تصوف را و معرفت شریعت و احکام

شرعی را چه میدانیم و این حضرات چه میدانستند و یافت

و حالت دیگر است که در کتب مسطور نمیتوان شد و علوم

خواهد شد که خود در عرفان فرق میانهٔ حضرات اولیای
کرام علیهم الرحمته علاوه ازان است که تفصیل آن غیر ممکن
مگر درین مقام از حکایتی مستند و معتمد اگر ذهن سلیم است
دریابد و آن اینکه حضرت ابو تراب نخشبی را رضی الله عنه
مریدی بود عظیم مستغرق اندر کار خود یکبار ابو تراب
نخشبی وی را گفت که اگر بایزید را ببینی روا بود گفت من
مشغولم از بایزید چند بار گفت مرید گفت من خدای بایزید را می بینم
او را چه کنم بو تراب گفت یک راه بایزید را ببینی ترا بهتر بود
ازانکه هفتاد بار خدای بایزید را مرید را عجب آمد گفت
چگونه گفت ای بیچاره تو خدای را تعالی وتقدس بر مقدار
خود بینی و بایزید را نزد خدای تعالی بینی بر قدر او

مریدی هم کرد گفت برویم فقط میفرماید حضرت ابوتراب نخشبی

که چون نزدیک او شدیم او در بیشه می نشست بر بالا می

شدیم تا بیرون آمد پوستین کهنه در پوشیده مرید در وی

نگریست و نعره بزد و جان بداد گفتم یا بایزید بیک نظر

کشتی گفت نه ولیک مرید صادق بود و در و سری بود

که آشکارا می شد بقدر او چون ما را بدید بیکبار آشکار شد

و او ضعیف بود قوت نداشت هلاک شد فقط و حضرت

ابراهیم ادهم رحمة الله علیه گفت بار خدایا دانی که

بهشت نزد من پر پشه نیرزد در جنب محبت و دوستی

و انس که مرا بذکر خود داده فقط غرض ازین حکایت حضرت

[illegible] و حضرت [illegible] حضرت ابراهیم ادهم و بس

ابراهیم و دیگر بسیاری این قسم حکایات حضرات اولیای
کرام علیهم الرحمة که تفصیل موجب طوالت دانستم این است
که برای ما و شما همین خدا شناسی بس است که بر احکام شرعی
اعتراض و اعراض از دین ننمائیم و در دین دین اسلام دخل
باشیم بنده و فضلا و مساعدت زمانه را از عقل خود دانستن
جز حماقت چه باشد و صریح انکار از انعام حق و ناحق شناسی
و پندار حق شناسی است و نیش و آرام اینجا را بوجب
الا انه لطف او تعالی دانستن دلیل صریح است بر سیاهی
قلبش که بوجه لا اندهی شد نمی بینند کسی را فرزندی
عزیز بود و غلامی ذلیل فرزند را همه روزه در بند دبستان
و چوب معلم دارد و غلام را فراگذاشته باشد تا چنانکه

نیخواهد میز ید که باد بار او باک نمی دارد و اگر این غلام پندارد
که این از دوستی وی می کند و او را از فرزند دوست تر میداند
آن حماقت است و سنت خدای تعالی نیست که اولیای
خویش را اندر دنیا از دنیا دریغ دارد و بر دشمنان خویش
ریزد و آنکه از اکثر حضرات اولیای کرام علیهم الرحمت را
حشمت و فر ظاهر از دنیا بسیار بود یقین دانند که آنحضرات را
مطلق التفات بآنسو نبود و نیست که از تحته مازاغ البصر
و ما طغی مشق داشتند و می دارند و درین خصوص نیز حکایات
وارد است اگر نوشته شود بطول انجامد باقی از ما و شما
اگر با وجود مساعدت زمانه بر دین خود قائم بوده احکام خدا
و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را راست دانسته

لب بانکار و اعتراض نکشائیم و حتی الوسع متوجه تعمیل احکام

شرعی حسب حوصله و استعداد تا توانیم در راه محبت بالوش

بیهوده بطور تشابه که من تشبه بقوم فهو منهم قدم نهیم

ظاهر انشان و امید از رحمت آنست که خدای کریم در عاقبت

هم چه عجب که برای ما و شما نیک عیش و آرام خواسته است

فقط و آنکه درین زمانه اکثر کسان لب باعتراض بر دین خود

کشاده بزعم خود ها بزمره موحدان داخل گشته اند صاف

پیداست که اگر کسی منکر خالق شود اگرچه شیطان را فتح نمایان

رو نماید مگر شخص منکر اکثر اوقات غالباً مرهون خلجان خواهد ماند

که اگر خالق نیست پس اینهمه از کجاست و این خلجانش ممکن است

که متوجه کدام دین گرداند لهذا شیطان هم از طرفش خالی

از حضرت مولانا ...

از خارشہ نیست و ہمچنان آنانکہ تقیید کدام دین دارند ظاہر است
کہ در ہر دین تکلیف این کن و آن مکن و عاقبت و جزاے
عاقبت ضرور نیست ازین رو امکان دارد کہ روبی تفحص
و تحقیق دین حقیقی کہ ثمرۂ آن در واقع محبت با خداوند تعالی
باشد آرد باین وجہ شیطان را از ایشان ہم اطمینان کافی
نیست پس اطمینان کافی شیطان را درہمین پیدار
موجود ولا مذہبی ہست چہ نفس ہر کس آرام می خواہد و ذرہ
آرام را زیادہ ازین چہ باشد کہ فہم کند کہ در عاقبت ہم آسایش است
کہ از محبت آفریدہ است رنج نخواہد داد و غرض آفرینش کہ مقصود
خداشناسی است نیکو حاصل شد کہ او تعالی واحد است و
از عبادت غنی است حالا غور کنند کہ ظاہر اسباب بوجہ شتی

هیچ شخص را ازین ادنهی برآمدن مشکل است که نسبت
دارین از تخیلات چند مطمئن شد حالانکه اگر ازینان صرف
همین قدر پرسیده شود که خالق را واحد دانستن چه معنی
دارد آیا این واحد از اعداد است که بعد ازان دوم شود
بخوبی ظاهر که عدد محال می باشد واین شایان الوهیت نیست
غالبا فهم کردن نتوانند واگر فهم کنند از جواب عاجز مانند یا جواب
پراگنده دهند وخود ندانند که موحد کیست وتعریف موحدیت
وتوحید عملی کرا نامند ودریای احدیت و وحدانیت وفردانیت
وزوجیت چه معنی دارد واگر هزار بار در کتب ما اهل اسلام
آن معنی ها مکتوب بینند ذره هم فهم نسازند واگر فی الجمله فهم کنند
متحیر شوند واگر گویند که اکثر کسان باعث نایابی رزق

از گرسنگی هلاک شده اند پس چه نسبت معنی آیه کریمه

و ما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها جواب

نیست که معنی آیه کریمه فاذا جاء اجلهم لا یستاخرون

ساعة و لا یستقدمون درزمین داشته چشم ایشان

دیده باشند که بسیاری مریض اهل دول و غیره چند روز

قبل از انکه ازینجهان روند باوجود موجود ماندن جمله اشیای

خوردنی یکدانه هم خوردن نتوانستند پس معلوم شد که رزق

مقدر تا وقتیکه بود غیر ممکن است که نمی رسید گر نستانی

بستم میرسد و ... ان گو همه ملک در قبضه اقتدارش

باشد و زنده باشند ممکن است که دانه از خلق فرو رود

همچنان کسانیکه از گرسنگی رفتند رزق معلوم تا وقت

معلوم او را رسید چنانکه اغنیا و بادشاه وغیره را رسید
و بعد وقت علوم هر درد را نصیب نیست گو چند روز در حیات
باشند فقط نیست جواب مجمل و اگر تفصیل آن خواهند
طول است خلاصه اینکه رزق را انواع است کسی را بیش
و کسی را کم و کسی را بی حساب با اینهمه می بینند که از انچه
قوام بدن می شود همان قدر رزق خاص آن او است
و کسی را مقدور نیست که زیاده ازان خوردن تواند گو صاحب
مقدور باشد و آن رزق هم بجای های معین و اوقات
معین مقدر است که کشش آب و دانه شنیده باشند
دگو در خانه باشد یا در سفر و همه چیز موجود باشد بلکه جوع بسیار
با وجود اراده غذا اتفاق خوردن نمیگردد و آنچه برای حق دنیا

اکثر بدیگران میرسد و ناخواسته بلا وهم و گمان

و بلا اسباب ظاهری در حالت یاس چیزها میرساند و نصیب

میفرماید وجه آنست که تا وقت معین و بهر وقت معین هر قدر که

مقسوم است بر خداست رزق که او تعالی شانه لاریب

بلا طلب نصیبش میفرماید که بر معنی حکایات وارد است آنکه

هر اهل حرفه سبب رزق خودش را همان حرفه و کسب را

میداند تقدیرش همین رفته است ۵ خواجه میداند که زر و

دیه دهد ؛ این نمیداند که روزی ده دهد ؛ و هرگاه کسی

توکل کند او را هم آنچه مقدر است خواهد رسید ۵ هر کسی را

بهر کاری ساختند ؛ میل آن اندر دلش انداختند ؛ و یقین

باید دانست که فهم ظاهر معنی آیات کلام الله بر مشکل است

از مجلس ۲۹ [illegible] لا تخفی نیست که هر آیتی را از قرآن مجید ظاهر و باطن است و هر باطن را باطنیست [illegible] حضرت عبد الله بن حضرت عباس رضی الله تعالی عنهما [illegible] حضرت علی [illegible] تفسیر [illegible] عند الجم الغفیر

شما چه باشیم که اراده فهم مطلب معنوی سازیم

حق قرآن نقاب انگه براندازد که دار الملک ایمان را

مجرد بیند از غوغا + بر لفظ غوغا غور کنند که معینها دارد

یعنی تا آرزوی بهشت مع نظر بر کشف و کرامات اگر باشد

از غوغاست فقط مضامین کتاب تاثیر انظار شنیده باشند

را ازان یا از گفتار دیهات که در دیدن ایشان نیز

اهمیت نگار نیست که در نظر و عمل اثری نهاده اند مگر سخن

است که بعض کسان را این امور مثل کرامات حضرات

گمان کرده اند که در خیال آمده است حیف و صد

اهمیت ذره هم ندانستند و اگرچه ذره هم دانستن

کشف هرگز با کرامات مشابه نیست و از ادب

وابعید از شان حضرات علیهم الرحمه است اگر بتفصیل پردازم

دفترے شود و بپایان نرسد مگر حکایت حضرت ابراهیم ادهم

قدس سره العزیز از کتاب مثنوی شریف بسبیل اختصار

درین مقام نقل میکنم ابیات مثنوی شریف هم ز ابراهیم

ادهم آمده است * کو ز راهی بر لب دریا نشست * دلق خود

میدوخت آن سلطان جان * یک امیری آمد آنجا ناگهان *

آن امیر از بندگان شیخ بود * شیخ را بشناخت سجده

کرد زود * خیره شد در شیخ و اندر دلق او * شکل دیگر

گشته خلق و خلق او * کو رها کرد آنچنان ملک شگرف *

برگزید این فقر بس باریک حرف * ترک کرد او ملک هفت

اقلیم را * میزند بر دلق سوزن چون گدا * شیخ واقف گشت

حضرت مولانا روم قدس سره العزیز
اولیا اطفال حق اند ای پسر

بر اندیشه اش * شیخ چون شیرست و دلهامان بیشه اش *

چون رجا و خوف در دلها نهان * نیست مخفی بر وی اسرار

جهان * دل نگهدارید ای بیحاصلان * در حضور حضرت

صاحبدلان * پیش اهل دل ادب بر باطن است * زانکه

دل شان بر سرایر فاطن است * تو بعکسی پیش کوران

بهر جاه * با حضور آیی نشینی بانگاه * پیش بینایان کنی

ترک ادب * نار شهوت را ازان گشتی حطب * چون

نداری فطنت و نور هدی * بهر کوران روی را می زن جلا *

شیخ سوزن زود در دریا فگند * خواست سوزن را بآواز

بلند * صد هزاران ماهی اللهی * سوزن زر در لب هر ماهیی

سر برآوردند از دریای حق * که بگیر ای شیخ سوزنهای حق *

گفت الهی سوزنِ خود خواستم ÷ داده از فضلت نشانِ راستم

ماهیی دیگر بر آمد ناگهان ÷ سوزنِ او را گرفته در دهان ÷ رو بدو

کرد و بگفتش کای امیر ÷ ملکِ دل به یا چنان ملکِ حقیر ÷ این

نشانِ ظاهر است این هیچ نیست ÷ باطنی جو ای و نظا هر بایست

سوی شهر از باغ شاخی آورند ÷ باغ و بستان را کجا آنجا برند

خاصه باغی کاین فلک یک برگ اوست ÷ بلکه آن مغز است

واین عالم چو پوست ÷ بر نمیداری سوی آن باغ گام ÷ بوی

افزون جوی و کن دفع زکام ÷ تا که آن بو جاذب جانت شود ÷

تا که آن بو نور چشمانت شود ÷ تا که آن بو سوی بستانت کشد ÷

وا نماید مر ترا راه رشد ÷ این حضرات را نظر بر کشف و

کرامات هرگز نبود و ظهور خوارق عادات بنظر مصالح و اسرار

بحکم الٰهی بوده است و از فرموده این حضرات است که در جهان
نیست ها بسیارند از انجمله کشف و کرامات هم هست فقط اینست
اندکی از حال پیشوایان دین ما که بوجه کمال اتباع ظاهری
و باطنی مورد یحببکم الله شده بدرجهٔ رسیده اند که از فهم و عقل
بیرون و دور اندک فهم اقوال این حضرات لذتی است که آنرا
دل و مالک دل داند و حال کسانیکه درین راه رفته اند چون
باشد و الله دین اسلام ما حق است اَللّٰهُمَّ زِدْنِیْ اِیْمَانًا
بِتَصَدُّقِ حَبِیْبِکَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمَ مناجات
ای کریم و منعم و آمرزگار ✤ از سر احسان و لطف بی شمار ✤
دولت دیدار و گنج معرفت ✤ روزیم فرما بمحض موهبت ✤
اگر کسی را وساوس شیطانی دامن گیرد که اهل هر مذهب

مذهب خودش را حق می داند پس چگونه معلوم شود که دین

حق کیست میگوییم که به بینید دبستان مذاهب را که دران

ادیان متنوعه نوشته اند ازان هرکدام دین را که مطبوع او

معلوم شود خود را بران قرار داده از دین ما اهل اسلام

مقابله کند و اصل حالت دین از کتب حضرات اولیای کرام

علیهم الرحمة که ایشان یعنی قرآن مجید و حدیث شریف نیکو

دانسته اند بخوبی معلوم می شود پس بمعاینه آن ضروری

بفضله تعالی معلوم خواهد شد که حالا طریق وصول الی الله

تعالی در همین دین ما اهل اسلام است چه عقل بخوبی قبول می کند

که دین حق همانست که در پیروی ظاهری و باطنی آن امید

حصول محبت با خداوند تعالی باشد و اگر گویند که هر یک اهل مذ

دعوی محبت با خداوند تعالی هست میگوییم که دعوی محبت دیگر

است و آنکه واقعی محبت باشد دیگر است چه محبت را نشانها است

چنانکه کسی واقعی مست باشد و دیگری ناخورده جرعه خود را مست

نماید الغرض هر قدر در محبت راسخ تر است در رضای محبوب

قدم سعی بیشتر و درین سعی هم انواع مهلکه و پندار است

که اگر در دین ما اهل اسلام بطریق معین رود فرق در اماس و فربهی

داند چنانچه اگر علم و فهم است کتب حضرات اولیای کرام علیهم

الرحمة را ببیند که چه قسم موشگافیها فرموده اند و این موشگافیها

در گدامی دین و ملت دیگر هرگز نخواهد یافت و هرگز فرق در فربهی

و اماس نخواهد بود و تفصیل این غیر ممکن مگر بطریق اجمال اینکه

در دین ما از حضرات دین علیهم الرحمة با وجود حصول جمله صفات

محموده وخداشناسی خود را متصف بکدامی صفت محمود

چنانکه اهل دین دیگر مبتلای پندار به نسبت تجرد وجود

وخداشناسی وغیره می شوند نمی دانند واین قسم کوشش های

بلیغ بانواع طرق بر بنیاد کتاب وسنت ساخته اند که از

ما وشما هر کس که درین راه قدم نهد بتصدق حبیبه صلی الله

علیه وآله واصحابه وسلم حسب نصیب وحوصله خود از مرحله های

خود بینی وانواع عوائق پندار وخود پرستی برآید وهم حضرات

دین ما علیهم الرحمته چنانکه معنی بت پرستی وانواع بت و

زنار دانسته اند از کدامی اقوال فلسفه وکتب ادیان دیگر

هرگز نخواهند یافت واگر جا بجا باشد بی بر معنی حقیقی ممکن نیست

که برده باشند وحضرات ما علیهم الرحمته بقدر فهم ایشان فرموده

طریق برآمدن از بت پرستی را نهاده اند و کسان دین دیگر
از روی علوم و دانش انتها اینست که مسئله وحدت وجود
را قبول کنند و معنی این شعر را ع رقصان شوای قرانند
چون اصل اصل کانی ٭ جویای هر چه هستی میدان که عین آنی
فی الجمله فهم سازند مگر بوجه عدم قبول رسالت که فیض خالص
بغیر اتباع نمی توان رسید در اسفل السافلین روند و برین
قول که سبهی لیلا رام کا خوش باشند و مبتلای انواع
مناهی شوند و ندانند که گل گل است و نار نار اگرچه از یک اصل
است در دین ما اهل اسلام از کتب حضرات دین علیهم الرحمة
از روی انصاف اگر تعصب را راه ندهند معلوم می توان ساخت
که ادراک مسئله وحدت وجود ابتدای کار است بعد ازانکه

ازین دریای وحدت قطرهٔ چشیده کارها پیش است که در
جنب آن فهم معنی وحدت وجود چون دروازه باشد برای
درآمدن در ملک عظیم که دران انواع تجلیات و ترقیات
را اگر عمر هزارها سال باشد و در هر ساعت هزار در هزار گونه
ترقی کند پایان پذیر نباشد همچنین می روز پایانش مپرس
در چنین دردی زور پایانش مپرس ٭ وحضرات دین ما که راه
رفته و دیده اند انواع مضامین باریک را بطور رمز سلک
تحریر کشیده اند که خود ان تحریر شاهد عادل است که ممکن نیست
که کسی نادیده و نارفته بیان سازد اگر به تفصیل بسبیل اختصار
هم کوشم پس بطول انجامد لهذا آمدم بر مطلب دیگر یعنی مثال
فربهی و اماس اندکی از بسیار اینست که عدم التفات

و عدم محبت با فرزندان و لواحقان او جبه سنگدلی باشد آنرا
از غلبهٔ محبت با خداوند تعالی انکار دو بسبب شقاوت مضطر
و رنجور نشود داند که راه رضا و صبر همین است و اسراف را
جود و بخل را انتظام داند و بزدلی و جبن را تحمل و حلم و غصه را
شجاعت شمارد و با جملهٔ تعلقات و ابتلای دنیا فهمد که قطع
تعلق از دنیا و مافیها بطور حضرات اولیای کرام علیهم الرحمة
است که این حضرات را هم زن و فرزند و مال و متاع بود
و خاطرش غافل و مطمئن از آخرت باشد مگر آنچنان خاطر خود را
از نفوس مطمئنه فهمد و خوش خوش بسر کرده خیال کند که
اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ط
و آنکه خاطرش را میلان جنت یا بیم بخیال عدم حصول آن

نباشد دانند که مثل اولیای کبار فراغ از خیال جنت وغیره برود آ
وتحیر خود شش را که از نتایج خوض لایعنی است از حیرتهای
محموده یعنی استغراق ومکاشفات وعشق انکار دهچنان
مثال فربهی وآماس طوماریست طویل که تصریح غیر ممکن الغرض
محال است سعدی که راه صفا ÷ توان رفت جز در پی مصطفی
صلی الله علیه وآله وصحبه وسلم واگر گویند که تمیز واقعی بزرگان
دین را باشد نه عموماً هر شخص اهل اسلام را کجا حاصل ونمیدانم
که خود مؤلف هم ازین مرحله برآمده واین عقبات راطی کرده است
میگویم که غرض ازبیان بالا انست که به دولت تبعیت دین
اسلام به تدریج اگر درهمین شکر وذکر مانند جمله تمیز خواهد شد
واول می نمایند بعده ازان مرحله برمی آرند ومؤلف اگر حالات

پندار خود نویسد پندار و عجب دیگر باشد مگر الحمد للہ رب العالمین

کہ بر احکام شرعی شبہات و خدشہ نیست و ہرگز بفضلہ تعالی

گردانیقسم خدشہ و شبہ نمی گردم اعتراض و اعراض و اصرار

دیگر است و عصیان و توبہ و استغفار دیگر و حاصل و مراد ازین

رسالہ ہمین قدر است کہ از دائرہ اسلام بیرون نہ رود و اعراض

بر احکام دین و اعراض از دین نہ باشد کہ بفضلہ تعالی دست

در دامن حضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ و سلم باشد

وازین رسالہ پارسا نمائی یا اینکہ در راہ مردان بیایند مقصود

نیست کہ خود وا ماندہ ام و مارا صلاحیت آنقسم گفتار ہم نیست

کہ اَتَأْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ پس ما و شما

کجا و راہ مردان کجا خلاصہ اینکہ ہرگاہ از حقل قسم دیگر کہ حضرات

ملائکه علیهم السلام بر حکمت و مصالح حضرت خداوند قادر مطلق

واقف نشده اَتَجْعَلُ فِیهَا مَنْ یُفْسِدُ فِیهَا عرض داشتند و از

حضرت حق ارشاد شده است اِنِّیْ اَعْلَمُ مَالَا تَعْلَمُوْنَ

پس ظاهر است که این قسم عقل که اعتراض بر احکام دین مع اعراض

از حکم خداوند تعالی باشد از عقل معلم الملکوت است که سابق

حال قیاس و عقل گذشت و عرض مصرحه بالا از حضرات

ملائک علیهم السلام بسبیل نخوت و اعراض نبود چنانچه ملائک

علیهم السلام عرض ساخته اند سُبْحَانَکَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا

عَلَّمْتَنَا اِنَّکَ اَنْتَ الْعَلِیْمُ الْحَکِیْمُ فقط حالا اند کی غور کردنی است

که هرگاه حضرات ملائک با وجود منزلت عالی از فهم مصالح

و اسرار ایزدی معذور مانده دیگر فکر و اسرار نساخته از درعجز

واعتراف درآمدند ما و شمائله باشیم که بر احکام مملو از اسرار

و منافع دارین لب بچون و چرا بیا مرزد عقل کشائیم

اَللّٰهُمَّ اہْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ صِرَاطَ الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّآلِہٖ وَصَحْبِہٖ وَبَارِکْ وَسَلِّمْ

اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَتَهٗ فِیْ اُمَّتِہٖ وَاسْتَعْمِلْنَا بِسُنَّتِہٖ وَاحْشُرْنَا

فِیْ زُمْرَتِہٖ وَتَحْتَ لِوَائِہٖ وَاجْعَلْنَا مِنْ رُّفَقَائِہٖ وَاَوْرِدْنَا

حَوْضَهٗ وَاسْقِنَا بِکَاسِہٖ وَانْفَعْنَا بِمَحَبَّتِہٖ اَللّٰهُمَّ اٰمِیْنَ یَارَبَّ

الْعَالَمِیْنَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْکَ یَا حَبِیْبَ اللّٰہِ ٥ از درت

گر یک شفاعت در رسد ✤ معصیت را همه طاعت در رسد

ای شفاعت خواه هشت تیره روز ✤ لطف کن شمع شفاعت

بر فروز ✤ هر که شمع تو به بیند آشکار ✤ جان بطوع دل دهد

پروانه وار ✤ دیده جان را لقای تو بس است ✤ هر دو عالم
را صفای تو بس است ✤ اللّٰهم صلّ وسلّم وبارک علی
من اسمه سیدنا محمد وحریص علیکم وقوی وذو فضل
وذو عز وناصر وشفیع ورؤف ورحیم وکریم وولی
صلّی الله علیه وآله وصحبه وسلّم برحمتک یا ارحم الراحمین
وآخر دعونا ان الحمد لله رب العالمین ط فقط

تم الکتاب بعون الملک الوهاب

نقل قطعه تاریخ طبع این رساله نجم ثاقب از جناب شاه محمد یحیی صاحب

شد نجم ثاقب درخشنده علم	مطبوع ای دل چون بدر لامع
آنکس که تالیف این نسخه فرمود	نامش بلند است چون نجم ساطع
تاریخ طبعش گو نجم ثاقب	از مطلع طبع گردیده طالع

سنه ۱۲۸۷ هجری صلعم

قطعهٔ دیگر

فرمود نجم الدین بتالیف باطرز حسن
نافع پی اعلی وادنی این کتاب لاجواب

در طبع آن سید امین الله همت صرف کرد
تا منتفع زان بیدل تالیف گردد شیخ و شاب

یحیی نوشتم مصرعی کامل پی تاریخ طبع
الله اکبر آمد اندر قالب طبع این کتاب
سنه ۱۲۸۷ هجری صلعم

رباعی

مطبوع شد این نسخه بفضل واهب
یاران در کار هست فکر صائب

یحیی بنوشت سال طبعش بینید
تابید زاوج طبع نجم ثاقب
سنه ۱۲۸۷ هجری صلعم

از جناب مولوی احمد کبیر صاحب

نجم ثاقب طبع شد چون حسب خواه دین ما
نور زن مطبوع در اقلیم های سبع شد
۱۹۱۰ امت — سنه ۱۲۷۷ فصلی

هاتف آندم گفت از حیرت که ای ممدوح دل
مژده ده با اهل ایمان نجم ثاقب طبع شد
سنه ۱۸۷۰ عیسوی — سنه ۱۲۸۷ هجری صلعم

ایضاً

مقر مطبع پٹنہ کہ دانی چشمہ علمش ... دران چون نجم ثاقب طبع شد مطبوع ذی عرفان

بجستم سال فصلی بی اشکال با ہجری ... بقید بینات و ہم زبر از حیرت نادان

بگفت از من ہمین مصرع پی تاریخ و توضیحش ... دلا واشد طلوع نجم ثاقب پایہ ایمان

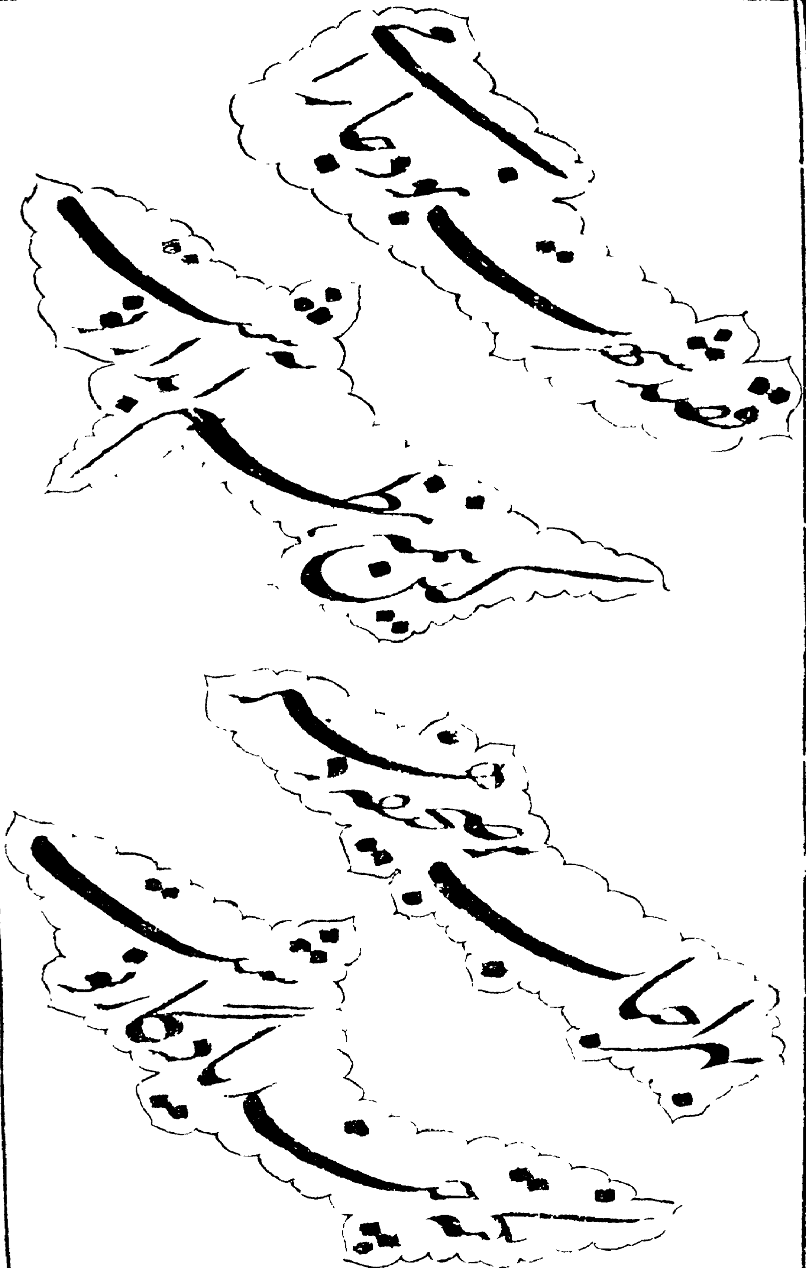
سنہ ۱۲۷۷ فصلی سنہ ۱۲۸۷ ہجری صلعم

سال وصال سنہ ۱۲۹۵ ہجری صلعم

من و دست و دامان آل رسول

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

ۂ

صحت نامہ تقریظات رسالہ نجم ثاقب از صفحہ ۱ تا صفحہ ۶۲

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۶	سجادہ حضرت	سجادہ طاب اللہ ثراہ و [illegible] حضرت
"	۷	و این حضرت	[illegible]
۸	۹	وجود	بجود
۱۳	۱۱	[illegible]	[illegible]
۲۱	۲	غم	غم
۲۵	۹	ست علی	ست علائے اعلی
۲۷	۶	نعش	نقش
"	۹	ازند	[illegible]
۲۸	۷	ودم	ودام
"	۱۱	نیم	خیم
۲۹	۹	ہست	[illegible]
۳۱	۴	[illegible]	[illegible]
[illegible]	۵	کہ	و
۴۴	۱۱	دربا	دریا
[illegible]	۴	لنشین	[illegible]

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
[illegible]	۶	این	دین
۳۶	۷	سیان	نمایان
۳۹	۱۰	کشفہ	کشیدہ
[illegible]	۱۱	+	[illegible]
[illegible]	۱۳	زمانی	زمانی
[illegible]	۷	نورالحسن	[illegible]
[illegible]	۱	دائر	دائرہ
"	[illegible]	اعضاد	اعضاء
۵۹	۱۱	[illegible]	[illegible]

ازینجا صحت نامه اصل کتاب تجسیم ثاقب از صفحه ۱ تا صفحه ۱۵ که علیحده از تقریظات است

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۴	۳	اقد	نقد	۲۴	بر حاشیه ۵	باری	یاری
//	//	جمله	که جمله	//	بر حاشیه ۶	بررتن	برتن
۵	۶	کند	کنند	۲۴	بر حاشیه ۱۶	با	یا
۶	۱۱	دراقع	درواقع	//	بر حاشیه ۱۷	روآن	رواآن
۸	۳	افساق	الشان	۲۵	۵	معلکم	لعلکم
۹	۹	قوی است	قوی است دردل	۲۶	۵	عارفان	عارفان باطن
۱۰	۱۰	بدرک	بدرک او باهم	۲۹	۹	دیگر	دیگر از اغراض
۱۱	بر حاشیه ۱۴	مارکردم	مارو کردم	۳۲	بر حاشیه ۱۲	توجه	بتوجه
//	بر حاشیه ۱۵	تاعقل	باعقل	۳۵	بر حاشیه ۶	همه ها	که همه ها
۱۲	۸	اختیار	امتیاز	۳۷	۷	اختبا	اختیار
۱۸	۵	ربک	ربک	۳۸	بر حاشیه ۹	عجبت	عجیب
//	بر حاشیه ۱۴	زرق	زرق	۳۹	۹	علوم	علوم فلسفه وغیره
۱۹	بر حاشیه ۶	خفا	جفا	۴۰	۲	عتراض	اعتراض
ایضا	۷	نگو	نکو	//	۶	اله	الله
۲۲	۷	ار رسیده است	رسیده است	۴۱	۲	دیگران را	دیگران را که نماز نمیگذارند

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۴۳	۷	بحتراز آن	البته بتراز آن
۴۵	۶	بسر	برسر
۴۹	۱۱	مثلث	مثلت
۵۰	۸	عجب	عُجب
۵۲	بر حاشیه ۵	بیش	[illegible]
۵۴	۸	خود خور	خود و خوب خور
۶۴	۶	ناله	[illegible]
〃	[illegible]	منغمن	منغمس
۶۷	بر حاشیه ۱۰	نیست	[illegible]
〃	بر حاشیه ۲۰	نیستند	[illegible]
۷۷	۸	ندانند	[illegible]
۸۱	۱۱	غائب	غائت
۸۵	۱	کو	کو
۸۹	۱۱	خد	خدشه راه
۹۰	۳	القوم	آنقوم
۹۲	۱	سبت	سبب
۹۳	۱۰	بینند	بینند به بیند
۹۶	۱۰	استر	استرنا
۹۸	۱	گنج	گج
〃	بر حاشیه ۱۳	راواجبات	را از واجبات
〃	بر حاشیه ۱۷	که ما	که عموماً
〃	بر حاشیه ۲۱	بزدارند	بردارند
۹۹	۴	محافل	محاصل
〃	۵	بلحاظ	بلحاظ اینکه
۱۰۱	۷	عقل	بر عقل
۱۰۳	۱۱	آرند	آرد
۱۰۴	بر حاشیه ۸	مطلب	مطالب
〃	بر حاشیه ۹	پیچ	پیچیده
۱۰۷	۱۰	باشد	فاسد
۱۰۹	۵	علیهم الرحمة	علیهم الرحمة را
۱۱۳	۵	ن	نهان
〃	۹	دهان	جهان

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۱۴	برحاشیه ۱۸	عصفه	حافه
۱۱۶	برحاشیه ۱۴	معتام	مقام
۱۱۷	برحاشیه ۴	درنص	درنقل
"	برحاشیه ۳	خلافه	خلاصه
"	برحاشیه ۵	دنا	دنیا
"	برحاشیه ۱۲	سر	سه
"	برحاشیه ۱۳	ستقبل	مستقبل
۱۱۸	برحاشیه ۹	دجواب	درجواب
"	برحاشیه ۲۷	انتها	تا انتها
۱۱۹	برحاشیه ۲۰	سبش	قزلبش
"	برحاشیه ۱	ہم	پیام
۱۲۰	۴	عقصرتج	قصرتج
۱۲۰	۴	دارند	دارد
۱۲۳	برحاشیه ۵	نمایت	عتاب
۱۲۶	برحاشیه ۳	سنت	شست
۱۲۸	۴	برخم	برعسم

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۲۹	۱	تقید	تقلید
۱۳۹	برحاشیه ۲۴	اہل	مااہل
۱۴۰	۹	کدامی	کدامی
۱۴۱	برحاشیه ۱۱	نیمقام	درنیمقام
۱۴۲	برحاشیه ۳	منون	الفنون
"	برحاشیه ۴	ہوار	وہوار
"	برحاشیه ۸	بت	محبت
"	۱۰	می توان	می توانند
۱۴۳	۹	تفنیس	تفنیس آن
۱۴۵	برحاشیه ۲	ذہن	در ذہن
۱۴۷	۶	عقل	عقل او
۱۴۸	۲	بیامرزد	بنامرزد

تمت